

4—9 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 8 mars	
Svar på fråga av herr Olofsson, Uno, ang. förslag till riksdagen om utbyggande av räddningstjänsten i fjällen m. m.	8
Utsträckt motionstid i visst ärende	9
Interpellationer:	
av herr Åkesson ang. förslag till riksdagen rörande återbetalning till medlem av överskottsinsats i ekonomisk förening ..	9
av herr Larsson, Thorsten, ang. åtgärder för att avhjälpa bristen på sjuksköterskor	10
av herr Svanström ang. beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador	11

Onsdagen den 9 mars

Anslag under femte huvudtiteln:

Socialattachéer	12
Mödrahjälp	15
Mödrahjälpnämnderna	23
Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna m. m.	23
Bidrag till anordnande av ålderdomshem	24
Driftbidrag till anstalter för halvöppen barnavård	25
Ferieresor för barn	29
Ferieresor för husmödrar	31
Bidrag till driften av semesterhem	34
Stipendier för underlättande av husmoderssemester	36
Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder	38
Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor	39
Vissa kostnader för statens bosättningslån	40
Socialförsäkringens administrationsnämnd	43
Bidrag till utlandssvenskarnas förening.	44

	Sid.
Anslag under sjunde huvudtiteln:	
Tullverkets materielanskaffning	47
Ersättning till städerna för mistad tolag	49
Skatteersättning åt kommunerna	51
Televisionsverksamhetens driftkostnader, m. m.	60
Luftfartsfondens underskott	65
Om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar	71
Om räntehöjning å statens bosättningslån	73
Enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.	74
Restriktiv användning av tillgängliga anslag m. m.	86
Begränsning av statsutgifterna i vissa hänseenden	88
Om upphävande av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965	90
Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	90

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 mars

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, om ändrade sekretessbestäm- melser för de i statsrådet förda protokollen	12
— nr 5, ang. ändrad lydelse av 4 § lagen om inskränkningar i rät- ten att utbekomma allmänna handlingar	12
Statsutskottets utlåtande nr 5, ang. utgifterna under femte huvud- titeln (socialdepartementet)	12
— nr 7, ang. utgifterna under sjunde huvudtiteln (finansdeparte- mentet)	47
— nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten: kommunikationsdeparte- mentet	60
— nr 28, ang. underskott för luftfartsfonden	65
— nr 29, anslag å kapitalbudgeten: finansdepartementet	71
— nr 30, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	71
— nr 31, ang. ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar	71
— nr 32, ang. anslag å kapitalbudgeten: socialdepartementet	73
— nr 33, ang. frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.	74
— nr 34, ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.	74
— nr 35, om restriktiv användning av tillgängliga anslag m. m. ...	86
— nr 36, om begränsning av statsutgifterna i vissa hänseenden m. m.	88

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 19, om upphävande av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965	90
— nr 22, om tillverkning av ciderdrycker med viss alkoholhalt ..	90
— nr 29, ang. ändring i förordningen om skatt å vissa pålsvaror	90
Bankoutskottets utlåtande nr 6, ang. ändring i förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.	90
— nr 7, ang. verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	90
— nr 8, om pension åt förre portvakten vid riksdagshuset Anton Lundgren	90
Första lagutskottets utlåtande nr 11, om utredning rörande domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	90
— nr 12, om en undersökning huru svensk rätt förhåller sig till de i internationella juristkommissionens Delhi-deklaration av januari 1959 uppställda kraven m. m.	92
— nr 13, ang. beräkningen i visst fall av preskriptionstiden för brott	92
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, ang. reseersättning till föräldrar med barn å vissa anstalter	92
— nr 4, om utredning rörande stöd åt ofullständiga familjer	92

Fredagen den 4 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne februari.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Branting* för tiden från och med den 3 till och med den 23 innevarande månad på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av hypertoni vore sjukskriven för tiden till och med sistnämnda dag.

Vidare upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av närslutna läkarintyg anhålles härmed värdsamt om ledighet för hälsans vårdande under tiden till den 18 mars 1960.

Stockholm den 4 mars 1960

Bertil Mogård

Riksdagsman *Bertil Mogård*, som lidit av besvärlig bältros och fortfarande har nedsatta krafter härav, rekommenderas att för hälsans vårdande icke delta i riksdagsarbetet under tiden den 7/3—den 18/3 1960.

Stockholm den 1 mars 1960

K. Befrits

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. den 4/3 1960 tills vidare.

Säter den 1 mars 1960

Gustaf Snygg

Härmed intygas att riksdagsman *Johan Gustav Snygg*, född den 5/3 1896, på grund av sjukdom (långvarig bron-

chit med feber) fortfarande är arbetsoförmögen fr. o. m. den 4/3 1960 och tills vidare samt att han av undertecknad blivit remitterad till sjukhus för vård.

Säter den 1 mars 1960

C.-G. Norman

Leg. läkare

Även de av herrar *Mogård* och *Snygg* sökta ledigheterna beviljades, beträffande den senare för den tid, varunder han vore på grund av sjukdom oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades därjämte herr *Boheman* för tiden från och med den 8 till och med den 18 i denna månad för resa till U.S.A.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 82, till Konungen i anledning av motioner om ändring i jordförvärvslagen m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 59, angående fråga om befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde; och

nr 61, angående statsbidrag till lärarbostäder m. m.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 62, angående vissa norrlandsfrågor; och

nr 63, med förslag till stadga angående enskilda sjukhem m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om ändrade sekretessbestämmelser för de i statsrådet förda protokollen; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inkränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar; statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser

kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om upptagande å riksstaten för budgetåret 1960/61 av underskottet för luftfartsfonden, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 31, i anledning av väckta motioner angående ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.;

nr 34, i anledning av väckta motioner angående enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.;

nr 35, i anledning av väckta motioner om restriktiv användning av tillgängliga anslag m. m.; samt

nr 36, i anledning av väckta motioner om begränsning av statsutgifterna i vissa hänseenden m. m., i vad motionerna avser begränsning av statsutgifterna för budgetåret 1960/61 och anslagsminskningar för budgetåret 1961/62;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om upphävande av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965;

nr 22, i anledning av väckt motion om tillverkning av ciderdrycker med viss alkoholhalt; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.;

nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 8, i anledning av väckt motion om pension åt förre portvakten vid riksdagshuset Anton Lundgren;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om utredning rörande domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen;

nr 12, i anledning av väckt motion om en undersökning huru svensk rätt förhåller sig till de i internationella juristkommissionens Delhi-deklaration av januari 1959 uppställda kraven; samt

nr 13, i anledning av väckta motioner angående beräkningen i visst fall av preskriptionstiden för brott; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner angående reseersättning till föräldrar med barn å vissa anstalter; samt

nr 4, i anledning av väckta motioner om utredning rörande stöd åt ofullständiga familjer.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.12.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 8 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 1 och den 2 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman *Bengt Gustavsson* på grund av öroninflammation ej kan delta i riksdagsarbetet under tiden 4/3—14/3 1960.

Centrallasarettet, Eskilstuna, den 4 mars 1960

Carl-Axel Fröding

Lasarettsläkare

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Gustavsson, Bengt*, för den i läkarintyget angivna tiden.

Vidare beviljades herr *Hanson, Per-Olof*, och herr *Lange* ledighet från riksdagsarbetet från och med den 9 i denna månad, herr *Hanson, Per-Olof*, för tiden till och med den 11 mars för utrikes resa samt herr *Lange* för tiden till och med den 15 mars för deltagande i möte med EFTA:s ministerråd i Wien.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 83, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handels- och betalningsavtal mellan Sverige och Rumänska Folkrepubliken m. m.

Ang. förslag till riksdagen om utbyggande av räddningstjänsten i fjällen m. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Olofsson, Uno*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställt följande fråga: »När avser herr statsrådet att för riksdagen

framlägga de förslag beträffande räddningstjänstens utbyggande, upplysningsverksamhet rörande lämplig utrustning och försiktighet vid fjällfärder etc. som kan föranledas av den 1958 avlämnade utredningen i hithörande frågor?»

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet *JOHANSSON*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr *Olofsson*, har frågat mig när jag avser att för riksdagen framlägga de förslag beträffande räddningstjänstens utbyggande, upplysningsverksamhet rörande lämplig utrustning och försiktighet vid fjällfärder etc. som kan föranledas av den 1958 avlämnade utredningen i hithörande frågor.

Till svar på herr *Olofssons* fråga vill jag meddela, att den 1958 avlämnade utredningen angående fjällräddningstjänsten och därav föranledda förslag redan framlagts för riksdagen, nämligen dels i fjolårets statsverksproposition, tionde huvudtiteln, s. 213—215, och dels — i återstående delar — i årets statsverksproposition, elfte huvudtiteln, s. 454—462.

Herr *OLOFSSON, UNO*, (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ber jag att få framföra ett tack för detta mycket kortfattade svar. Behandlingen av denna fråga har tydligen i någon mån gått mig förbi. Anledningen till att jag framställde interpellationen var den, att vi nu kommit till den årstid när vi i radio och tidningspress allt oftare får meddelanden om olyckor som förekommit i fjällvärlden. En del av dessa olyckor får naturligtvis tillskrivas olyckliga omständigheter, men en del bottnar också i oförstånd och bristande omdöme. Stats-

Ang. utsträckt motionstid i visst ärende — Interpellation ang. förslag till riksdagen rörande återbetalning till medlem av överskottsinsats i ekonomisk förening

makterna borde här vidtaga åtgärder för att så långt som möjligt är hindra att olyckor skall hända gång på gång.

Det är givet att man inte kan ingripa alltför mycket i den enskilda människans frihet att förfoga över liv och lem, men det får inte bli hur många olyckor som helst. Jag tror att en upplysningsverksamhet inte minst bland lärare och färdledare om de risker man här tar skulle vara mycket gagnelig och till stor nytta. En skolklass följer ju sin lärare vart han än far, och det är givetvis den ansvarige färdledaren man i främsta rummet bör rikta sig till. Av verkligt stor betydelse för fjällräddningarna vore också om färdledarna vore utrustade med radiotelefon och även försedda med bästa möjliga utrustning i övrigt. Dessa varje vinter ständigt återkommande meddelanden om olyckor i fjällvärlden får inte fortsätta. Fjällvistelsen är för oss alla nutidsmänniskor av sådant värde, att den inte får äventyras genom alltför våghalsiga färder i fjällvärlden.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. utsträckt motionstid i visst ärende

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående vissa norrlandsfrågor.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 angående vissa norrlandsfrågor måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionens avlämnande till kammaren.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, beslöt kammaren på särskilda propositioner att hänvisa ifrågasvarande kungl. proposition till jordbruksutskottet samt att bifalla herr Pål-

sons hemställan om utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av samma proposition.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 63, med förslag till stadga angående enskilda sjukhem m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4 och 5, statsutskottets utlåtanden nr 5, 7, 9 och 28—36, bevillningsutskottets betänkanden nr 19, 22 och 29, bankoutskottets utlåtanden nr 6—8, första lagutskottets utlåtanden nr 11—13 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3 och 4.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 60, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61;

nr 64, med förslag till lag om renmärken, m. m.;

nr 65, angående anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till Metallografiska institutet, m. m.;

nr 66, med förslag till förordning angående de tider då allmän fastighets-taxering skall äga rum; och

nr 73, angående vissa markförvärv för försvaret.

Interpellation ang. förslag till riksdagen rörande återbetalning till medlem av överskottsinsats i ekonomisk förening

Herr ÅKESSON (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I motion till 1958 års A-riksdag begärdes en utredning rörande sådan ändring av 18 § lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar att medlem i dylik förening utan att behöva utträda skulle kunna helt eller delvis återfå den del av sitt insatskapital som överskrider i stadgarna föreskrivet minimikapital.

Interpellation ang. åtgärder för att avhjälpa bristen på sjuksköterskor

Motionen tillstyrktes av en rad remissinstanser och blev också bifallen av riksdagen.

Enligt vad jag erfarit har den begärda lagändringen emellertid ännu ej utarbetats.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att inför kammaren redogöra för när det kan förväntas att det begärda förslaget till ändring av föreningslagen i syfte att möjliggöra återbetalning till medlem av insatskapital som överskrider i stadgarna föreskrivet minimikapital kommer att föreläggas riksdagen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. åtgärder för att avhjälpa bristen på sjuksköterskor

Ordet lämnades härefter på begäran till herr LARSSON, THORSTEN, (cp) som anförde:

Herr talman! Det svenska sjukhusväsendet lider för närvarande av en på vissa områden synnerligen besvärande personalbrist. Särskilt stor är bristen på sjuksköterskor. Denna brist har som bekant medfört att vissa sjukhus helt enkelt fått lägga ner verksamheten inom någon eller några avdelningar. Nyuppförda sjukhus och sjukhusavdelningar har också uppenbara svårigheter att komma igång på grund av sköterskebristen. Inskränkningar har ju tidigare förekommit under semestersäsongen på sommaren, vilket med hänsyn till den under sommartid lägre sjukdomsfrekvensen inte haft så menliga verkningar. De nu aktuella inskränkningarna gäller emellertid inte sommartid och lågfrekvenstid, varför man måste se betydligt allvarigare på saken.

Sjukhusväsendet har varit föremål för en omfattande expansion under det senaste årtiondet. Resurserna för utbildning av bl. a. sjuksköterskor har även

utökats, men den nu aktuella situationen ger belägg för att en brist ändå råder. Samtidigt som man söker utvidga utbildningskapaciteten måste enligt min mening åtgärder vidtagas i syfte att åstadkomma en annan arbetsfördelning och en arbetsavlastning av sjuksköterskorna. En del av sjuksköterskornas nuvarande arbetsuppgifter kan säkert övertagas av annan personal vid sjukhusen, t. ex. undersköterskor och kvalificerade sjukvårdsbiträden. Vidare kan det övervägas, om inte annan personal kan insättas i stället för sjuksköterskor på avdelningar som inte är vanliga sjukavdelningar. Jag åsyftar främst att sjukskötersketjänsterna på röntgen- och laboratorieavdelningar bör kunna ersättas med specialutbildad arbetskraft. Det är också av vikt, att man tillvaratar alla möjligheter till delade tjänster och till deltidsjänster. Frågan om efterutbildning för sjuksköterskor, som i samband med ingående av äktenskap upphört med sin yrkesverksamhet men som kanske vid senare tillfälle kan vara beredda att återinträda i tjänst, bör också uppmärksammas. Enligt vad jag inhämtat är dessa spörsmål föremål för utredning. Avsikten synes vara att man så snart ske kan skall söka häva den nuvarande bristen. Andra frågor, som är av intresse i detta sammanhang — jag åsyftar lönefrågan och ersättningen till pensionerade sköterskor som kvarstår i tjänst — är föremål för fortlöpande uppmärksamhet vid avtalsförhandlingarna.

Man får givetvis hoppas att alla dessa åtgärder skall ge resultat inom en inte alltför avlägsen framtid. Det är angeläget att det utredningsarbete m. m., som jag här berört, bedrivs med största möjliga skyndsamhet. Men även om så sker kommer detta inte att medföra någon lättnad i den nu akuta bristsituationen. Det kan därför ifrågasättas, om inte speciella och temporära åtgärder borde övervägas i syfte att komma tillrätta med åtminstone de mest besvärande bristerna, som nu råder.

Med hänvisning till vad som här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesde-

Interpellation ang. beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador

partementet få framställa följande frågor:

1. När kan de nu pågående åtgärder med syfte att avhjälpa bristen på sjuk-sköterskor väntas resultera i bristens hävande?

2. Avser herr statsrådet att i avvaktan härpå vidtagna speciella åtgärder av mera temporär natur i syfte att lösa de nu akuta problemen på området?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Interpellation ang. beskattningen av inkomst från skogsavverkningar, föranledda av torkskador

Herr SVANSTRÖM (cp) fick nu ordet och yttrade:

Herr talman! Den senaste sommarens svåra torra har på många håll i landet medfört betydande torkskador på växande skog. På skogssakkunnigt håll framhåller man efter i vinter företagna inventeringar, att skadorna antagligen är mera omfattande än vad man tidigare hade anledning förmoda.

Då det ur olika synpunkter — bl. a. risken för omfattande insekts- och parasitangrepp i skogarna med anledning av förökningshärdar i kvarstående, torkskadade träd i friska bestånd — är angeläget att i vår kraftigt öka avverkningarna, framstår möjligheten att i år på skogskonto få insätta större andel av skogslikviderna än vad som vid norma-

la förhållanden anses erforderligt såsom synnerligen önskvärd för skogsägarna. Särskilt angeläget förefaller det vara, att avverkningar i egen regi kan i fråga om avsättning till skogskonto jämfästas med rotpostförsäljning.

Vid för några år sedan inträffade stormskador på skog tilläts en till maximalt 80 respektive 60 procent ökad avsättning på skogskonto. Det borde därför vara möjligt att även för innevarande avverkningssäsong erhålla liknande villkor, ägnade att utjämna beskattningen av inkomst från sådana skogsavverkningar som är föranledda av torkskador.

Med anledning av det anförda får jag härmed hemställa om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att medverka till sådana tillfälliga ändringar i gällande bestämmelser för avsättning på skogskonto, att av torkskador föranledda avverkningar ej medför ett onormalt hårt skattetryck för vederbörande skogsägare?

Även denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.17.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 9 mars förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61, hänvisades propositionen, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 64, med förslag till lag om renmärken, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till Metallografiska institutet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 66, med förslag till förordning angående de tider då allmän fastighetstaxering skall äga rum.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 73, angående vissa markförvärv för försvar.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om ändrade sekretessbestämmelser för de i statsrådet förda protokollen; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Anslag till socialattachéer

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Socialattachéer för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om anslag för budgetåret 1960/61 till Socialattachéer.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtanden finns fogat ett antal reservationer, där högergruppens representanter i statsutskottet antingen förekommer ensamma eller tillsammans med representanter för

Anslag till socialattachéer

folkpartigruppen och beträffande två reservationer även tillsammans med representanter för centerpartiet.

De prutningsförslag, som vi här aningen framför ensamma eller tillsammans med andra, går sammanlagt upp till cirka 25 miljoner kronor. Det är inte de enda prutningar vi föreslår på femte huvudtiteln, men de besparingar, som vi i detta sammanhang påyrkar, omfattar inte fullt 6 procent av slutsumman på femte huvudtiteln i vad avser driftbudgeten. Detta procenttal kan ju dock tjäna som en illustration till talet om att vi som vill minska socialutgifterna vill radera välfärdssamhället, som om dessa utgifter, som avser bidrag och understöd av olika slag, i detta avseende skulle spela någon avgörande roll. De avgörande faktorerna härvidlag är ju i stället vår nationella integritet, vårt näringslivs utveckling, vår rättsordnings uppehållande, utvecklingen av forskning och undervisning samt hälso- och sjukvård.

Bakgrunden till dessa förslag om anslagsminskningar, vilken är gemensam för alla de reservationer där högergruppens representanter deltar, är helt enkelt att utgifterna över huvud taget har svällt så oroande, att de innebär en fara för penningvärdets bevarande. Via höga skatter framkallar de krav på kompensationer, som medför stora risker, eftersom ansvällningen av den offentliga sektorn ju inte, som en del tror, leder till accepterande av en motsvarande konsumtionsminskning på den enskilda sektorn.

Anledningen till att vi inom vår grupp har ägnat uppmärksamhet åt utgifterna även på socialhuvudtiteln är bland annat att denna huvudtitel visar en mycket våldsam stegring. För budgetåret 1954/55 gick femte huvudtiteln när det gäller driftbudgeten upp till i runt tal 2,4 miljarder kronor, och nu föreslås för budgetåret 1960/61 4,5 miljarder kronor. Bara sedan i fjol föreslås det höjningar på nära 600 miljoner kronor. Vi anser nog också — det tillhör den allmänna motiveringen — att inkomstutjämnigen och åtskilliga andra ting här i landet har medfört att socialpolitiken inte numera har en konstruktion som svarar

mot förutsättningarna. Vi menar att förutsättningarna har ändrats i betydande grad, sedan en del av dessa socialpolitiska anordningar kom till. Samtidigt som vi menar att en del utgifter kan tagas bort är vi medvetna om att det finns eftersatta områden, dit man borde koncentrera ansträngningar.

Det finns ett genomgående drag både i propositionen och i utskottets utlåtande så till vida att man hänvisar till existensen av den socialpolitiska kommittén som argument för att man inte nu vill företa några ändringar. Jag tycker nog att det vid detta tillfälle är angeläget att säga, att de farhågor, som uttalades när den socialpolitiska kommittén tillsatts och man fick ta del av direktiven, nog har besannats. Den som skrev direktiven sade själv, att det finns uppenbar risk för att en översyn av socialpolitiken kan leda till dubbelarbete och kan komma att tjäna som förevändning för uppskov med angelägna reformer på olika områden. Den risken är uppenbarligen för handen, något som också sammanhänger med de arbetsuppgifter som socialpolitiska kommittén fick. Dess uppgift är ju egentligen inte att föreslå några praktiska förändringar i vår socialpolitik, utan arbetet avser — såsom det också står i direktiven — en kartläggning av den nuvarande socialpolitiken och en diskussion från mer allmänna utgångspunkter av socialpolitikens lämpliga utformning. Detta medför uppenbarligen att kommitténs arbete blir mycket långvarigt; jag tycker också att det förhållandet numera är bekräftat, och jag kan inte få annat intryck av den motivering som jag nyss antydde än att man nog närmast använder socialpolitiska kommitténs existens till ett slags uppehållande försvar för en ohåga att rensa upp i den snårskog som vi på detta område har att göra med. I riksdagsberättelserna för de bägge sista åren har jag tagit reda på att kommittén skyndar tämligen långsamt. Den tillsattes i maj 1958 och hade det året fyra sammanträden. Under hela förra året hade kommittén inte mer än åtta sammanträden. Jag har velat nämna detta för att i någon mån ställa i sin

Anslag till socialattachéer

rätta belysning den motivering som här och var förekommer, att just den omständigheten att socialpolitiska kommittén sitter skulle utgöra hinder för ändringar av olika konstruktioner på detta område. I sammanhanget bör det kanske påpekas, att man från Kungl. Maj:ts sida inte tycks vara konsekvent — när man önskat ändringar har man föreslagit sådana, oavsett att socialpolitiska kommittén sysslar även med de ting där man gjort avvikelser.

Detta är, herr talman, några allmänna reflexioner och en gemensam motivering för de prutningsförslag som här föreligger från den grupp jag tillhör.

När det gäller den nu föredragna punkten om socialattachéerna kan jag fatta mig ytterst kort. Vi kommer ihåg att det var strid om den frågan i fjol. Arbetsmarknadens parter hade framfört ett önskemål om attachéer, som skulle ägna sig åt arbetsmarknadens problem, så fick dessa attachéer i propositionen benämningen socialattachéer. Vi tycker nog från vårt håll att man kunde spara dessa pengar. Som ett bimotoiv i sammanhanget kan man i dag åberopa att vi nästa år anvisar inte mindre än nära en miljon kronor till det internationella samarbetet på det socialpolitiska området.

Med den motiveringen, herr talman, ber jag att till en början få yrka bifall till den vid punkten 3 fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Berghs försvartal för reservationen under denna punkt skall jag inte för mycket inlåta mig på. Jag vill bara säga att när det nu framträder olika konstellationer av reservanter, så är dessa konstellationer något annorlunda än vad vi tidigare har varit vana vid. Man har sökt — inte minst från herr Berghs sida — att få reservationer så skrivna att flera partier kunnat ansluta sig till dem. Vi har tidigare varit vana vid att de borgerliga partierna gått fram var för sig i frågor där de inte har kunnat biträda utskottsmajoriteten, men i år har de lyckats skriva

sig samman, vilket ofta har inneburit att antingen högern eller folkpartiet gett avkall på tidigare framförda önskemål eller uppfattningar. Vad detta kommer att innebära i fortsättningen vill jag inte på något sätt försöka tolka men någon mening lär det väl ha.

Herr Bergh har anmärkt på att utskottsmajoriteten i vissa av sina uttalanden har åberopat den sittande socialpolitiska kommittén. Han anser det inte vara riktigt. Annars är det vanligt här i riksdagen, att när en utredning pågår vill man inte gärna vidtaga några ändringar, men nu kan det ju tänkas att herr Bergh drömmer om att den socialpolitiska kommittén i stor utsträckning skall komma med rekommendationer liknande dem han själv för fram. Om jag inte minns fel, ingick emellertid i den socialpolitiska kommitténs direktiv, att man inte på något sätt får hindra några sociala reformer eller försämra de förmåner som tidigare har skapats. Vad reservanterna i en rad av förslag vill göra är ju ingenting annat än att försämra nu utgående sociala förmåner.

Jag skall inte säga mer i detta inledande ärende. Vad det här gäller är ju socialattachéerna, befattningar som inrättades i fjol. Befattningshavarna tillsattes vid årsskiftet — de har knappast hunnit börja arbeta — och redan vill högern att befattningarna skall avskaffas.

När riksdagen behandlade förslaget om socialattachéer förra året, gick den borgerliga oppositionen samfällt emot. I år har tydligen folkpartiet och centern accepterat socialattachéerna. Högern är isolerad, och det var väl det som gjorde att herr Bergh måste göra en rundmålning, innan han kom in på ämnet, för att på något sätt framhäva att det här gäller en besparingsåtgärd. Man får emellertid spara med sans och måtta. Jag tror att socialattachéerna kommer att få stor betydelse, och det har väl inte minst arbetsmarknadens organisationer — Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen — ansett, eftersom det var dessa som hemställde om att socialattachéerna skulle tillsättas. Arbets-

Anslag till mödrahjälp

marknadsorganisationerna ville ha fyra socialattachéer — det blev två — och dessa två anser jag bör få visa vad som kan åstadkommas på detta område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandlingen varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Anslag till mödrahjälp

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Mödrahjälp för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels de under punkten 3 nämnda likalydande motionerna I: 240 och II: 300, i vilka, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om anslag för budgetåret 1960/61 till Mödrahjälp,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén* väckt motion (II: 437), vari, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte dels besluta, att mödrahjälpen fr. o. m. den 1 januari 1961 helt skulle överföras till kommunerna, dels till Mödrahjälp anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300 ävensom II: 437,

samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälp för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobsen*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 240 och II: 300 samt i anledning av motionen II: 437, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Efter den allmänna motivering som jag tillät mig ge i mitt föregående anförande anser jag att jag nu kan fatta mig rätt kort när det gäller detaljmotiveringarna, i synnerhet som det är fråga om förslag som tidigare i stor utsträckning har diskuterats här i kammaren.

Vad punkten angående mödrahjälp beträffar vidhåller vi vår uppfattning, att den onödigt besvärliga administrationsapparat man har för ändamålet och det förhållandet att moderskapspenningen tillkommit i sjukförsäkringen gör att anslaget till mödrahjälp förlorat åtskilligt av sitt tidigare berättigande. Vi vill lika litet nu som förut motsätta oss att mödrar, för vilka moderskapspenningen inte räcker till, får ett tillskott, men vi anser att prövningen bör förläggas närmare de människor det gäller och att mödrahjälpen följaktligen är en angelägenhet som bör anförtros åt kommunerna. Nu har man i utskottsutlåtandet tryckt rätt hårt på att detta skulle innebära en överflyttning av kostnader till kommunerna. Det är klart att om man skall dela ut sex miljoner kronor och dessa inte förekommer i riksstaten utan i de kommunala budgeterna, så innebär det en överflyttning. Men här har vi återigen ett exempel på den rätt under-

Anslag till mödrahjälp

liga synpunkt som anläggs gång på gång, nämligen att kommunerna skulle stå i ett slags motsatsförhållande till statsverket. Det är ju tvärtom så, att ett partiförhållande, i den mån det finns, existerar emellan skattebetalarna på ena sidan och stat och kommuner på den andra. I det sammanhanget kan också hänvisas till skatteutjämningsinstitutet för hjälp åt de ekonomiskt svaga kommunerna. Vi menar alltså att om man här kan åstadkomma en administration, som gör behovsprövningen smidigare, bör man inte underlåta det.

Det är i huvudsak med den motive- ringen som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den vid punkt 13 fogade reservationen. Vid ett bifall till denna reservation skulle ju något anslag till mödrahjälpsnämnder, som behandlas under punkt 14, inte behöva ifrågakomma. Jag tar mig därför friheten, herr talman, att redan nu också yrka bifall till den reservation som är fogad till punkt 14.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Förra året var högern ensam om att yrka avslag på anslaget under denna punkt. I år har skaran av reservanter utökats med statsutskottets folkpartister. Det är väl närmast besparingsutredningens förslag som ligger till grund för denna ändrade inställning från folkpartiets sida. Vi som håller på att mödrahjälpen skall utgå på sätt som tidigare har skett har inte kunnat acceptera de synpunkter som motionärer och reservanter presenterat. Vi vidhåller att en överflyttning av mödrahjälpen på kommunerna skulle innebära en belastning av kommunernas ekonomi, som för den enskilde skattebetalaren inte skulle medföra någon lättnad utan i stället för vissa skattebetalare — de som har de lägre inkomsterna — kommer att medföra en stegring av de utgifter vederbörande har på grund av att samhället åtagit sig vissa skyldigheter.

Även på denna punkt har ju den socialpolitiska kommittén att göra en översyn. Man bör kunna vänta med eventuella

åtgärder tills den översynen blivit presenterad. Det kan inte vara riktigt att nu helt plötsligt kasta om och genomföra en förändring, när man vet att en utredning inom en snar framtid möjligen kommer att föreslå en ändring av mödrahjälpens administration.

Det är i korthet sagt på det sättet att vi inom utskottsmajoriteten har sett på den här saken, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! När mödrahjälpsförordningen år 1937 infördes i vårt land, skedde det därför att statsmakterna ville hjälpa barnaföderskor med svag ekonomi att känna trygghet och få njuta det sanna moderskapets lycka. Den motiveringen står sig än i dag. Det är väl bekant för de allra flesta, att en ny världsmedborgares inträde i ett hem medför betydande utgifter för kvinnor som har mycket begränsade inkomster. Det är säkert otbjudande att behöva vända sig till socialvården, därför att ett barn skall komma till världen.

Under de år som gått sedan mödrahjälpen infördes 1937 har en inkomstökning skett för stora befolkningsgrupper, vilket också återspeglas i antalet ansökningar om mödrahjälp. Detta har minskat undan för undan. Dock återstår en ganska stor grupp kvinnor, som är ekonomiskt oförmögna att på ett betryggande sätt mottaga ett barn. När mödrahjälpsnämnderna prövar de olika mödrahjälpsärendena, måste också andra hänsyn än rent ekonomiska tas. Man måste t. ex. ta hänsyn till om det är sjukdom i familjen eller om andra speciella omständigheter föreligger. Med detta vill jag ha sagt att mödrahjälpen inte enbart utgår som en följd av inkomstförhållandena, utan det måste ske en bedömning av varje särskilt fall i dess helhet. Denna bedömning måste ske på ett klokt och förståndigt sätt.

I de motioner, som nu föreligger i detta ärende, föreslås att mödrahjälpen administrativt och finansiellt skall inordnas i kommunernas socialvårdande verk-

samhet. Jag vill inte förneka att den vägen är möjlig, men jag ställer mig frågan de till lämpligheten att utan att invänta resultatet av socialpolitiska kommitténs arbete övervältra kostnaderna och administrationen på kommunerna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Berghs och mina framträdanden tillsammans i frågan om mödrahjälpen har under årens lopp blivit något av en följetong. Vi kan varandras argument utan och innan och kan därför, som herr Bergh föreslog, fatta oss kort. Men alltid tillkommer det något russin i smeten, och det är denna gång besparingsutredningens rekommendation, som högern har hakat upp sitt yrkande på och som gjort att partiet fått sällskap med folkpartiets representanter i denna reservation.

När besparingsutredningen var inne på tanken att överföra hjälpen på barnvårdsnämndernas administration, hade man naturligtvis förutsatt att denna rekommendation skulle behöva följas av något slags utredning beträffande tillvägagångssättet. Som herr Bergh kanske erinrar sig gjordes faktiskt en sådan utredning inom socialdepartementet för ett par år sedan. Dess rekommendation gick ut på att mödrahjälpen skulle ombesörjas av barnvårdsnämnderna och kostnaderna fördelas mellan stat och kommun efter samma uppläggning som bidragsförskotten och utfyllnadsbidragen, d. v. s. med en fjärdedel på kommunerna och tre fjärdedelar på staten. Genom detta trodde man sig kunna uppnå en effektivare och billigare handläggning av ärendena och samtidigt fördela det ekonomiska ansvaret på både stat och kommun, så att varken obehörigt slöseri eller tråkig gni-dighet skulle sätta sin prägel på verksamheten. Kommunerna ogillade icke desto mindre detta förslag. Majoriteten av dem avstyrkte det under remissbehandling. Sedan dess har Svenska

stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund sagt ett bestämt nej till besparingsutredningens rekommendation i denna fråga om överflyttning av hela kostnaden till kommunerna.

Det kan inte gärna vara lämpligt att under sådana förhållanden utan vidare föra över mödrahjälpen på motvilliga kommuner endast på grund av den chimären att man skulle spara sex miljoner — en chimär, eftersom beloppet under alla förhållanden skall tas ut på skattsedlarna. Men om det tas ut i kommunalskatt kommer det genom proportionaliteten att tas ut i större doser av de mindre inkomsttagarna än vad som blir fallet genom statsskatten.

Någon anledning att forcera frågan om mödrahjälpens administration föreligger knappast. Riksdagen bör, som utskottets ärade talesman sade här, kunna avvakta den socialpolitiska kommitténs prövning av frågan i större sammanhang, även om denna kommitté arbetar litet långsammare än vad herr Bergh i sin otålighet finner rimligt.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Statsrådet Lindström kanske tillåter att jag först gör en reflexion med anledning av vad fru Svensson hade att säga. Som argument för att hon biträde utskottsmajoritetens ståndpunkt anförde hon bl. a., att hon räknade med att man, i fall det administrativa handhavandet skulle flyttas över till kommunerna, inte skulle få den av förståelse präglade behandlingen av detta klientel, som hon ansåg vara påkallad. Annorlunda kan man med hänsyn till hennes yrkande inte tolka hennes framhållande av att ett sådant förståelsefullt handhavande var nödvändigt. Denna reflexion av henne hade ju också varit överflödig, om hon inte på detta sätt ville klandra kommunernas handhavande av denna angelägenhet. Det återstår sedan för fru Svensson att — i den mån hon kan ha sakligt underlag — verkligen motivera ett generellt klanderomdöme om kommunernas socialvårdsorgan.

Anslag till mödrahjälp

När det sedan gäller statsrådet Lindströms plaidoyer för ohågan inom socialdepartementet att rensa upp i den snårskog, som vår socialpolitik för närvarande är, nämnde hon att besparingsutredningens hemställan inte hade i remissyttranden fått det gehör i det här avseendet, som man kanske skulle ha kunnat räkna med. Jag undrar vad det egentligen var för mening med att tillsätta denna besparingsutredning. Det var en parlamentarisk utredning, i vilken folk från olika partier placerades. Det brukar vara vanligt att enhällighet inom en kommitté i sådana fall är ett incitament till att förslaget skall vinna framgång. I detta fall skulle dessa förhoppningar kunna tänkas vara ännu större än vanligt, emedan det som utredningen föreslog var ett minimiprogram, som alla representanter kunde vara eniga om. Men så har det egendomliga inträffat, att det inte blev framgång för vad man hade föreslagit. Sådant har ofta förekommit, men med hänsyn till det sätt varpå denna kommitté sammansattes och det sätt varpå den arbetat är det underligt, att så har blivit fallet.

Att nu sist kommunalförbunden stegrat sig i ett sådant sammanhang är ganska begripligt. Det hänger nog samman med att man på kommunalt håll inte utan skäl har en känsla av att staten vill lasta över det ena efter det andra på kommunerna. Oviljan på kommunalt håll har emellertid sin egentliga grund i att vi under skenet av en kommunal självbestämmanderätt från detta hus' sida styr den kommunala ekonomien och åstadkommer beslut, som gör att den verkligt fria prövningsrätten, då det gäller den kommunala ekonomien blir mer och mer beskuren. Skulle staten minska sin bestämmanderätt över den kommunala ekonomien, skulle alldeles säkert attityden från kommunernas sida bli en helt annan. Därför tror jag att i belysningen av detta faktum de remissyttranden som fru Lindström åberopade inte har så stort värde som hon vill tillmäta dem.

Fru SVENSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det förvånar mig, att herr Bergh påstod att jag har beskyllt barnavårdsnämnderna för att de inte skulle ha bedömt mödrahjälpfallen på ett riktigt sätt. Det har jag inte sagt. Jag anser att barnavårdsnämnderna prövar ärendena på ett betryggande sätt och att de tar hänsyn inte bara till de enskilda fallens ekonomiska sida utan även till andra omständigheter som kommer fram av handlingarna. Men mödrahjälp-nämnderna har ett jämförelsematerial som är större än barnavårdsnämndernas. Sedan har jag kommit fram till den uppfattningen, att man nog så småningom skall avskaffa detta system och gå in för ett enklare. Men jag anser att man skall avvakta kommitténs förslag innan man går vidare.

Herr BERGH, RAGNAR, (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Svenson betonade angelägenheten av att de enskilda fallen från vederbörande myndigheters sida behandlas på ett sätt som präglas av förståelse för de hjälpbehövande. Om det skall finnas någon mening i detta uttalande, i sammanhang med det yrkande som fru Svenson framställde, måste det innebära att en överflyttning till kommunerna inte skulle tillgodose önskemålen om förståelse i detta avseende. Annars finns det inget sammanhang i resonemanget.

Fru SVENSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är led-samt, att herr Bergh inte kan förstå vad jag sagt här. Jag tycker att jag yttrat mig mycket klart. Jag har inte på något sätt klandrat barnavårdsnämnderna, ty jag har fått förtroende för dem under den tid, ända sedan 1937, som jag har sysslat med detta. Jag vill emellertid att man inte skall gå händelserna i förväg utan invänta kommitténs förslag.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle kanske inte ha så stor anledning att blanda mig i denna debatt. I sakfrågan har det väsentliga redan sagts, och jag kan i huvudsak instämma i vad herr Bergh anfört.

Såväl utskottets ärade talesman, herr Birger Andersson, som statsrådet Lindström har emellertid anställt vissa sorgmodiga betraktelser över problemet förledarna och de förledda. De förledda i detta fall är uppenbarligen folkpartiet. Orsaken till att folkpartiet intagit den ståndpunkt som det har gjort vill man anse vara dels högerns påtryckningar, dels besparingsutredningens propåer.

Jag vill i anslutning härtill säga, att den debatt vi här för till mycket väsentlig del är en debatt just om möjligheterna att åstadkomma besparingar på punkter, där man kan finna att det rör sig om sådana anslag, som inte är av den angelägenhetsgraden, att de nödvändigtvis i första hand måste tillgodoses. Det är från den utgångspunkten som vi i folkpartiet diskuterat dessa frågor. Detta är också anledningen till att vi beträffande mödrahjälpen gått över på den linje som vi nu intar. Det är alldeles självklart att vi på den punkten anser oss ha ett gott stöd i besparingsutredningens såvitt jag förstår enhälliga ståndpunkt i denna fråga.

Statsrådet Lindström påpekade, att besparingsutredningens ståndpunktstagande uppenbarligen byggt på förutsättningen, att ett slopande av mödrahjälpen i nuvarande form skulle föregås av någon utredning, som kunde ge anvisning om på vilket sätt denna förändring skulle ske. Jag har vid en hastig genomläsning av besparingsutredningens yttrande och förslag på denna punkt inte kunnat finna att besparingsutredningen har fört något sådant resonemang. Det är ju möjligt att den gjort det, men jag har som sagt inte kunnat finna belägg för det. Däremot framgår det av sista punkten i besparingsutredningens yttrande att utredningen tveklöst föreslår att mödrahjälpen från och med den 1 januari 1961 skall överföras till att i likhet med

Anslag till mödrahjälp

socialhjälpens vara en helt kommunalt finansierad hjälpform med barnavårdsnämnderna som beslutande organ, och att mödrahjälpnämnderna i detta sammanhang skall avvecklas. Detta är, såvitt jag kan förstå, en alldeles otvetydig ståndpunkt, och vi har i vårt motionsyrkande helt följt besparingsutredningens förslag. Att vi sedan under utskottsbehandlingen gått över på högerns linje om en något tidigare avveckling av mödrahjälpen, kan väl inte anses innebära en så häpnadsväckande omsvängning, att den behöver föranleda några längre kommentarer.

Beträffande själva sakfrågan må det tillåtas mig att säga några ord. Det är ju så att mödrahjälpen under lång tid varit föremål för kritik, bl. a. av den anledningen att administrationskostnaderna ansetts för höga i förhållande till de utgående bidragsbeloppen. Det var ju en utredning för några år sedan — om jag minns rätt kallades den för familjebehandling — som gjorde vissa utredningar på den punkten och kom till ganska anmärkningsvärda resultat.

Jag vill också säga att denna bidragsform numera, efter tillkomsten av moderskapsförsäkringen, inte har samma betydelse som den haft tidigare, och efter den tiden har ju också antalet beviljade ansökningar visat en ganska markerad minskning.

Jag tror att det är ganska odiskutabelt — vilket också framhållits av besparingsutredningen — att en fri prövning av mödrahjälpen har en mycket nära anknytning till socialhjälpens. Detta är en av de främsta anledningarna till att vi reservanter ansett att det är ganska naturligt och riktigt att man inordnar mödrahjälpen i kommunernas socialvårdande verksamhet i övrigt. Jag är i likhet med fru Svenson fullt medveten om att mödrahjälpen säkerligen haft och fortfarande har en viss betydelse — det skall visst inte bestridas — men då jag personligen har en ganska stor erfarenhet av handhavandet av mödrahjälpen, är jag av den övertygelsen, att detta är en hjälpform, som lämpligen bör samordnas med kommunernas socialvårdande verk-

Anslag till mödrahjälp

samhet i övrigt, eftersom denna bidragsform ofta så nära anknyter till det sociala hjälpbehovet i övrigt.

Det är klart att en överflyttning av mödrahjälpen på det sätt som här föreslagits kommer att betyda vissa ökade utgifter för kommunerna — det vill jag inte bestrida. Men jag tror också att man bör vara på det klara med att dessa utgifter inte kommer att vara av samma storleksordning som mödrahjälpen för närvarande är. Det ligger i sakens natur, att det måste bli på det sättet.

Herr talman! Jag instämmer i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Min avsikt är inte att diskutera mödrahjälpen — det ärende vi just nu behandlar. Jag begärde egentligen ordet med anledning av herr Berghs anförande. Han frågar troskyldigt kammaren, vad det kunde ha varit för orsak till att besparingsutredningen tillsattes. Det är en mycket intressant fråga. Herr Bergh företräder ju sin partigrupp här i kammaren. Nu har det ju varit så att det parti som herr Bergh representerar och de andra borgerliga partierna tävlat om vilket parti som skulle få äran av att besparingsutredningen slutligen tillsattes. Det var alltså krav från riksdagens borgerliga partier, som föranledde finansministern att omsider tillsätta besparingsutredningen. Herr Bergh undrar nu vad det är för mening med utredningens förslag, när det inte finns någon täckning bakom; kommittén hade ju en sådan sammansättning, att det skulle finnas täckning för besparingsutredningens förslag. Arbetar man så inom de borgerliga partierna, att kommittéledamöter hemställer hos sina partiledningar att få tänka på det eller det sättet? Är detta vanligt? Det trodde inte jag, men jag kanske har för liten erfarenhet av kommittéarbete? Jag trodde att kommittéerna skulle arbeta så, att ledamöterna objektivt skulle pröva frågorna och lägga fram sina ståndpunkter. Men jag är tydligen alldeles vilse här. När herr Bergh och andra borgerliga le-

damöter sitter i kommittéer, frågar de alltså sina partiledningar vad de skall ha för åsikter.

Besparingsutredningen arbetade ju på annat sätt. Frågan var, om man över huvud taget skulle kunna komma överens om någonting eller anmäla för statsrådet och chefen för finansdepartementet att man inte kunde komma överens om några besparingar. Man tyckte nog inte att man kunde göra detta, utan man skulle se, om det kunde finnas några förslag som kunde föras fram. Och så skedde det, men inte var det någon garanti för att regeringen i alla avseenden skulle följa besparingsutredningens förslag. Som sagt, man brukar tydligen inom de andra partierna begära ållstånd av sina partiledningar för att tänka och ta ståndpunkt. Jag tycker inte att detta är ändamålsenligt, i varje fall inte när det gäller enskilda riksdagsledamöter, som fått i uppdrag att utreda vissa ting.

Jag vill sedan gärna ytterligare ha sagt — så att jag slipper återkomma med detta under dagens debatt — att många av dessa delförslag har varit av den karaktären, att de syftar till en ytterligare utredning om möjligheten till en omläggning i rationellt syfte. När besparingsutredningen föreslog, att mödrahjälpen skulle överflyttas till de kommunala arbetsuppgifterna och att kommunerna skulle svara för kostnaderna, var det denna rationaliseringssynpunkt som låg bakom; det skulle alltså inte gå ut över de hjälpbehövande.

Jag vill erinra om att besparingsutredningen i åtskilliga sammanhang diskuterat fördelningen av kostnader mellan stat och kommun. Vi var ute efter en rationalisering av bidragsgrunderna. Det finns ju en hel mängd statsbidrag till kommunerna, som medför ett mycket stort administrativt omfång. Jag menar nog fortfarande att man kan diskutera statsbidragsformerna och att man kan få en skälig avvägning mellan statens och kommunernas kostnader utan att upprätthålla det administrativa detaljarbete och kontroll — märk väl kontroll — som är mycket betungande.

För en omläggning av sådana här an-

ordningar erfordras ju dock vissa utredningar. Nu finns det en utredning, som skall undersöka de socialpolitiska frågorna och möjligheterna till en samordning på detta område. Vi får väl utgå från att denna kommitté kan arbeta någorlunda snabbt. Jag får här återigen hänvisa till besparingsutredningen. Ett av våra resonemang var ju att utredningarna skall regelbundet redovisa sitt arbetsresultat för departementschefen och att det bör åligga kommittéerna att arbeta snabbt. Vad man än säger om besparingsutredningen, så förmodar jag att utredningen ändå kan få det erkännandet att den arbetat snabbt. Och att dess förslag inte har gått spårlöst förbi, framgår ju av det betänkande vi nu behandlar.

Sedan vill jag ta upp uttalandena från högerpartiet om att partiet står för sina förslag i besparingsutredningen. Jag vill erinra om att det här gäller en upprepning av motionskrav. Det är alltså inte fråga om något slags hjältemod från högerrepresentantens sida och om att han är särskilt konsekvent och ståndaktig. Vidare föreligger den skillnaden, att under den tid, som förflutit från det besparingsutredningen avgav sitt betänkande och till nuläget, har riksdagen beslutat om en allmän varuskatt, som ger netto 1 200 miljoner kronor. För min personliga del är det alltså lätt att säga, att nu har man valt att ta varuskatten och att det nu finns bättre täckning för utgifterna än när besparingsutredningen framlade sina förslag. Det är därför inte någon uppoffring för mig att rösta för den utgift, som här föreslås. Men för herr Bergh och andra kan det vara besvärligare, ty de har som alternativ att med hjälp av besparingar försöka upphäva omsättningsskatten. För dem är det nödvändigt att på något sätt få ned utgifterna, eftersom de inte vill öka statens inkomster.

Herr BERGH, RAGNAR, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog att vi bör vara tacksamma för inlägget från herr Ericsson, som var en framstående

Anslag till mödrahjälp

ledamot av besparingsutredningen. Vi bör vara tacksamma därför att det var ett mycket intressant uttalande.

Herr Ericsson försöker förklara den ringa framgång som en enig parlamentarisk kommitté har nått genom att pressa mitt uttalande om det gehör, en från olika partier sammansatt kommitté egentligen bör vinna. Jag skall inte ordagrant återge herr Ericssons yttrande, men meningen var — om jag fattade rätt — att det må vara oss inom vårt parti förbehållet att inte tänka själva utan springa till partiledningen och fråga hur vi skall tänka. Så gör vi nog inte, men sakläget är väl det, att man vid viktiga frågor tar kontakter. Den omständigheten är väl väsentligare, att när representanter för olika partier enas kring ett utredningsresultat, så borde detta väl vara ett symtom på att detta resultat kan vinna gehör inom parlamentets olika grupper. Det var ju i detta fall ganska angeläget att man vann denna enighet, eftersom regeringen var ohågad att göra någonting, möjligen beroende på att den inte riktigt visste var den hade riksdagen.

En så allsidigt sammansatt kommitté som besparingsutredningen, som enats om ett visst program, borde dock vara värd ett bättre öde än den har fått.

Nu försökte herr Ericsson — som tydligen avsåg att rösta för utskottsmajoritetens förslag — att rädda sin själ genom att hänvisa till att ett nytt moment har tillkommit i och med omsättningsskattens införande. Jag har ett starkt minne av att finansministerns motivering för omsättningsskattens införande var inte bara att skaffa pengar till utgifter, som man ansåg sig vara bunden av, utan också — och det betonades mycket starkt från finansministerns sida — konjunkturpolitiska skäl. Man avsåg en dämpning av konsumtionen. Mot den bakgrunden var nog herr Ericssons hänvisning till omsättningsskatten inte något starkt argument.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergh gör gällan-

Anslag till mödrahjälp

de, att besparingsutredningens förslag har vunnit ringa framgång. Jag kan inte ha samma uppfattning. Det är nog inte så många statliga kommittéer, som har påverkat en statsverksproposition i ungefär samma utsträckning som besparingsutredningens förslag har gjort. Om man granskar statsverkspropositionen, finner man att Kungl. Maj:t har tagit hänsyn till våra propåer. Vissa förslag har godtagits och andra har blivit föremål för fortsatt utredning. Jag anser mig alltså inte alls behöva klaga över att utredningens förslag inte har beaktats.

Herr Bergh vill inte erkänna, att någonting väsentligt har inträffat sedan i höstas, men det har det gjort. Varuskatten kan motiveras med konjunkturpolitiska skäl, men det är ju känt för var och en i denna kammare, att det var den statsfinansiella situationen, som nödvändiggjorde för oss att skaffa fram inkomster som översteg miljarden. Besparingsutredningens förslag rörde sig om ett hundratal miljoner. Räknar man in vägaslagen, blir det 500 miljoner på tre, fyra år.

Jag känner inte något behov av att söka tackning för mina ståndpunkter, utan jag förbehåller mig rätten att vid varje tillfälle ta ståndpunkt till saker och ting efter de objektiva grunder som jag ser — även om det naturligtvis alltid finns med subjektiva synpunkter i alla ställningstaganden. Det väsentliga som har inträtt är varuskatten, och den har herr Bergh inte kunnat falla tillbaka på. Därför måste herr Bergh pruta på småsummorna i stället.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag vill inte blanda mig i duellen mellan herr Ericsson och herr Bergh, utan jag vill säga något på grund av ett tidigare i debatten gjort inlägg. Herr Jacobsson hyste vissa bekymmer över fördelningen av skulden till att den ene blivit bedragen och den andra varit bedragare. Jag skall inte göra något försök till uttalande om vem som är

förförare och vem som är förförd — det får väl herr Jacobsson och herr Bergh komma överens om. — Vad som fått mig att begära ordet är herr Berghs yttrande, att riksdagen, som vill avvisa högerns förslag, försöker hindra kommunerna i deras fria prövningsrätt. Jag anser att det inte alls är på det sättet. Om riksdagen däremot beslutar att flytta över kostnaderna för mödrahjälp på kommunerna, är det klart att kommunerna kan få en annan prövningsrätt än nu, om det är avsikten att överflyttandet av mödrahjälp till kommunerna skall innebära en försämring av de förmåner, som nu utgår. Får jag tolka det så att högerns och folkpartiets förslag avser att man skall försämlra mödrahjälp genom att flytta över den från staten till kommunerna?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till mödrahjälpnämnderna — Ang. ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna m. m.

Punkten 14

Anslag till mödrahjälpnämnderna

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, ävensom motionen II: 437, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälpnämnderna för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobs-son*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka, under förut-sättning av bifall till reservationen vid punkten 13 ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 240 och II: 300 samt i anledning av motionen II: 437, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Den reservation som är fogad till punkten 14 måste anses ha fallit genom det beslut kammaren fattat i punkten 13, och jag finner mig således förhindrad att framställa något yrkande om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 15 och 16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Ang. ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårds-lagarna m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 6 250 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén* väckt motion (II: 436) hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårds-lagarna m. m. anvisa ett förslagsanslag av 5 925 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 436, såvitt nu vore i fråga, till Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårds-lagarna m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 6 250 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobs-son*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 436, såvitt nu vore i fråga, till Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårds-lagarna m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 925 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Här är det fråga om ett förslagsanslag, och de olika yrkandena grundar sig på olika meningar om medelsbehovet vid det förslagsanslaget. Re-

Ang. bidrag till anordnande av ålderdomshem

servanterna anser socialstyrelsens beräkningar mera realistiska än Kungl. Maj:ts, och detta är orsaken till att vi föreslår en nedsättning i förhållande till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag med 325 000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! I fjol hade folkpartiet ett liknande yrkande, men då var partiet ensamt. Herr Jacobsson har tydligen lyckats förföra högern i år.

I fjolårets reservation betecknades prutningen på Kungl. Maj:ts förslag som en besparing. I år talar man om en prutning. Man har kommit sanningen närmare på det sättet. När det nu gäller ett förslagsanslag tror jag att även denna prutning är mycket efemär. Ett förslagsanslag används i den utsträckning det behövs, och om man skriver ned summan eller skriver upp den, blir utfallet det samma hur man än beslutar. Det mest realistiska är väl att följa utskottsmajoritetens förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 18

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19**Ang. bidrag till anordnande av ålderdomshem**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300

av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor.

I de förut nämnda likalydande motionerna I: 240 och II: 300 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! När anslaget till statsbidrag till uppförande av ålderdomshem uppfördes första gången i riksstaten, fastställdes visserligen vissa grunder för anslagets disposition och bidragens storlek, men det sades också att bidrag skulle utgå endast i den mån som medel anvisades för ändamålet. Följaktligen föreligger icke någon generell utfästelse från statens sida till kommunerna, utan den reservation som gjordes första gången, att bidrag kunde anvisas i den mån det fanns medel, är ett klart observandum att kommunerna icke ovillkorligen är berättigade till bidrag efter de allmänna grunder som samtidigt antogs.

Enligt reservanternas mening talar det statsfinansiella läget och förändringarna då det gäller åldringsvården för att detta anslag på 7 miljoner kronor nu bör utgå. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Högern har ju redan tidigare varit inne på att justera detta anslag. Man ville påstå att vårdformen inte längre är aktuell utan att vård skulle ord-

Ang. driftbidrag till anstalter för halvöppen barnavård nas på annat sätt. Det förhåller sig emellertid inte så att kommunerna bygger ålderdomshem för att absolut ha sådana, utan i regel har det skett för att ersätta gamla och otidsenliga ålderdomshem, de s. k. gamla fattighusen av den typ, som man kan läsa om i en av Albert Engströms böcker. Människorna som »kommo på socknen» — det hette så — fick alla bo i samma rum, och vården var inte någon vård utan innebar endast att de gamla hade tak över huvudet. Man har undan för undan lyckats att sanera det gamla beståndet av s. k. ålderdomshem. Man har moderniserat och förbättrat, och det är det som pågår framför allt inom storkommunerna, där man tidigare haft fyra, fem eller kanske fler olika små s. k. fattighus utspridda över storkommunen. Man har där under senare år gått över till att få ett enda hyggligt vårdhem för de gamla.

Vi vet ju att det finns många som inte kan klara sig på egen hand utan nödgas komma in på ett sådant vårdhem. Syftet med detta anslag är att kommunerna skall ha möjligheter att bygga sådana vårdhem. Att ta bort anslaget skulle vara ett hårt slag för de fattigaste kommunerna, vilka är de som ligger efter med bygandet av ålderdomshem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 20—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26

Ang. driftbidrag till anstalter för halvöppen barnavård

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av anstalter

för halvöppen barnavård för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 4 800 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Mattson* och herr *Lars Larsson* (I: 245) och den andra inom andra kammaren av fru *Svensson m. fl.* (II: 304), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag om förbättrat statligt stöd åt daghem och förskolor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte till Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 4 800 000 kronor;

II. att motionerna I: 245 och II: 304 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av, utom annan, fru *Wallentheim*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 245 och II: 304 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till förbättrat statligt stöd åt institutioner inom den halvöppna barnavården.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! På olika områden krymps statsbidragen. Det sker, som också herr Bergh var inne på en övervärtning av kostnader på kommunerna. En expanderande samhällsutveckling tvingar ju också kommunerna till ökade utgifter. De statsfinansiella svårigheterna har sin direkta motsvarighet på det kommunala planet.

I sina kalkyler för kostnadstäckningen måste kommunerna kunna få räkna med större säkerhet då det gäller de i utsikt ställda statsbidragen.

Ibland ålägger, ibland rekommenderar staten kommunerna och landstingen att med hjälp av stimulansbidrag igångsätta

Ang. driftbidrag till anstalter för halvöppen barnavård

diverse verksamheter. När jag gör detta konstaterande delar jag på intet sätt den mening, som herr Bergh här stämplade såsom felaktig, nämligen att staten utövar en direkt styrning av kommunerna i vissa avseenden. Det måste väl vara någon mening med vad vi gör i detta hus, och det förutsätter att vårt handlande leder till praktiska beslut i det levande livet och att det blir en viss enhetlighet i utformningen. Jag tror inte att den kommunala självstyrelsen i detta sammanhang befinner sig i fara eller att dess representanter har anledning att känna sig kränkta. Det kan de möjligen göra när det gäller onödiga petitesser i de granskningsklausuler, som är förbundna med statsbidraget och som uppfattas som omotiverade och irriterande. Det är emellertid någonting helt annat än herr Bergh menar, och någonting som man kan rätta till.

Efter denna deklARATION vill jag emellertid för min del framhålla, att det faktum, att staten så att säga stimulerar till viss verksamhet men sedan förskjuter sin kostnadsandel till kommunernas nackdel, enligt min mening är någonting ganska allvarligt. Det är det ur två synpunkter. För det första måste statsmakterna, om detta förhållande får fortgå, räkna med att kommunerna i längden inte kan och efter hand heller kanske inte vill efterkomma statsmakternas intentioner. Detta kan lätt leda till ett besvärande glapp mellan å ena sidan lagstiftningen och målsättningen på den statliga sidan och å andra sidan den påtagliga verkligheten i kommunerna.

För det andra innebär ju den pågående utvecklingen att allt större kostnader får tas ut av medborgarna i form av proportionella skatter, varigenom man direkt motverkar de skattemässiga åtgärder som vi i andra sammanhang vidtar för att få fram en rimligare avvägning av bördorna efter bärkraften. På det viset blir det liksom inte någon riktig konsekvens i det hela, om man ser samhällsarbetet i stort.

Utskottsmajoriteten säger under den nu ifrågakvarande punkten, att den anser att en fortsatt utbyggnad av den halv-

öppna barnavården är angelägen, och jag noterar detta uttalande med tillfredsställelse. Utskottet säger emellertid vidare, att utbyggnaden av den halvöppna barnavårdens institutioner pågår som förut trots den inträdda försämringen av statsbidragets värde. Ja, men detta konstaterande säger ju ingenting alls om i vilken mån denna takt är tillräcklig och fyller behovet.

För lekskolorna finns det och har alltid funnits ett större intresse ute i kommunerna än för de två andra formerna av halvöppen barnavård. Och det är bara bra. Dessa lekskolor har den allra största betydelse för de viktiga förskoleåldrarna, både då det gäller barnens anpassning till det kommande skolarbetet och då det gäller deras anpassning över huvud taget. Sedan år 1957 har vi fått ett tillskott på 155 sådana lekskolor. Men trots detta är det bara 10 procent av alla barn i förskoleåldern, som någon gång kommer i kontakt med en sådan lekskola.

Dessutom lär det förekomma i stigande utsträckning, att skolpliktiga barn tillbakavisas från skolan på grund av att de inte befinnes ha tillräcklig mognad för skolarbetet. Och då reser man — ganska naturligt, tycker jag — kravet på att dessa tillbakavisade barn i första hand skall tas om hand i lekskolorna. Det innebär tydligen att förskoleålderns barn ytterligare får trängas tillbaka.

Man kan sålunda inte, trots den glädjande utvecklingen när det gäller lekskolorna, påstå att förhållandena här är fullt tillfredsställande. Det finns långa köer av barn som väntar på att få komma in i dessa skolor, och köerna ökar i takt med att vi bygger ut våra moderna samhällen, där de moderna stadsplanerna ger större utrymme åt bilarna än åt barnen.

Antalet daghem har på tre år ökat med summa summarum 13 stycken, och detta under en tid då antalet förvärvsarbetande mödrar har stigit mycket kraftigt, en utveckling som inte minst det enskilda näringslivet med olika metoder bidrar till.

Vi har också daghem i kombination med lekskolor. Antalet sådana institutioner har från år 1959 till 1960 minskat

Ang. driftbidrag till anstalter för halvöppen barnvård

med 17 stycken. Man frågar sig vad det beror på. Beror det på att behovet av daghemsplatser har minskat? Ja, det är möjligt att så är fallet på vissa håll, men på andra håll har man överbeläggningar och långa köer även till dessa institutioner.

Eftermiddagshemmen slutligen, som är avsedda för skolbarnen, har under dessa tre år minskat med fem.

Dessa siffror ger, anser jag, klart belägg för att den utbyggnadstakt, som utskottsmajoriteten anför som ett skäl för att man nu inte bör göra något mera på detta område, icke är tillräcklig och att de existerande möjligheterna inte fyller behovet.

Jag vet mycket väl att det finns ännu en form, nämligen familjedaghem. Många kommuner har också kopplat in verksamheten i denna form. Jag betvivlar alls inte familjedaghemmens värde — dessa hem är säkerligen för en hel del barn den bästa placeringsformen. Men det finns inte något material som visar, att man i kommuner, där daghem inte finns eller där platserna på daghemmen är otillräckliga, fyllt behovet eller energiskt arbetar på att göra det genom att få till stånd tillräckligt med familjedaghem. Även om urvalet av familjedaghem, som nu sker genom kommunens försorg, som regel är gott och tillsynen där är tillfredsställande, så vet i varje fall varje mamma, att många mödrar ändock måste ordna barntillsynen så gott de själva kan utan att ställa alltför stora anspråk, ty mödrarna har helt enkelt inget alternativ.

De enskilda hemmen kan naturligtvis, som jag nyss sade, ha uppenbara fördelar för många barn. Men i många fall har de också uppenbara nackdelar. Det sammanhänger bl. a. med osäkerheten från den ena dagen till den andra. Barnen riskerar att kastas från den ena miljön till den andra med därav följande olika fostringsingripanden. Med institutionerna följer å andra sidan att man får större kontinuitet i vården och den större garanti som man rimligen kan knyta till utbildningen av den anställda personalen.

Enligt min uppfattning måste man också se den kostnadsmässiga frågan av problemen i denna belysning.

Då jag har reserverat mig på denna punkt gällande den halvöppna barnvården har jag emellertid gjort det speciellt utifrån mitt intresse för de ungdomsfrågor, som vi ofta debatterar. Den ungdomsdebatt, som förekommer både i denna kammare och utanför, föres med verklig hetta. Det påtalas gång på gång att svårigheterna med ungdomen bara ökar, att kostnaderna blir enormt stora, att bekymren för ungdomen växer för varje dag och att vi har all anledning att vara oroliga.

Jag skall inte närmare gå in på detta nu. Jag vill bara kraftigt understryka, att vi i kampen mot de trista ungdomsproblemen måste sätta in motåtgärderna så tidigt som möjligt. Det måste vara kapitalt oriktigt och oekonomiskt att begränsa insatserna på det kommunala planet då det gäller barn i en tidig ålder för att sedan bli ställd inför mångdubbelt större utgifter längre fram. Vi behöver göra mycket mer för att bygga ut dessa uppfostringsstödande institutioner ute i kommunerna. Vägen kan då inte vara att minska stimulanseffekten genom att låta statsbidragen undan för undan urholkas. Läget är nu faktiskt sådant att statsmakterna om möjligt har ännu större anledning än då detta statsbidrag kom till att med verkligt allvar engagera sig på detta område.

Det finns även ute i kommunerna kortsynta, jag vågar till och med säga cyniska besparingskrafter, som försöker att på den kommunala sidan följa upp de besparingssignaler som här hörs. Dessa krafter skjuter också där in sig på socialutgifterna såsom onödiga och överdrivna. Det finns också många som resonerar som så, att man från samhällets sida inte alls skall ordna några sådana här saker som anordningar för barneftersyn. Man skall inte, säger man, uppmuntra mödrarna att ta förvärvsarbete och lämna ifrån sig sina barn.

De som talar på det sättet ignorerar både enskilda och sambälleliga realiteter. Det finns många mödrar som inte

Ang. driftbidrag till anstalter för halvöppen barnavård

har något försörjningsalternativ. För övrigt kan samhället inte vara av med de andra mödrarnas arbetskraft heller. Detta resonemang, som dessa människor för, leder därför bara till att barnen får sitta emellan liksom också mödrarna, som ofta är hårt pressade av arbete och oro för sina barn.

Eftersom arbetsuppgifterna ute i kommunerna och därmed också kostnaderna, som jag redan påpekat, ständigt ökar och det ekonomiska utrymmet följaktligen blir allt knappare, tvingas kommunerna till en allt hårdare angelägenhetsgradering. Det är ingen överdrift att säga, att de institutioner, som vi här närmast diskuterar, löper en viss risk att bli det besparingsobjekt som man då kommer att använda sig av.

Av denna anledning och med understrykande av den halvöppna barnavårdens betydelse då det gäller arbetet för ungdomen har jag tillåtit mig att reservera mig på denna punkt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lars Larsson* (s), fröken *Mattson* (s) och fru *Carlqvist* (s).

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! När man i denna fråga lyssnar till fru Wallentheim och sedan skall föra statsutskottets talan, känner man en viss oro för att kanske verka litet hjärtlös och kallsinnig, eftersom man inte är på samma linje som hon. Men var sak får ju ses från olika sidor, och statsutskottet har på denna punkt inte följt herr Berghs enligt fru Wallentheims mening reaktionära linje, utan har följt Kungl. Maj:t. Och det har 29 av statsutskottets 30 ledamöter gjort.

Verksamheten vid anstalterna för halvöppen barnavård har, trots att statsbidraget kommit att minska i värde, fått ökad omfattning. Antalet institutioner har ökat år från år, och ökningen har varit betydande — jag nämner bara utvecklingen sedan 1956, då ökningen varit 30 respektive 24, 56, 40 och i år blir 69. Det efterlysta stimulansbidraget har

tydligt inte varit nödvändigt. Man har ansett att dessa anstalter behövs, och så har de kommit till. För att fru Wallentheim inte skall tro att jag är fullkomligt hjärtlös när det gäller denna verksamhet kan jag berätta att jag i min hemkommun var med om att ordna en lekskola förra året. Vi sneglade inte alls på något statligt stimulansbidrag, utan vi såg att här fanns ett behov. Jag kan säga att föräldraopinionen var den pådrivande kraften, vi anordnade en lekskola, och verksamheten har utfallit mycket bra. Jag tror att föräldraopinionen litet varstans betyder mer än stimulansbidraget, därmed ingenting ont sagt om det.

Nu finns emellertid 1958 års förskollärarytredning, som har att uttala sig om åtgärder för att tillgodose behovet av pedagogiskt utbildad personal inom den halvöppna barnavården. Utredningen kommer att presentera en rad olika förslag, även beträffande statliga bidrag och annat, och när de förslagen lagts fram får vi tillfälle att på nytt ta upp denna fråga till realprövning. Utskottets majoritet anser alltså att vi skall avvakta utredningens resultat och när tiden är inne ta upp frågan till nytt resonemang.

Reservanten vill att riksdagen omedelbart skall i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förbättrat statligt stöd. Skillnaden mellan reservanten och utskottsmajoriteten är inte så förfärligt stor — det kan i tiden röra sig om något år. Men när man vet att verksamheten på detta område oavlatligt ökar i omfattning, torde inte några större faror vara förbundna med att vi följer utskottets förslag, och jag yrkar bifall till detsamma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Wallentheim vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 27 och 28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29

Anslag till ferieresor för barn

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ferieresor för barn för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels de förberörda likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, i vilka, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Ferieresor för barn,

dels den tidigare nämnda motionen II: 436, av herrar *Gustafsson i Skellefteå* och *Wedén*, vari, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels de ändringar i grunderna för avgiftsfinansieringen av ferieresor för barn och husmödrar som föreslagits i motionen, dels att till Ferieresor för barn anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II: 127).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300, II: 436 samt II: 127, de tre förstnämnda motio-

terna såvitt nu vore i fråga, till Ferieresor för barn för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobs-son*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionen II: 436, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionen II: 127,

a) godkänna av reservanterna förordade ändringar i grunderna för avgiftsfinansieringen av ferieresor för barn och husmödrar;

b) till Ferieresor för barn för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! Denna fråga har ju diskuterats även under tidigare år, och det är kanske inte anledning att i dag ingå på någon mer omfattande motivering för reservationsförslaget. Jag vill endast erinra om att besparingsutredningen finner det angeläget, att denna verksamhet blir föremål för en närmare undersökning. Utredningen konstaterar också att antalet resor successivt har minskat.

Vi reservanter anser nog att en viss höjning av avgifterna i samband med dessa resor kan ske utan att förmånerna därmed väsentligt minskar i värde. Men vi menar också att nu gällande särbestämmelser för barn från flerbarnsfamiljer och för barn till ensamstående mödrar bör bibehållas; det är en sak som vi i sammanhanget finner angelägen.

Jag ber, herr talman, att med denna mycket korta motivering få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Anslag till ferieresor för barn

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Denna fråga har ju diskuterats i flera år. Något nytt har strängt taget inte tillkommit. Folkpartiet och högern har upprepat sina motionsyrkanden från i fjol, men då reserverade sig partierna var för sig. Nu har de gått ihop, och det är väl egentligen det nya som skett.

När det i sakfrågan inte framkommit några nyheter är det ganska svårt att presentera någonting utöver vad som tidigare sagts, nämligen att dessa ferieresor för dem det gäller verkligen har en stor betydelse. Det finns trots allt fortfarande fattiga familjer, familjer som är i behov av ett stöd, och det stöd som här ges har rönt uppskattning och har varit av stort värde.

Med vetskap härom yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Herr Birger Andersson säger att ingenting nytt har tillkommit i denna fråga, och det kanske kan vara riktigt, om man begränsar sig till att se på detta isolerade spörsmål om ferie- och husmodersresorna och deras finansiering.

Det nya som tillkommit — och som jag inte trodde hade förbigått herr Birger Andersson — är emellertid att statsmakterna numera på alla sätt anstränger sig för att försöka finna utvägar att täcka statens utgifter. När vi diskuterar denna fråga är det säkerligen inte herr Andersson obekant, att vi samtidigt också syftar till ett upphävande av den nu gällande varuskatten. För att nå detta resultat, som jag för min del finner synnerligen angeläget inte minst med hänsyn till de barnrika och fattiga familjer som herr Andersson här talar om, finner vi det också nödvändigt att försöka begränsa statens utgifter även på de punkter, där det rör sig om relativt begränsade belopp.

Det är ett av skälen till att vi i år kanske finner det mera angeläget än någonsin tidigare att fullfölja detta förslag, och jag kan också upplysningsvis nämna

att högern i år har övergått till folkpartiets linje.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag är fullt underkunnig om att vi lever i ett besynnerligt sparsamhetsklimat, som gör att man från olika håll vill skära ned statens utgifter. Men jag kan icke acceptera, att om staten skall spara så skall det ovillkorligen gå ut över de fattigaste.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;
Nej — 42.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 30

Anslag till ferieresor för husmödrar

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300 ävensom II: 436, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson i Borås m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Ferieresor för husmödrar.

I motionen II: 436, av herrar *Gustafsson i Skellefteå* och *Wedén* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Ferieresor för husmödrar anvisa ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobsson*, *Edström*, *Skoglund* i Dövertorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka, under förutsättning av bifall till den vid punkten 29 avgivna reservationen, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 240 och II: 300 samt med bifall till motionen II: 436, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! I reservationen till denna punkt sägs det, att reservanterna yrkar att »under förutsättning av bifall till den

Anslag till ferieresor för husmödrar med 7 betecknade reservationen» bör också reservationen under denna punkt bifallas. Jag anser att formuleringen »under förutsättning» etc. bör utgå, eftersom det är två olika frågor som behandlas och att besluten kan fattas oberoende av varandra.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen även på den här punkten.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM**:

Herr talman! Det är frestande att göra debatten mycket kort, men jag vill inte låta oppositionen slippa undan riktigt så lätt på denna punkt och på den närmast följande om husmorssemestrarna.

När reservanterna går till attack mot husmorsresorna, semesterhemsbidragen och husmorsstipenderna gör de detta med motiveringar om familjeinkomsternas ökning, minskat behov för den enskilde och att statsbidraget numera har så ringa praktisk betydelse, att man utan vidare kan nedsätta eller avskaffa det. Detta är påståenden, som vilar på stor okunnighet om de förhållanden man talar om.

Hösten 1959 avslutades en utredning om husmorssemesterverksamheten. Utredningsmannen — eller utredningskvinnan rättare sagt — med mandat och säte i andra kammaren har gjort en genomgång av i runt tal 200 semesterhem som har godkänts av socialstyrelsen och som på vissa villkor kan erhålla bidrag ur det anslag som det här är fråga om. På ett tjugotal av hemmen gjordes dessutom inspektioner och penetrerades grundligt den ekonomiska situationen för vederbörande semesterhem. Slutsatsen uttryckte utredningsmannen med följande ord i sitt betänkande: »De statliga stödåtgärderna på husmorssemesterns område har inte blivit mindre socialt angelägna av den allmänna välståndsökning som ägt rum sedan dessa

Anslag till ferieresor för husmödrar

stödåtgärder infördes år 1946. Detta är i och för sig inte förvånande, eftersom det är fråga om inkomstprövade förmåner, varvid de förhållandevis blygsamma uppjusteringar av inkomstgränsen som ägt rum — (den senaste 1 maj 1956) — inneburit en både relativt och absolut sett väsentlig skärpning av villkoren. För dem som trots detta alltså är berättigade till statsbidrag vid rekreativt vistelse på semesterhem för husmödrar, till husmorsstipendier och/eller till fria semesterresor blir ju inte rekreativt behovet och svårigheterna att förverkliga dem mindre av att andra — de som ligger över inkomstgränsen 5 700 kronor i till statlig inkomstskatt beskattningsbar inkomst — i allmänhet fått sin standard inte oväsentligt förbättrad.» Detta är alltså ett citat ur ett betänkande som kom i höstas.

Man kan säga, att den allmänna standardstegringen i viss mån har förändrat den här verksamhetens karaktär, men den har därför inte avlägsnat behovet av verksamheten. Tidigare var det ju främst yngre husmödrar i små ekonomiska förhållanden, som man på detta sätt försökte skydda mot en för tidig nedslitning. Gästklientelet på semesterhemmen har förskjutits mot äldre och redan hårt slitna husmödrar med barnafödande och fostrargärning bakom sig. De yngre familjerna har helt naturligt haft lättare att kliva över den låga inkomstgräns, som bibehållits för behovsprövningen av de förmåner som husmorsresorna utgör.

Minskningen av husmorsresorna hänför sig också uteslutande till de s. k. fria husmorsresorna till enskilt ordnad semester. Under åren 1950—1957 har en minskning av dessa resor skett med 63 procent, medan husmorsresorna till semesterhem under samma period har ökat med 27 procent.

Jag tycker att jag skulle vilja peka på dessa saker när man gör ett sådant här besparingsförslag och tycks anse att det knappast ens behöver diskuteras. Förhållandena är ingalunda så ideala som man vill göra gällande från oppositionens sida, då man antyder, att vår

standardutveckling redan har gjort den här anslagsverksamheten överflödigg.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Statsrådet Ulla Lindströms långa inlägg föranleder bara en mycket kort reflexion. Det långa inläggets korta mening var förmodligen att styrka påståendet, att det från oppositionens sida är frågan om en attack mot familjen. Det är inte en attack mot familjen, utan det är en attack mot regeringens — via bland annat omsättningskatten — försvarande av levnadsbetingelserna för barnfamiljerna.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Förslaget att sätta in en besparingsstöt just mot semesterhemmen är, herr Bergh, särskilt illa valt. Det överträffas egentligen bara av cynismen i högerreservationen under punkt 32, där reservanterna föreslår ett slopande av husmodersstipendierna därför att de är så små att de inte kan möjliggöra husmoderssemester, där ekonomiska svårigheter lägger hinder i vägen för den. Den naturliga slutsatsen att i stället stipendieanslaget borde ökas för att möjliggöra semestrar, där ekonomiska svårigheter annars omöjliggör dem, är tydligen en idé som inte kan rinna upp i en högerhjärna.

Att jag själv inte förordat en höjning av detta anslag, vilket i och för sig hade varit motiverat, får ses mot bakgrund just av den grinighet mot socialpolitiska utgifter som numera möter en från de två största borgerliga partiernas sida. En anslagshöjning i dagens socialpolitiska klimat måste vara så grundligt underbyggd med ovedersägliga fakta av ömmande natur, att jag fann det säkrast att först låta den socialpolitiska kommittén analysera semesterhemsklientelet ytterligare och ställa in det i den allmänna inkomstutvecklingen, när det gäller eftersatta minoriteter över huvud taget.

Jag förstår mer än väl efter vad herr Bergh sagt tidigare i dag hur illa han tycker om varje hänvisning till den so-

cialpolitiska kommittén, men inte desto mindre anser jag att denna fråga hör hemma där.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Inte heller jag kan undgå att reagera mot statsrådet Lindströms uttryckssätt när hon kallar reservanternas förslag för en attack mot familjepolitiken och husmödrarnas rättmätiga behov av semester. Jag vänder mig också mot talet om grinighet från de borgerliga partiernas sida därför att de ifrågasätter, om det inte vore lämpligt med en omorganisation över huvud taget av den här verksamheten.

Statsrådet förklarade själv att det uppenbarligen skett en förskjutning från de yngre husmödrarna till en helt annan kategori av husmödrar. Man kan då ifrågasätta, om det är den riktiga metoden att fortsätta med de semesterhem för husmödrar som grundades för åttioåriga år sedan, då hela situationen var en annan. På den tiden fanns det, såvitt jag förstår, betydligt fler husmödrar som trötta och förslitna ville vistas på dessa semesterhem. Numera hör många av husmödrarna till den kategorien som vill tillbringa semestern tillsammans med familjen och som betydligt hellre cyklar eller gör utflykter på annat sätt — för all del även i bil, ty det finns ju många bland detta klientel som kan göra det.

Här har alltså påtagligen skett en förskjutning från yngre husmödrar till äldre. Det är ju en helt annan sak, om vi skall ge dessa äldre husmödrar en ålderdomssemester eller vad man nu vill kalla det. Jag betvivlar inte ett ögonblick att det finns husmödrar i de berörda inkomstkategorierna som behöver en sådan semester. Jag tror att statsrådet Lindström har rätt när hon säger att vi inte kan slopa semesterhemsverksamheten helt och hållet, men jag tror att en omorganisation av hela verksamheten är alldeles nödvändig. Det är därför inte fråga om någon attack från reservanternas sida, utan förslaget syftar

Anslag till ferieresor för husmödrar endast till en omläggning för framtiden som man mycket väl kan tänka sig.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Statsrådet fru **LINDSTRÖM**:

Bara ett par ord till fru Hamrin-Thorell.

Det är riktigt att det har skett en förskjutning från yngre till äldre husmödrar. Jag framhöll också detta själv i mitt första anförande. Men det är ju dessa äldre husmödrar på husmoderssemesterhemmen som man här attackerar. Dessa gäster på semesterhemmen uppgick i fjol till ett antal av 9—10 000. De har kommit att utgöras av de ekonomiskt och socialt hårdast pressade husmödrarna, som det borde vara oss angeläget att främst hjälpa.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! Statsrådet Lindström säger att reservanternas resonemang på denna punkt närmast bottnar i okunnighet om den fråga vi här diskuterar. Jag vill dock i allra största korthet påpeka att okunnigheten inte är större än att vi för vår del anser att även om en husmor nödgas erlægga en avgift av exempelvis 20 kronor för att göra en resa från Västerbottens eller Norrbottens län till Skåne, innebär det en avsevärd förmån, en så pass stor förmån att den kanske i alla fall gör det möjligt för henne att företa en sådan resa. Man skulle kunna exemplifiera saken ytterligare, men jag avstår därifrån.

Eftersom diskussionen har glidit över till frågan om semesterhemmen vill jag nu säga att det statsbidrag, som det här gäller, ingalunda är av den storleken att det på allvar kan göras gällande att ett slopande skulle äventyra semesterhemmens existens. Statsbidraget kan visserligen ha en viss betydelse som stimulans, men det är ingalunda av den storleken att det är avgörande för möjligheten att bedriva semesterhemsverksamhet.

Ang. bidrag till driften av semesterhem

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med avseende på den nu föredragna punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Jacobs-son*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen. Herr talmannen anförde vidare, att enär yrkandet i reservationen förutsatte bifall till reservationen vid punkten 29, herr *Jacobssons* yrkande torde få anses hava förfallit genom kammarens redan fattade beslut.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 31**Ang. bidrag till driften av semesterhem**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av semesterhem för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 525 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen de tidigare nämnda likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., samt den förberörda motionen II: 436, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, i vilka motioner, samtliga såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till driften av semesterhem.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300 ävensom II: 436, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av semesterhem för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 525 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobs-son*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gus-*

tafsson i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 240 och II: 300 ävensom II: 436, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! Efter den diskussion som förts ber jag endast att i korthet få yrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord mer än herr *Jacobsson*.

I föl var högern ensam om att yrka avslag, medan folkpartiet då ville ha en minskning av det utgående statsbidraget. Nu anser båda dessa partier att anslaget är så litet, att det inte fyller någon uppgift alls, och fördenskull skall det avskaffas. Det är en besynnerlig utveckling, men den får vederbörande själv svara för.

Den som aldrig så litet sett, hur dessa semesterhem är ordnade, vet att de som har hand om dem har mycket stora svårigheter att klara kostnaderna för driften. Det får ske på olika sätt, genom lotterier och insamlingar etc. Varje bidrag, även från staten, fyller därför en mycket väsentlig och stor uppgift. Om statsbidraget tas bort, skulle detta säkerligen bli rätt besvärande för vederbörande.

Fördenskull, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **SVENSON** (cp):

Herr talman! När man läser reservationen under punkt 31, får man den uppfattningen, att reservanterna är personer, som aldrig har ägnat en tanke åt de människor, som är i behov av vistelse på ett semesterhem, och att de inte heller på något sätt sysslat med denna verksamhet. Som skäl för sitt yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förslag säger reservanterna, att de statsbidrag som utgår har

så ringa praktisk betydelse för husmödrarnas möjligheter att bekosta vistelse vid semesterhem, att ett bibehållande av bidragen ej är motiverat. Reservanternas föreslår därför att bidragsgivningen skall upphöra.

Vill man nu placera frågan på verksamhetens plan, ligger det något annorlunda till. Det finns gott om husmödrar i vårt land som är i stort behov av en tids vila och avkoppling på ett semesterhem och som även söker sig dit. Det är kvinnor som kämpar för sig och sin familj i det längsta och försöker hålla sig uppe, trots att krafterna är nära att ge vika. Detta är inte ett tomt talesätt. Jag har under många år som ordförande för ett semesterhem på västkusten mött dessa kvinnor. Jag har sett vad en vistelse på semesterhemmet betytt för dem både kroppsligt och andligt, men jag har också kunnat konstatera vad statsbidraget — även om det inte är så stort — betyder för kvinnor som är vana att, när det gäller dem själva, vända på kronan några gånger, innan de vågar lämna den ifrån sig.

För min del anser jag, att det är angeläget att statsmakterna på ett ännu effektivare sätt understöder semesterhemsverksamheten. Alla måste erkänna att det är en verksamhet som har en förebyggande effekt i många, ja, i de allra flesta fall. Många husmödrar har möjlighet att efter t. ex. en sjukhusvistelse vila ut några veckor på ett semesterhem, innan de återgår till det många gånger mycket slitsamma arbetet i sitt hem.

I det stora hela är det väl så att både semesterhemmen och den verksamhet, som där bedrivs av olika organisationer och frivilliga krafter, uppskattas av de flesta. Jag tror, att den skulle kunna uppskattas även av reservanternas. Skillnaden mellan reservanternas och min uppfattning gäller väl frågan, var pengarna skall tas — om husmödrar med dålig ekonomi själva skall stå för hela utgiften eller om staten skall träda emellan. För min del anser jag, att staten i största möjliga utsträckning bör stödja denna, som jag vill kalla den, förebyggande verksamhet och ge mödrar med barn

Ang. bidrag till driften av semesterhem möjlighet till en lugn och välbehövlig avkoppling. Jag anser också, att vi har skyldighet att ge äldre husmödrar möjlighet till semestervistelse, dessa husmödrar som aldrig någonsin tidigare fått nytta av några sociala reformer och som är i stort behov av rekreation, av vila och avkoppling. Reservanternas däremot anser, om jag har förstått dem rätt, att var och en bör få klara sig själv utan statens stöd, vilket enligt min mening troligen innebär ökad sjukhusvistelse för många kvinnor.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Fru Svenson slår in öppna dörrar när hon försöker göra gällande, att reservanternas inte skulle behjarta behovet av att slitna husmödrar får vila. Det är ägnat att väcka en smula förvåning att det ens göres ett allvarligt försök att göra gällande, att detta är problemet.

Frågan är en annan. Skall vi fortsätta med att med ständiga skattestegringar göra det alltmera bekymmersamt för bl. a. husmödrarna, eller skall vi genom en bättre hushållning med allmänna medel främja möjligheterna för familjerna att skaffa sig den rekreation som de behöver? I detta sammanhang vill jag ställa en konkret fråga till fru Svenson. Centerpartiet har liksom de båda andra borgerliga partierna motionerat om omsättningskattens avskaffande, men fru Svenson synes inte vilja vara med om att göra praktisk politik för att sänka skatterna. Vi kan ha aldrig så goda önskemål beträffande den ena eller den andra understödsformen, och vi kan aldrig så mycket behjarta behovet av hjälp åt människor, men vill man minska skattetrycket för familjerna här i landet, så måste man också välja lämpliga vägar. Att resonera på det sättet, att man vill sänka skatterna men inte minska utgifterna, är ett resonemang vars logik jag har svårt att förstå.

Medan jag har ordet ber jag att få sä-

Anslag till stipendier för underlättande av husmoderssemester

ga en sak till. Centerpartiet, vars uppfattning i skattefrågan tycks sammanfalla med högerns och folkpartiets, förekommer i detta utskottsutlåtande endast med två reservationer. Jag förstår mycket väl att medan man från socialdemokratiskt håll tidigare framhållit, att oppositionen har svårt att enas, så känner man nu en viss besvikelse över att enigheten förekommer i större utsträckning än tidigare och att därför klandret kanske en smula oreflekterat inriktas just på den punkten. Men att oppositionspartier enats, sammanhänger med att politik är det möjligas konst. Vill man något, så måste man välja de framkomliga vägarna. Men vilka framkomliga vägar fru Svenson vill bidra med, när det gäller att ta bort omsättningsskatten, är för mig fortfarande en gåta.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Herr Bergh frågar, vilka vägar jag vill gå för att ta bort omsättningsskatten. Omsättningsskatten har tydligen gått herr Bergh på hjärnan i dag, ty attacker mot den kan ju inte räddas allting. Husmödrarnas semester och semesterhemmen har inte så mycket med omsättningsskatten att göra. Vad det här är fråga om är husmödrar som — även om omsättningsskatten tas bort — inte har möjlighet att själva betala avgifterna på ett semesterhem. Det är dessa husmödrar som vi vill hjälpa, därför att vi anser, att de är i så stort behov av den rekreation som de där kan få.

Jag skulle vilja upprepa vad jag påpekade i mitt förra anförande, nämligen att jag är övertygad om att det har en förebyggande effekt att de, som är alldeles nedbrutna, tack vare vistelse på ett semesterhem kan få avkoppling.

Jag kan alltså inte riktigt fatta vad herr Bergh menar med sitt tal.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punk-

ten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Svenson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 42.

Punkten 32

Anslag till stipendier för underlättande av husmoderssemester

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Stipendier för underlättande av husmoderssemester för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I de förut nämnda likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl.

Anslag till stipendier för underlättande av husmoderssemester
Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Stipendier för underlättande av husmoderssemester.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel* ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Eftersom diskussionen allaredan har berört denna punkt, kan jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Fru **CARLQVIST** (s):

Herr talman! När man lyssnar till reservanternas talesmän får man det intrycket, att vi i Sverige inte har så många människor, som behöver samhällets hjälp, utan att kommunerna själva kan klara av utgifterna. Tyvärr är det så, att vi ännu har alltför många i vårt samhälle, som har det bekymmersamt och fatigt.

I dag är det våra husmödrar som är utsatta för en stor sparsamhetsiver. Det har många gånger i denna kammare sagts, att husmödrarna är vårt lands största yrkeskår och att de utför ett oerhört stort och nyttigt arbete. Vad är då naturligare än att samhället visar att det värdesätter detta genom att hjälpa dem, som behöver hjälp även i form av vila och rekreation.

Nu gäller det statens husmoderssemesterstipendier, som reservanterna vill ha bort. Men om man som jag sysslar med detta spörsmål i hemkommunen, får man kontakt med många husmödrar som har det bekymmersamt — det kan vara fråga om bekymmer av ekonomisk art till följd av olyckshändelse som drabbat husfadern eller bekymmer på grund av alkoholmissbruk. Det händer ofta att sådana husmödrar blir nedgångna av slit och

umbäranden. Något måste göras och då har detta husmoderssemesterstipendium varit till god hjälp för att skicka i väg en husmoder till ett semesterhem eller till något annat för husmodern lämpligt ställe för att hon skall få miljöombyte och vila.

Att statsrådet föreslagit, att stipendierna må höjas i de fall, då behovet är stort, har vi noterat med tacksamhet. Reservanterna säger på denna punkt att staten kan spara en miljon kronor. Men jag tror att staten sparar mer på att ge ut denna miljon till de behövande husmödrarna, som får komma bort för vila så att de sedan kan fortsätta sitt arbete i hemmet för de sina.

Herr talman! Vi vill inte ha våra husmödrar — de husmödrar, som behöver vår hjälp — i någon sorts stryckklass. Deras arbete är alltför betydelsefullt för att de skall röna en sådan behandling av riksdagen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde fru *Svenson* (cp).

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Såsom redan sagts här av fru Carlqvist, har regeringen och utskottet föreslagit att maximibeloppet för de stipendier det här gäller skall höjas. Men det är inte bara detta som är en nyhet, utan en nyhet är även att smärre stipendiebelopp, som ansetts ganska obetydliga, skall tas bort för att man på det sättet genom höjning av de utgående stipendierna skall kunna skapa större effekt med dem.

Nu anser högern — som här är ensam om att reservera sig — att stipendierna trots denna höjning är för små för att fylla någon egentlig mission. Skulle högern ha varit konsekvent, skulle den givetvis efter ett sådant resonemang ha föreslagit en höjning av stipendierna i stället för att föreslå, att de helt skall tas bort. Det är ju ett underligt utslag av effektivitetsnit!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. bidrag till kommunala nykterhetsnämnder

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Nej, herr Birger Andersson, vårt resonemang är nog logiskt. Man bör se det hela mot bakgrunden av den belastning, som drabbar barnfamiljerna på grund av de ständiga skattehöjningarna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 33—52

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53

Ang. bidrag till kommunala nykterhetsnämnder

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kronor.

I de tidigare nämnda likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Cassel*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 240 och II: 300, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av reservanternas förordad ändring av grunderna för ifrågavarande statsbidrag;

b) till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Detta bidrag har tidigare utgått med 60 procent men utgår sedan någon tid med 75 procent. Enligt reservanternas mening skulle en återgång från en bidragsprocent av 75 till en bidragsprocent av 60 vara att förordas. Man skulle därigenom kunna spara inte bara tre miljoner inom statsbudgeten, utan man skulle också genom denna sänkning av procenttalet animera kommunerna till en mer restriktiv medelsanvändning.

Det är således en dubbel besparings-synpunkt, som ligger i botten när det gäller denna reservation, som jag nu ber att få yrka bifall till.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! När detta bidrag den 1 juli 1957 höjdes från 60 till 75 procent, motiverades detta med att man skulle underlätta den nykterhetsvårdande verksamhet, som åvilar kommunerna. Det hade från olika håll framförts önskemål om en upprustning av nykterhetsnämndernas arbete, och i riksdagen var man den gången också fullständigt enig om att denna höjning från 60 till 75 procent borde genomföras. Det förelåg inte några motioner eller yrkanden, som ville annorlunda, utan beslutet var alltså enhälligt.

Under åren 1958 och 1959 hördes heller ingenting, utan alla var nöjda med att detta bidrag utgår med 75 procent. Inte minst var man nöjd ute i kommunerna, där man fått större möjligheter att bedriva det arbete, som krävs för att nykterhetsnämndernas verksamhet skall bli effektiv.

Nu har högern helt plötsligt kommit på andra tankar och vill sänka bidraget med 15 procent, d. v. s. återgå till vad som gällde tidigare. Det skulle medföra något slags dubbel besparingseffekt, enligt herr Bergh. Man kan väl resonera på det sättet också, men jag misstänker

Ang. särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor

att den enda effekten av en sänkning blir att det nykterhetsvårdande arbete, som nämnderna utför, blir försämrat — till skada för den verksamhet, som har varit mycket gagnelig under senare år. Vi hör ju ständigt klagomål över att det inte är som det bör vara på det område, där nykterhetsnämnderna har att ingripa, men man har kunnat skönja en förbättring. Denna förbättring bör vi vara rädda om. Vad som är angeläget är att göra förhållandena ännu bättre, inte sämre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 54 och 55

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 56***Ang. särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förhaft följande motioner, nämligen

dels de förut nämnda likalydande motionerna I: 240, av herr *Birke m. fl.*, och II: 300, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., i vilka, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen måtte till Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 353) och

den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 440), i vilka, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen, med anledning av att det på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisade beloppet på 10 000 000 kronor till Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor icke var utnyttjat, måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 i avvaktan på precisering av behovet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 240 och II: 300 ävensom I: 353 och II: 440, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman* och *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Hansson* i Skegrie och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 353 och II: 440 samt i anledning av motionerna I: 240 och II: 300, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Det är här fråga om särskilt stöd till de erkända arbetslöshetskassorna, och det rör sig om ett så pass stort belopp som 10 miljoner kronor.

Den motivering, som anföres i statsverkspropositionen på denna punkt, förefaller ytterligt vag och torde också ha förlorat i styrka, allteftersom arbetsmarknadssituationen förbättrats. Några förslag till närmare bestämmelser rörande medlens användning och disposition har inte heller framförts i propositionen. Under sådana förhållanden anser reser-

Ang. vissa kostnader för statens bosättningslån

vanterna att ytterligare medel för ändamålet inte bör anvisas för närvarande.

På denna grund ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Detta anslag syftar närmast till en förstärkning av medelsreserven. Medelsanvisningen bör fördensskull i första hand fattas som en beredskapsåtgärd, och beredskapsåtgärder måste vi ju ha även om konjunkturerna är goda. Blir det en konjunkturedgång skall inte denna få komma över oss som en tjuv om natten utan vi skall vara beredda på att vad som helst kan inträffa. Härtill kommer att en del av arbetslöshetskassorna länge har haft det ganska besvärligt. Vi vet att det finns vissa områden av näringslivet, där svårigheter har uppstått och där arbetslöshetskassorna pressats ganska hårt. Det har gällt framför allt Lantarbetarförbundets arbetslöshetskassa, som under senare år varit mycket hårt utsatt för påfrestningar på grund av konjunkturarbetslöshet och annat. Det är för övrigt inte det enda förbundet, varför den anvisning av medel som här föreslås är väl försvarad.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 62.

Punkterna 57—66

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67

Ang. vissa kostnader för statens bosättningslån

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 430 till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 280 000 kronor.

I motionen II: 430, av herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels medgiva riksbanken rätt att påföra bosättningslånetagare en förvaltningsavgift av 6 kronor per år som lånet enligt överenskommelse skulle vara utestående, dels ock till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobsson*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gus-*

Ang. vissa kostnader för statens bosättningslån

tafsson i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 430

a) medgiva riksbanken rätt att påföra bosättningslåntagare förvaltningsavgift enligt av reservanterna förordade grunder;

b) avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! I den reservation som finns fogad till denna punkt i utlåtandet förordas att den kreditgivande bankens bestyr med långivningen finansieras på samma sätt som bankers långivning i allmänhet. Om en privatperson går in i en affärsbank för att låna pengar tillhör det bankens självklara uppgift att pröva vederbörandes kreditvärdighet o. s. v., men inte har det fallit någon affärsbank in att vända sig till det allmänna för att få ersättning för sitt bestyr, utan det är en kostnad som ytterst läggs på långivaren. Vi menar i reservationen att samma princip borde gälla även här. Det kan invändas mot detta resonemang att riksbanken har fått hand om denna långivning som ett särskilt uppdrag från statsmakternas sida, men den omständigheten kan inte rubba principen om vem som skall svara för kostnaderna för långivningen.

I detta sammanhang vill jag peka på att de som får förmånen av bosättningslån ju får en ganska avsevärd räntesubvention. I ett annat utskottsutlåtande, som skall behandlas här i dag, kommer frågan om räntesatsen för bosättningslånen upp. För närvarande gäller att dessa löper med en ränta av 4,5 procent. Det är ju en avsevärt lägre ränta än vad affärsbankerna tillämpar, och den är avsevärt lägre än den ränta staten själv får betala vid sin upplåning.

Jag vill nämna redan nu, för att förkorta en följande debatt, att det finns en reservation som yrkar på att räntesatsen med hänsyn till den skedda diskonthöjningen höjs, åtminstone från 4,5

procent till 5 procent. Men även om den reservationen skulle vinna bifall får bosättningslånetagarna ändå en speciell förmån genom den rätt betydande räntesubvention som de erhåller. Att dessutom anslå statsmedel till den service som den långivande banken utövar förefaller oss ganska egendomligt.

Detta är i korthet, herr talman, motiveringen för mitt yrkande om bifall till den vid punkt 67 fogade reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är ingen måtta på den iver som man i år visar för att minska kostnaderna på femte huvudtiteln. Man är så ivrig att man till och med vill göra samma besparing på två olika punkter. Det verkar som om man glömt vad man haft för sig när man skrivit sina reservationer.

Om vi läser dels reservationen på denna punkt och dels reservationen till statsutskottets utlåtande nr 32, som herr Bergh påpekade och som berör räntesatsen, finner vi att man på båda ställena säger att det gäller administrationskostnader som staten borde ha täckning för. Man yrkar i det nu behandlade utlåtandet att kostnaden skall tas ut av låntagaren genom en särskild avgift, men i det andra utlåtandet vill man höja räntan med en halv procent, också för att täcka administrationskostnaden. Man försöker alltså på två ställen få täckning för samma kostnad, förutom att man argumenterar att räntenivån är låg.

Denna fråga har vi haft diskussion om vid åtskilliga tillfällen, och det finns därför ingen anledning att alltför mycket fördjupa sig i debatt därom. Vi deklarerar emellertid inte herr Berghs mening att detta är en rent kommersiell fråga, en fråga om att utlämna vanliga affärsbankslån. Vi anser att det gäller en social verksamhet, en verksamhet av allmänt intresse. Därför har räntan fixerats till samma nivå som statens normalränta, som ju fastställs den 1 juli varje år. Den är för närvarande 4,5 procent. Om den blir 5 procent vet inte jag — det får vi väl se den 1 juli.

Ang. vissa kostnader för statens bosättningslån

Att räntan för bosättningslånen skall hålla sig kring normalräntan är en princip som godtagits även i andra sammanhang, och för lån av denna karaktär och med en speciell social funktion kan det vara skäligt. Jag förmodar att det inte är nödvändigt att motivera varför vi ser saken på detta sätt. Den här behandlade motionen har väckts av folkpartister men till reservanterna har sällat sig även högermän, vilket något komplicerar saken, men i motionerna finns skäl för att inte betrakta dessa lån som rena privatlån, och därav borde följa att man påtar sig vissa kostnader, för utredningarna, för granskningen, för administrationen och att räntan inte sätts till vad man brukar kalla marknadsränta. Ingen vet förstås vad marknadsränta är för någonting, men den är i alla fall högre än den här ifrågasatta. Skälen finns alltså även i motionerna, och jag tycker dessa skäl är starka, och därför kan jag inte biträda motionärernas slutyrkande.

Jag har alltså inget annat yrkande här än bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Det framskyntade i herr Bergmans argumentering att han kände ett visst behov av att även de av reservanterna som företräder motionärernas parti skulle säga någonting. Jag vill då säga att jag instämmer med herr Bergman i hans uppfattning, att detta inte endast är en fråga om en rent affärs- mässig transaktion, utan att vi också måste anlägga vissa familjesociala synpunkter på frågan. Det är väl också skälet till att dessa bosättningslån har kommit till och att vi anser att de fortfarande bör bibehållas. Den omständigheten, att vi anser att räntan med hänsyn till det nuvarande ränteläget bör höjas med en halv procent, innebär ju på intet sätt något avsteg från denna tidigare princip.

Inte heller anser vi att den uppfattningen, att låntagarna i någon mån skall bidra till kostnaderna för låneverksam-

heten, rubbar de principer på vilka denna verksamhet bygger.

Många av låntagarna har otvivelaktigt ett behov av att få ett kapital tillfälligt disponibelt utan att det behöver ha någon större betydelse för dem till vilken ränta detta kapital ställs till förfogande. Det är möjligt att många av dem skulle kunna betala den marknadsmässiga räntan. Svårigheten för dem är kanske bara att över huvud taget få ett lån, som de inte har någon möjlighet att ställa någon säkerhet för.

Jag delar alltså — det vill jag säga än en gång — herr Bergmans uppfattning att man måste lägga familjesociala aspekter på frågan. Men jag kan inte inse att reservanternas ståndpunkt på något sätt rubbar dessa förutsättningar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till socialförsäkringens administrationsnämnd

Punkterna 68—86

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87

Anslag till socialförsäkringens administrationsnämnd

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 436, såvitt nu vore i fråga, till Socialförsäkringens administrationsnämnd m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

I den tidigare nämnda motionen II: 436, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till Socialförsäkringens administrationsnämnd m. m.

Reservation hade anmälts av herrar *Boman* och *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Hansson* i Skegrie och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 436, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Under denna punkt återfinnes en av de två reservationer till detta utlåtande, där vi kan glädja oss åt en gemensam borgerlig anslutning, i det att även centerpartiets representanter står som undertecknare. Det rör ett anslag på 200 000 kronor till socialförsäkringens administrationsnämnd, där enligt reservanternas mening det återstående arbetet är att betrakta som vanlig utredningsverksamhet och således hör hemma under anslaget till kommittéer.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Reservanterna anser att kostnaderna för detta ändamål bör bestridas av kommittémedel. Man kan naturligtvis resonera på det sättet, men då bör man också se till att medel anvisas för ändamålet. Det har emellertid reservanterna inte gjort. Departementschefen har föreslagit en nedskrivning av anslaget till kommittéer med 150 000 kronor. Reservanterna vill i det läget att medel till den ytterligare uppgift, som det här är fråga om, skall tas ur detta minskade kommittéanslag.

När denna nämnd tillsattes var meningen att den inte bara skulle vara en vanlig kommitté, utan man utgick ifrån att den skulle ha en viss permanens på grund av att den eventuellt skulle få vissa verkställighetsuppgifter i samband med omgestaltningen av hela vår socialförsäkring. Nämnden är nu i full gång med sitt arbete, och det är inte möjligt att se när detta arbete kan bli avslutat. Det står också utom all diskussion att nämnden behöver dessa medel — det erkänner även reservanterna. Frågan är bara om pengarna skall tas från det krympta kommittéanslaget eller om medlen skall utgå på sätt som regeringen har föreslagit. Det riktiga är naturligtvis, anser utskottet, att de utgår på sätt som departementschefen förordat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottet hemställa, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. bidrag till utlandssvenskarnas förening

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 87, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 57.

Punkterna 88—90

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91**Ang. bidrag till utlandssvenskarnas förening**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till utlandssvenskarnas förening för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boheman m. fl.* (I: 151) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Linköping *m. fl.* (II: 183), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidraget till utlandssvenskarnas förening för budgetåret 1960/61 skulle upptagas till samma belopp som för innevarande budgetår eller med 50 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 151 och II: 183 till Bidrag till utlandssvenskarnas förening för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Edström* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 151 och II: 183 till Bidrag till utlandssvenskarnas förening för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Västlandsutvecklingen i vårt land är väsentligen beroende på om vi kan följa med utvecklingen i världen och hävda vår ställning som västerländsk kulturnation. Investering i forskning och utbildning är därvid viktigast och ger hög räntabilitet. Men forskningen och utbildningen stimuleras ej blott genom upprustningen av våra egna universitet och högskolor utan även genom att vi förhjälpur våra studiosi till intim kontakt med vad som händer och sker i världen utanför vårt land.

Att på allt sätt stärka våra internationella kontakter, stimulera våra ungdomar att genom tjänst i främmande länder verksamt bidra i detta avseende samt till att deltaga i det gemensamma internationella samarbetet inom vetenskaplig forskning, handel och hjälparbete m. m. är från denna synpunkt för vårt land högeligen angeläget.

Dagens mest aktuella problem gäller handelsmarknaderna och atomkärnforskningen. I morgon rör det sig säkerligen om någonting annat.

Vilka är nu våra ambassadörer, våra kontaktmän där ute? Jo, våra utlandssvenskar, av vilka flertalet utövar sitt för vårt land så betydelsefulla värv utan

Ang. bidrag till utlandssvenskarnas förening

minsta hjälp av statlig karaktär. Men hur är det, när de kommer hem, ofta efter årtiondens arbete som oavlönade ambasadörer, dessa män och kvinnor som det ofta varit en heder för Sverige att ha haft där ute och som genom sitt arbete tillfört hemlandets industri och vetenskap värdefulla impulser? De är i flera avseenden bortglömda. Det gäller rösträtten, som för närvarande utreds av 1955 års valutaredning, de sociala förmånerna, kanske främst sjukvården och pensionsrätten, skolförhållandena, meritvärderingen och möjligheten att vid hemkomsten skaffa bostad.

Det är den ena orsaken till att *Utlandssvenskarnas förening* bildats för inbördes hjälp och stöd i dessa avseenden, där utlandssvenskarna otvivelaktigt är missgynnade. Detta och den omständigheten att en del av dem redan under sin utlandsvistelse genom främst extraordinära förhållanden under senaste kriget behövt hjälp har gjort att anslaget till deras förening från början förts till femte huvudtiteln.

I dag är emellertid Utlandssvenskarnas förenings betydelse främst en annan. Den är vid sidan av vår diplomatiska representation en mycket viktig kontakt med alla de stora grupperna svenskar utomlands och deras för vårt land i många avseenden så betydelsefulla gärning. Att stimulera och understödja denna förening är viktigt, och det må förlåtas mig om jag använder uttrycket »sila mygg och svälja kameler», när man vid sidan av miljonanslagen till vår officiella utlandsrepresentation inte anser sig ha råd att fortfarande ge denna förening dess tidigare statsbidrag av 50 000 kronor.

Man bör också komma ihåg att antalet utlandssvenskar ökar år från år.

Det har diskuterats om anslaget skulle överföras från femte till tredje huvudtiteln. Mig synes det riktigast att uppföra anslaget på tredje huvudtiteln. Men då så inte skett i år och denna huvudtitel redan behandlats av riksdagen — även den med stor nuggighet; särskilt Svenska FN-förbundet fick där otillräckligt anslag — synes det mig att man i år inte kan skära ned anslaget på femte huvud-

titeln. Vi bör vänta tills anslaget verkligen är uppfört på tredje huvudtiteln.

Fyrpartimotionen — jag vill understryka att detta inte är någon motion med politisk innebörd — med herrar Boheman och Sandler i spetsen förtjänar därför tveklöst bifall. Jag yrkar alltså bifall till denna motion, vilket är det samma som bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar Bengtson (cp), Osvald (fp), Nestrup (fp), Nils Theodor Larsson (cp), Schöit (h), Källqvist (fp) och Sandler (s).

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Edström talade om att detta är en fyrpartimotion. Detta dunkla begrepp får ju ibland en del människor att tro att partierna gått tillsammans om någonting, men i verkligheten är det människor ur fyra olika partier som undertecknat motionen, och det förändrar ju saken och förringar i någon mån det storslagna i begreppet »fyrpartimotion», som jag aldrig har riktigt kunnat acceptera. Detta om den saken.

Nu går det ju alltid att både i denna kammare och i andra kammaren få fram förslag som anses mycket angelägna — det är inte svårt att finna talesmän för än det ena och än det andra som ser ut att höra till det mest nödvändiga av allt som bör genomföras. Vi har redan haft exempel på detta i dag och här står vi inför ett annat utslag av samma företeelse.

Nu har besparingsutredningen ansett att anslaget till Utlandssvenskarnas förening — som varit 50 000 kronor — skulle dras in. I den mån föreningen skulle ha något anslag borde det enligt utredningen gå över tredje huvudtiteln.

Departementschefen har inte velat vara med om detta kanske något bryska behandlingssätt utan gjort en kompromiss och förordat ett anslag på 25 000 kronor. Detta har statsutskottets majoritet gått med på, då man ansett att i varje fall någonting kan åstadkommas även med detta begränsade bidrag. Det har talats om att Utlandssvenskarnas förening har möjlighet att få bidrag på andra vägar.

Ang. bidrag till utlandssvenskarnas förening

Därom vet jag ingenting. När vi behandlade frågan på tredje avdelningen ansåg vi i vart fall inte något skäl föreligga att i detta avseende göra någon avvikelse från departementschefens förslag då vi inte har gjort det beträffande en rad andra, som vi sett det, mycket behjärtansvärda ändamål, där vi nödgats säga nej till motionsvis framförda yrkanden.

Det är den motivering vi har. Den låter kanske inte så märkvärdig, men den är i varje fall vår, och den står vi för.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Herr Birger Andersson säger, att man måste bedöma angelägenhetsgraden av olika anslagskrav. Det är givet, men jag kan inte anse annat än att det här föreligger hög angelägenhetsgrad och att det är ett livsvillkor för Sverige att allt göres för att alla utlandssvenskar skall knytas fastare till vårt land och verkligen känna landets intresse för dem och deras verksamhet. Det nuvarande världsläget medger inte att Sverige avsäger sig den värdefulla kontakten med någon enda landsman på utländsk botten. Den officiella vägen är dyrbar. Detta är en billig och effektiv komplettering, och jag anser att det är en dålig sparsamhet när man sparar på några tiotusental kronor, under det att vår kontakt i övrigt med omvärlden kostar många miljoner kronor.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Det finns kanske inte någon anledning för mig att gå i polemik mot herr Edström. När herr Edström säger att det är ett livsvillkor för denna verksamhet att bidraget höjs från 25 000 till 50 000 kronor, tror jag emellertid att det är att tillgripa litet för stora ord. Så illa ställt är det väl inte att det nästan skulle gälla livet om man i detta fall sparar 25 000 kronor.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Herr Birger Andersson måste ha hört dåligt. Jag sade inte att det är ett livsvillkor att beloppet höjs från 25 000 till 50 000 kronor. Jag sade att det är ett livsvillkor för Sverige att här verkligen allt göres för att våra utlandssvenskar skall knytas närmare till landet.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Skillnaden är ju inte så förfärligt stor. Det var ju ändå fråga om »livsvillkor» — om det är på ena eller andra sättet kvittar ju. Man fick i varje fall intrycket att det är ett livsvillkor för Sverige att vi anslår 50 000 kronor och inte 25 000 kronor till föreningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 91, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 33.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 92 och 93

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33

Anslag till tullverkets materielanskaffning

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén* väckt motion (II: 451), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Anslag till tullverkets materielanskaffning

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 451, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman* och *Ivar Johansson*, fröken *Andersson* samt herrar *Jacobsson*, *Sundin*, *Lundström*, *Malmborg*, *Staxång*, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka, *Nihlfors*, *Heckscher*, *Bohman* och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 451, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Herr **BOMAN** (fp):

Herr talman! Vid den här punkten är fråga om materielanskaffning till tullverket. Generaltullstyrelsen har begärt ett anslag av 640 000 kronor. Departementschefen har förordat 500 000 kronor.

Här föreligger en motion, i vilken det påpekas att man genom arbetsmarknadsstyrelsen har fått disponera ett anslag för sysselsättningsbefrämjande åtgärder som gör att man kan bygga en helt ny båt och bygga om en minkryssare. Motionärerna anser därför att man skulle kunna låta nöja sig med detta för innevarande år.

Då tullverket genom medel som ställts till förfogande på grund av behovet av sysselsättningsbefrämjande åtgärder har erhållit en materielförstärkning som annars sannolikt inte kommit till stånd, och då det dessutom är angeläget med största möjliga återhållsamhet när det gäller statens utgifter, så yrkar de avslag på förslaget om 500 000 kronors anslag och nöjer sig med 100 000 kronor. Reservanterna har biträtt motionen, vil-

Anlag till tullverkets materielanskaffning

ket således innebär en besparing på 400 000 kronor.

Jag ber med detta, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att även tullverket har fått en del av de medel som ställts till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande för sysselsättningsbefrämjande åtgärder. Det kommer bl. a. att byggas en ny båt, och en äldre kommer att byggas om.

Vi skall emellertid hålla i minnet att tullverket faktiskt har all anledning att peka på att det har en eftersläpning i fråga om materielanskaffningen, som illustreras bl. a. av att en stor del av båtarna är byggda för så länge sedan som 1940 och tidigare. En del av dem gör i dag en fart på kanske åtta eller nio knop, och det säger sig självt att tullverket inte har resurser att fylla sin viktiga uppgift om det får dras med alltför många fartyg av den kapaciteten.

Jag tror att det var herr Axel Andersson som i en tidigare debatt i den här frågan här i kammaren mycket värtaligt framhöll vilka risker det kunde medföra att tullen var snålt utrustad och inte hade medel till att ta upp en jakt på smugglare. Jag har för mig att vi nog inte får höra ett sådant inlägg i dag. De tre borgerliga partierna har ju denna gång kommit överens om en gemensam reservation, och jag förmodar att även de som tidigare har ivrat för att tullen skulle få en välbehövlig upprustning inte hävdar den meningen i dag.

För utskottsmajoriteten har inget nytt framkommit, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! När herr Holmqvist påstår att jag har varit inblandad i en debatt i detta sammanhang, måste han blanda ihop saker och ting litet grand. Jag har faktiskt varit uppe och diskuterat frågan om tullverkets båtar, men det var från en helt annan utgångspunkt,

nämligen den att en hel del småvarv här i landet som sysslar med att bygga båtar speciellt för tullen och lotsverket kom i en besvärlig situation genom att arbetsmarknadsstyrelsen ingrep och lade ut beställningarna på andra varv. Jag ansåg att det inte var någon mening med att man avhjälpste arbetslöshet på ett håll och i stället skapade arbetslöshet på andra håll. Det var min insats i det här sammanhanget, herr Holmqvist.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Boman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmanen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 62.

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 34—50

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 254 och II: 313, till Ersättning till städerna för mistad tolag för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 32 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 254, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 313, av herr *Hedtund m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda anslagsäskande.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Sundin, Svensson* i Stenkyrka och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 254 och II: 313, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett förslagsanslag av 32 000 000 kronor till Ersättning till städerna för mistad tolag.

Herr **SUNDIN** (cp):

Herr talman! Medveten om det krångel som omgärdar den här frågan — en del har kanske den uppfattningen att mycket av det som rör det statliga bör vara omgärdat av krångel — och även medveten om den ålder som den här frågan har, borde man, herr talman, närma sig frågan med en viss vördnad om man vill diskutera den.

Anledningen till att jag inte hyser denna vördnad är att man vid närmare studier av frågan kommer fram till samma uppfattning som förs till togs i en motion från centerpartihåll vilken behandlas under den här punkten, nämligen

att tolagsersättningen bör tas bort och att staten genom ett dylikt beslut kommer att spara 32 miljoner kronor.

Det kan kanske vara av ett visst intresse att gå tillbaka i hävderna och se hur denna företeelse har kommit till. Med ledning därav är det måhända lättare att ta ställning till frågan här i dag.

Hela frågan härstammar från 1630-talet. Från den tiden och fram till 1857 utgick till vissa stapelstäder en s. k. tolag. Anledningen till att dessa pengar betalades ut var att man ville främja handeln med främmande länder på ett sätt som man då ansåg lämpligt. Om man följer frågan vidare skall man finna att tolagen år 1857 ersattes av någonting som ännu i dag består, nämligen tolagsersättning. Efter 1878 har vi inte fått flera tolagsstäder, därför att man redan det året ansåg att ifrågavarande statliga bidrag var av en sådan art att det inte borde beviljas åt flera städer.

När man alltså känner till orsaken till att tolagen och tolagsersättningen kommit till och samtidigt har klart för sig bilden av dagens Sverige och vet vilka åtgärder som numera vidtas för att främja vår handel med andra länder, kan man ju inte komma fram till annat än att det i dagens läge inte finns någon anledning att ha kvar tolagsersättningen och därmed belasta statsverket med en utgift på 32 miljoner kronor. Det kan vara av ett visst intresse att nämna vad några städer får av staten för en tjänst som i dagens Sverige icke är någon tjänst. Till Stockholm utbetalades det senaste år som statistik finns tillgänglig 10,6 miljoner kronor, till Malmö 2,9 miljoner och till Göteborg 4,7 miljoner, enligt en varierande skala. Om man betänker att inga nya stapelstäder fått tillkomma efter 1878 och vet att det finns städer som i vad gäller utrikeshandeln gör samma tjänster som de 37 tolagsstäder vi för närvarande har, men som icke uppbär tolagsersättning, så framträder det i ännu bjärtare dager vilken orättvisa den nuvarande ordningen innebär.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som avgivits vid denna punkt.

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag har inte någon anledning att gå in på herr Sundins historieskrivning. Jag har inte kontrollerat om den är riktig i alla stycken, men såvitt jag kan se finns det ingen invändning att göra. Däremot kan jag inte dela den snabba slutsats herr Sundin kommer till, nämligen att man utan vidare kan dra in tolagersättningen, därför att den är gammal och därför att det enligt herr Sundins uttolkning inte finns någon förankring för denna ersättning i dag.

Herr Sundin lät åtminstone inte i sitt anförande förstå, vilket han mycket väl vet, att denna fråga är föremål för utredning och har varit uppmärksammas också i tidigare sammanhang. Frågan om tolagersättningens natur och dess eventuella framtida bestånd är föremål för en undersökning genom 1955 års stadsutredning. Man får ju inte glömma bort att vissa städer, särskilt de större städerna, bekostar en del administrativa och juridiska samhällseliga uppgifter, i fråga om vilka statsverket har iklätt sig kostnaderna för landet i övrigt. Jag vet att det i olika sammanhang har anförts att de här städerna ofta tagit på sig utgifter som drar lika stora kostnader som tolagersättningen ger och att man väger kostnaderna mot varandra.

Jag tror således inte minst med hänsyn till att det här är fråga om en ersättning som utgått mycket länge, att man har anledning att ta tid på sig och verkligen se, vad en grundlig utredning kan leda till. Det angavs redan i direktiven för utredningen att frågan om tolagersättningens framtida avskaffande var förknippad med frågan om ett eventuellt förstatligande av de nämnda uppgifterna på det administrativa och juridiska området. Man kan faktiskt inte helt utesluta att ett sådant här ensidigt upphävande av tolagersättningen skulle kunna föranleda att de berörda städerna tog upp frågan till rättslig prövning.

Bland annat av dessa skäl ter det sig knappast lämpligt att biträda den motion som centerpartiet har lagt fram. Jag tror att man har anledning att avvakta resultatet av den pågående utredningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Herr Holmqvist säger här att städerna gör vissa motprestationer, men dessa prestationer är i nuvarande läge mycket, mycket små. Vidare vill jag bara upprepa vad jag sade för en liten stund sedan, nämligen att vi ju inte bara har dessa 37 städer som får tolagersättning utan vi har ju, herr Holmqvist, många andra städer i vårt land som utan att få någon ersättning utför precis samma tjänster, om det nu skulle vara några tjänster.

För att ytterligare belysa svagheten i utskottets yttrande i denna fråga, skall jag, herr talman, be att få läsa upp följande mening: »Enligt vad som framgår av årets riksdagsberättelse har arbetet inom utredningen numera fortskridit så långt att för närvarande överväges ett utkast beträffande principerna för en avveckling...» Detta är alltså styrkan i utskottets utlåtande.

Jag ber ännu en gång, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Herr Sundin begär väl i varje fall inte att utskottet skall förvanska vad som står i riksdagsberättelsen om kommittéarbetet? Vi har ju helt enkelt återgivit vad som står i berättelsen, och kommitténs sekreterare, som den försiktige man han sannolikt är — jag förmodar att det är han som står bakom formuleringen — har inte vågat säga annat än att ett utkast föreligger färdigt och att man inom utredningen för närvarande granskar och diskuterar det samt att man har anledning att vänta att ett sådant förslag skall framläggas. Om herr Sundin tycker att detta är vagt uttryckt så kan inte utskottet hjälpa det, ty det kan inte begäras av oss att vi skall återge mer än vad som faktiskt finns i berättelsen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt före-

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

liggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 22.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 52 och 53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 595 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 256) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarsson m. fl.* (II: 315), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte 1) uttala, att staten väsentligt borde minska sina anspråk på sådana kommunala insatser som medförde utgifter för kommunerna samt vidtaga de organisatoriska och övriga förändringar vilka kunde vidga möjligheterna till återhållsamhet i den kommunala förvaltningen; 2) uttala, att en omprövning av de statliga myndigheternas direktiv och anvisningar borde ske, så att större rörelsefrihet lämnades åt kommunerna; 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en allsidig utredning rörande ansvars- och kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna samt rörande behovet och lämpligheten att i fortsättningen medels stimulansbidrag förmå kommunerna att vidtaga åtgärder som från kommunernas synpunkt inte tedde sig som oundgängligen nödvändiga; 4) besluta, att reduktionen av skatteersättningen till kommunerna skulle ske i enlighet med besparingsutredningens förslag, dock med den ändringen att 1959 års utdebiteringssatser skulle vara avgörande för skatteersättningens storlek; samt 5) besluta, att till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1960/61 skulle anvisas ett förslagsanslag av 547 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 363) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 452), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte 1 a) besluta fastställa nya grunder för skatteersättningen till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen i enlighet med 1958 års besparingsutrednings förslag, varvid anknytning av bidraget skulle ske till de för år 1959 fastställda utdebiteringssatserna; b) besluta be-

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

myndiga Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda de i anledning härav föranledda författningsbestämmelserna; samt 2) under sjunde huvudtiteln till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 544 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 5).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt,

1. att motionerna I: 256 och II: 315 samt I: 363 och II: 452, i vad de avsåge fastställande av ändrade grunder för skatteersättningen till kommunerna i enlighet med 1958 års besparingsutrednings förslag men med anknytning till de för år 1959 fastställda utdebiteringssatserna, icke måtte av riksdagen bifallas;

2. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 256 och II: 315 samt I: 363 och II: 452, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 595 000 000 kronor;

3. att motionerna I: 256 och II: 315, i vad de icke behandlats under 1 och 2, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionen II: 5 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson* samt herrar *Jacobsson*, *Lundström*, *Malmborg*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Nihlfjors*, *Heckscher* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1—3 hemställa,

1. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 256 och II: 315 samt I: 363 och II: 452, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, dels besluta, att reduktionen av skatteersättningen till

kommunerna skulle ske i enlighet med 1958 års besparingsutrednings förslag, varvid anknytning skulle ske till de för år 1959 fastställda utdebiteringssatserna, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda härav föranledda författningsbestämmelser;

2. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 256 och II: 315 samt med bifall till motionerna I: 363 och II: 452, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Skatteersättning till kommunerna för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 544 000 000 kronor;

3. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 256 och II: 315 i vad de icke behandlats under 1 och 2, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Fröken *ANDERSSON* (h):

Herr talman! När man är efter år måste gå upp i samma fråga, börjar man hetare än eljest längta efter ett regimbyte här i landet så att det kan bli andra tongångar. Det är ju så, som alla känner till, att den kommunala verksamheten ständigt expanderar. I föreliggande motioner finns det siffror, som visar just denna expansionstakt. Jag kan bara i förbifarten nämna, att mellan åren 1946 och 1958 ökade kommunernas investeringar med 175 procent, medan statens investeringar ökade med 100 procent. Det var ju alldeles för mycket redan detta, men relationen ger sig själv. Konsumtionen för kommunerna ökade med 100 procent och för staten med 40 procent. Detta visar alltså, att den kommunala utgiftsexpansionen har en snabbarare takt än den statliga.

Nu vet jag att man säger, att staten ålägger kommunerna en mängd arbetsuppgifter, och detta är i och för sig alldeles riktigt. Men i motionerna betonas just vikten för att inte säga nödvändigheten av att det iaktas återhållsamhet i detta hänseende och att det också företas en omprövning av statsbidragssystemet över huvud taget.

Skatteersättningen till kommunerna i

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

samband med ortsavdragsreformen är ju ett av de väsentligaste bidragen, som rimligtvis bör omprövas. Detta bidrag utgår — det är tjugigt att behöva upprepa det, men jag nämner det för fullständighetens skull — i relation till utdebiteringen. Från början hade man farhågor för att denna konstruktion av skatteersättningen var ägnad att stimulera till ökade utgifter. Jag kan också nämna att kommunernas utdebitering sedan 1957 i genomsnitt höjts med drygt två kronor. Det är klart att denna höjning inte helt beror på skatteersättningens struktur, men denna är dock, som jag nyss nämnde, en stimulans till utgiftsexpansion. Jag påminner återigen — det kanske är tredje eller fjärde gången — om statsutskottets uttalande 1957. Statsutskottet sade då, att om en mera påtaglig ökning av kostnaderna skulle ske, borde en omprövning av grunderna komma till stånd. Utgifterna har nu, som man ser av utdebiteringarnas höjning, ökats med drygt 60 miljoner kronor.

Tidigare har vi från vårt håll yrkat på 1957 års utdebitering såsom grundval. Nu modifieras denna inställning, och vi ansluter oss i stort sett till besparingsutredningens skala, men vi föreslår fastläsning av ersättningen vid 1959 års utdebiteringssatser. Utredningen har — vilket jag för säkerhetens skull får nämna — inte bundit det hela till något visst år men förutsätter liksom statsutskottet 1957 att en omprövning skall ske, om utdebiteringen höjs. Skalan, som här föreslås, justeras så, att minskningen av statsbidraget inte sker för kommuner med låg skattekraft. Jag tycker att detta i och för sig kan vara ett framsteg ur deras synpunkt, som tidigare varit rädsla för åtgärder i den här riktningen.

Den skala, som reservanterna förordar, återfinns i besparingsutredningens betänkande (SOU 1959:28). Man har konstruerat fem bidragsgrupper i stället för tre, och detta gör att man kan få en bättre differentiering efter kommunernas skattekraft. Jag kan citera vad besparingsutredningen — som väl att märka är enhällig — har sagt. Utredningens betänkande har åberopats tidigare i dag

i andra sammanhang, men det säger väl ändå något, att man kommit fram till detta resultat. Sälunda stod det i betänkandet: »För kommuner med skattekraft överstigande 110 procent av medelskattekraften har liksom vid nu gällande skala skatteersättningen helt avvecklats år 1965. För två bidragsgrupper har enligt utredningens förslag skatteersättningen helt avvecklats redan 1963. För kommuner med mycket låg skattekraft sker liksom enligt nuvarande grunder ingen reducering av det tillskjutna skatteunderlaget.»

Ändring av statsbidragsgrunderna enligt det förslag som vi här har lagt fram medför besparingar för staten med 51 miljoner kronor för nästa budgetår och för budgetåret 1961/62 med 83 miljoner kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Utöver de skäl, som har anförts av fröken Andersson, är det inte mycket att tillägga. Det är ju alldeles klart att det förslag, som har framlagts, bottnar däri, att de farhågor, som uttalades vid införandet av detta bidrag, tyvärr visat sig vara alltför befogade. Den oerhört starka ökning av bidraget som har skett sedan det infördes — man beräknade ju bidraget till 500 miljoner kronor och det är för detta år uppe i 630 miljoner kronor, d. v. s. en ökning med 25 procent — måste frånsett allt annat vara skäl för en omprövning av bidragsgrunderna. När stegringen blivit så stor, måste jag verkligen undra, om inte förutsättningarna är för handen för den omprövning, som riksdagen redan 1957 talade om och som därefter berörts av flera riksdagar, senast i fjol i samband med behandlingen av den motion, som folkpartiet väckte rörande en omkonstruktion av statsbidragsreglerna.

Jag tycker därför att den motion, som från vårt håll nu har framförts, är synnerligen befogad. Vad som anförts om betydelsen av detta förslag för kommu-

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

nerna, jämfört med den betydelse som omsättningsskatten har för dem, förtjänar enligt min mening att i hög grad understrykas. Vi inom folkpartiet är ju motståndare till omsättningsskatten. Om den motion som vi har framfört om att avskaffa omsättningsskatten skulle komma att bifallas, skulle detta mer än väl uppväga den merkostnad, som uppkommer för kommunerna om de bidrag vi här diskuterar minskas enligt reservanternas förslag under de närmaste fem åren. Omsättningsskatten kostar ju kommunerna bortåt 100 miljoner kronor om året medan minskningen av statsbidraget i detta fall rör sig om betydligt mindre belopp för varje år.

Jag vill därtill erinra om att vi inom folkpartiet också har föreslagit en justering av schablonavdragen. Om man räknar ihop bortfallet av statsbidrag under de kommande fem åren enligt den reservation som här föreligger, så finner man att det här gäller ett sammanlagt belopp av 349 miljoner kronor, medan justeringen av schablonavdragen, enligt det förslag som folkpartiet har framlagt, för kommunerna skulle, enbart det, betyda ett inkomstillskott av 300 miljoner kronor. Det skulle alltså motsvara praktiskt taget hela minskningen av statsbidraget. Om härtill lägges avskaffandet av omsättningsskatten och övriga åtgärder som har anförts i reservationen, så är, såvitt jag förstår, ur kommunernas synpunkt den ståndpunkt, som vi inom folkpartiet intar, betydligt förmånligare än den som regeringen och utskottsmajoriteten intar.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Det var meningen att herr Holmqvist skulle komma före mig i talarstolen. Det har väl uppstått något missförstånd, som jag beklagar med hänsyn till utskottet, men eftersom jag nu står här, skall jag be att få anföra ett par synpunkter.

Låt mig då först säga, att frågan om skatteersättningen till kommunerna är ett återkommande ämne, vilket fröken Andersson också påpekade. Den diskute-

rades i fjol och har också diskuterats tidigare. I fjol sades det att högerreservanternas förslag innebar en besparing på 67 miljoner kronor och folkpartiets förslag skulle ha inneburit en besparing med 40 miljoner kronor. I år har högern och folkpartiet funnit varandra i en gemensam reservation, som avser innebära en »besparing» med 51 miljoner kronor. Jag sätter ordet besparing inom citationstecken, ty det rör sig inte om besparingar över hela linjen, utan reservanternas förslag medför ju ökade kostnader för kommunerna och deras invånare. Pengarna måste ju tas någonstans.

När det gäller folkpartiets förra året framlagda förslag, som uppgavs medföra en besparing på 40 miljoner kronor, så vill jag erinra om att detta förslag — därest riksdagen hade följt det i fjol — för kommande budgetår skulle ha inneburit en inkomstminskning för kommunerna med 110 miljoner kronor. Det är nog riktigast att ha med detta i bilden, när man gör en jämförelse mellan folkpartiets förslag och omsättningsskattens verkningar för kommunerna.

Jag måste, herr talman, uttala min förundran över att när vi nyss diskuterade ett område, där man verkligen har vissa möjligheter till besparingar för statsverket, nämligen när det gällde tolagsersättningarna, var det inga som ville ansluta sig till den då föreliggande reservationen. Men det hade kanske sina särskilda orsaker.

När man diskuterar frågan om skatteersättningen till kommunerna i anledning av höjningen av Ortsavdragen, gör man gällande, att man här ger kommunerna en chans att spara. Jag vet inte hur många av reservanternas som är aktiva kommunalmän, men jag tror att de, som har tagit del av de kommunala bekymren vid uppgörandet av stater — det må gälla landsting eller kommuner — vet att man inte höjer kommunalskatterna för sitt nöjes skull. Att den kommunala utdebiteringen under åren 1957—1960 har höjts med drygt 2 kronor — vilket fröken Andersson framhöll — beror nog på andra skäl. Jag tror inte heller, att skatteersättningen

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

till kommunerna har stimulerat kommunerna till en utgiftsexpansion. Om det hade varit ett sådant konjunkturläge att man kunnat sänka skatterna men avstått därifrån för en utgiftsexpansion, då skulle det ha legat något i det resonemang som förts. Men i en tid, då man måst höja de kommunala utdebiteringarna, tror jag att den risken är och har varit mycket liten. Jag frågar mig då: Vilka sakliga motiv har man för påståendet att detta bidrag till kommunerna skulle ha stimulerat kommunerna till ökade utgifter? Jag ställer den frågan med den erfarenhet som jag har från kommunal verksamhet, där högern och folkpartiets reservanter knappast brukar komma med förslag till några verkliga besparingar.

I detta sammanhang måste jag också ställa en fråga till reservanterna, närmast då till högerreservanterna, med hänsyn till det angrepp, som nyligen riktats mot centerpartiet i denna kammar. Man frågade vilken linje vi har till statens utgifter. Låt mig endast med hänsyn till den fråga vi nu diskuterar säga att det är inte bara fråga om att minska statens utgifter. Det är också fråga om hur det verkar på den andra sidan. Gör man den bedömningen, blir kanske svaret ett annat än vad frågeställaren kom fram till här i kammaren. En statlig besparing får nämligen inte resultera i en skattehöjning i kommunerna. Då blir det ingen besparing för den enskilde skattebetalaren. Det är detta som måste beaktas.

Denna fråga har emellertid också en annan aspekt och en ganska viktig aspekt i och för sig, nämligen hur staten infriar sina åtaganden gentemot kommunerna. Man möter ibland från grupper som står reservanterna nära den uppfattningen och det påståendet, att man inte kan lita på staten. Skulle man här följa reservanterna, kan man med fog säga ute i kommunerna, att det inte går att lita på staten och statens åtaganden. Vi bör därför inte gå ifrån det som riksdagen har sagt och som kommunalmännen litar på och som jag också hoppas att de skall kunna lita på framöver.

Det har också sagts från riksdagens sida, att denna ersättning skall utgå till kommunerna för att de skall kunna anpassa sig till den nya situationen. Kommunerna inriktar också sin verksamhet härefter, och jag tror att man skulle ställa till ytterligare bekymmer i kommunerna om vi skulle sätta dessa åtaganden ur spel genom att gå ifrån vad riksdagen tidigare sagt i denna fråga.

Till slut, herr talman, vill jag beröra en praktisk fråga i detta sammanhang. Det finns en lång rad framställningar om minskningar av statens bidrag till kommunerna, och det kommer säkerligen också sådana framställningar i fortsättningen inte minst på skolväsendets område. Om dessa propåer vinner gehör skulle kommunernas inkomster minskas ytterligare. Jag ställer då frågan, hur man i fortsättningen skall kunna undvika ytterligare skattehöjningar ute i kommunerna.

När man diskuterar skatterna har man inte bara att ta hänsyn till statsskatterna. Man skall också ta hänsyn till landstings- och kommunalskatterna. Gör man det, innebär reservanternas förslag här en övervältring från staten på kommunerna, som förut har tillräckligt med bekymmer just med hänsyn till den inkomstminskning de får vidkännas även om man inte följer reservanternas förslag.

Jag ber herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Jonsson* (s).

Fröken *ANDERSSON* (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är förunderligt att man alltid får höra i debatterna, att om bidragen till kommunerna minskas så får de höja sin utdebitering. Har man aldrig tänkt på att man kan spara även i kommunerna? Det är en fråga jag i min tur ställer till herr *Carlsson*.

Jag håller med herr *Carlsson* om att man inte utan vidare kan säga, att hela den kommunala utdebiteringshöjningen med i genomsnitt drygt två kronor be-

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

ror på att kommunerna har stimulerats av den statliga ersättningen — det vore inskränkt att påstå det. Man kan inte bevisa vare sig det ena eller det andra, men jag utgår ifrån att statsutskottets uttalande 1957 inte helt var taget ur luften. Det satt väl där en rad i likhet med herr Carlsson erfarna kommunalmän och riksdagsmän, som fruktade den utveckling som sedan har skett, till större eller mindre del beroende på dessa åtgärder. När herr Carlsson å ena sidan är upprörd över att kommunerna skall mista dessa inkomster men å andra sidan själv hänvisar till centerpartiets inställning för en stund sedan, som går ut på att minska kommunernas inkomster med 32 miljoner kronor, får jag inte resonemanget att gå ihop. Vad skall man ersätta dem med?

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Jag skall låta fröken Andersson och herr Carlsson tvista om vem som är mest vänlig mot kommunerna. Såvitt jag förstår kan vi ta både centerpartiet, högern och folkpartiet över en kam i detta sammanhang. Ingen av dem har i varje fall visat någon särskild lust att bekymra sig om hur kommunerna skall komma ur de svårigheter som ställts upp för dem.

Till fröken Andersson vill jag säga, att det är alldeles riktigt att riksdagen 1957 gjorde ett uttalande av den innebörden, att om det inträffade en mera påtaglig ökning av de beräknade kostnaderna för ortsavdragsreformen, skulle man vara beredd att ompröva bidragsgrunderna. Jag vill endast erinra om att frågan har varit föremål för riksdagens behandling två gånger under 1958 och även i fjol, 1959. Jag tror också att många av kammarens ledamöter erinrar sig, att kammarna vid 1958 års A-riksdag stannade vid skiljaktiga beslut när det gällde motiveringen för anslaget. Åtskilliga av ledamöterna i denna kammare och också i medkammaren med särskilt stark kommunal förankring reagerade mycket starkt till och med mot den något upp-mjukande skrivning vi hade inom stats-

utskottets majoritet. Motiveringen fick falla. När vi åter behandlade frågan på hösten 1958 och när vi behandlade den i fjol, har inte den av fröken Andersson åberopade skrivningen varit med.

Det är riktigt att en mycket betydande höjning av den kommunala utdebiteringen skedde år 1958, höjningen var inte mindre än 1 krona 10 öre. Vi har nu fått en sammanlagd höjning av ungefär 2 kronor, vilket visar att man sedermera har varit mera måttlig med höjningen av de kommunala utdebiteringarna.

Jag vill också erinra om att redan nästa budgetår, som vi nu behandlar, är vi komna till en period då man skall reducera bidraget, då det skall ske en avtrappning, eftersom halva budgetåret kommer in i den från början förutsedda avvecklingsperioden. Statens kostnader på detta område kommer alltså successivt att minskas, och jag tycker nog att det vore i högsta grad felaktigt att nu, sedan riksdagen så ofta har bekräftat att den ämnar stå fast vid den utfästelse som gjordes en gång i tiden, riva upp beslutet och börja tillämpa en annan ordning. Verkningsarna av avvecklingen kan säkerligen beskrivas bättre av kommunalmännen här i riksdagen än av mig. Det finns många som skulle kunna redovisa både varför man tidigare har höjt den kommunala utdebiteringen och vilka problem som man har inför framtiden. Jag tror också att vi så småningom i denna kammare kommer att höra röster för att man skall ompröva den ordning vi nu godtagit. Det kan hända att man från kommunalt håll säger, att bidraget reduceras så kraftigt att man inte orkar med längre. I ett sådant läge kan riksdagen med större styrka hävda att den ämnar stå fast vid den tidigare överenskommelsen, om man strävat efter att följa den under de gångna åren.

Som herr Carlsson redan har sagt blir det inte fråga om någon verklig besparing. Reservationens yrkande innebär att man överlastar kostnaden på kommunerna och säger: Var så goda och finn andra utvägar att skaffa fram dessa miljoner. Om man skulle följt cen-

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

terpartiet i den föregående frågan skulle följden ha blivit precis densamma, visserligen bara för städer. I varje fall leder det hela till sist endast till en omfördelning, till att det blir en utdebitering efter den proportionella metoden med möjligheter att kanske i stället göra besparingar när det gäller den progressiva statsskatten.

Till herr Lundström kanske jag skulle säga, att det är en alldeles oriktig metod att i samband med att vi diskuterar en åtgärd, som enligt högerns och folkpartiets förslag innebär besparingar på några tiotal miljoner, ställa upp den som alternativ till omsättningsskatten. Detta är ju alldeles orimligt. Skall vi penetrera den frågan, får vi väl lov att ta med allt det andra som serveras som alternativ till omsättningsskatten och alla de påfrestningar som skattebetalarna inom svenska folket skulle utsättas för om man följde högern eller folkpartiet i det sammanhanget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Antingen vi är aktiva kommunalmän eller inte, är vi allesammans medlemmar i kommuner och alltså känsliga för utdebiteringen. Naturligtvis har den som aktivt arbetar inom kommunen speciella bekymmer för hur kommunens finanser skall ordnas, men ointresserad för den saken är ju ingen av oss. Den här frågan om överflyttning av utgifterna från staten till kommunen har alltså även vi, som inte arbetar aktivt inom kommunerna, haft anledning att överväga.

Principen om överflyttningen av vissa kostnader från staten till kommunen är emellertid i detta speciella fall redan fastlagd. Avtrappningen nedåt av det utgående statsbidraget innebär att man redan 1957 sade ifrån att det skulle upphöra och att kommunen finge överta denna börda. Under tre år skulle man dock ge fullt bidrag, och under dessa tre år har inträffat, att den kommunala utdebiteringen stigit med genomsnittligt 2

kronor, trots att det höjda grundavdraget vid taxeringen ännu inte drabbat kommunerna, eftersom det kompenseras hundraprocentigt. När utvecklingen hittills har varit sådan, förstår man att svårigheterna blir ännu mera kännbara i fortsättningen. Men jag vill slå fast, att riksdagen redan har gått in på överflyttningsprincipen.

Dessutom vill jag tillägga, att det är en smula svårt att låta bli att ta in omsättningsskatten i detta sammanhang, när man från utskottets sida så starkt talar om kommunernas svårigheter, ty de svårigheterna kommer ju också av omsättningsskatten. När omsättningsskatten genomfördes — vilket för kommunernas vidkommande betyder större kostnader än den s. k. överflyttning som här föreslås av reservanterna — hörde jag inte att herr Holmqvist framförde några synpunkter från kommunernas sida eller beklagade de kostnader som skulle drabba dem. Eftersom omsättningsskatten i detta sammanhang är en väsentlig fråga som påverkar kommunernas utgifter, är det inte alldeles orimligt att ta upp den här.

Herr Carlsson säger, att man måste kunna lita på vad riksdagen en gång lovat. Det är naturligtvis i och för sig riktigt, men faktum är ju att riksdagen upprepade gånger har förklarat, att om vissa situationer inträffar, måste denna fråga tas upp till omprövning. Det sades redan 1957, och riksdagen har senare upprepat ungefär samma sak. Dessutom har besparingsutredningen, som från sina utgångspunkter varit inne på detta spörsmål och framlagt det förslag som nu i stort sett följts av reservanterna, understrukit, att om statens kostnader skulle ytterligare öka, föranledde detta enligt besparingsutredningens sätt att se att frågan måste tas upp till ny prövning. Jag måste därför konstatera, att både riksdagen, dess utskott och organ vid upprepade tillfällen uttalat, att en sådan situation kan inträffa, att det finns anledning att uppta frågan om en justering av bidragsprinciperna till behandling. Det är exakt vad vi nu föreslår. Reservanternas yrkande kan därför på in-

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

tet sätt innebära någon bristande respekt för riksdagens en gång uttalade ord.

Herr HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Om vi bör betrakta detta som en principfråga eller en lämplighetsfråga kan vi kanske lämna därhän. Faktum är att en utredning har framlagt ett förslag, och riksdagen har bekräftat att compensationen bör ske på det föreslagna sättet. Nu har det gått tre år. Nog skulle man väl då ute i kommunerna känna sig en smula besviken och dragen vid näsan, om kommunerna skulle berövas en del av den ersättning som de förespeglats i detta sammanhang.

Jag kan naturligtvis också göra det till en lämplighetsfråga, om herr Lundström hellre vill ha det så, men det befriar ju inte kommunerna från problemet att försöka få fram tillräckligt med skattemedel för att täcka utgifterna. Jag kan ingalunda förstå, att detta blir lättare för kommunerna därför att herr Lundström konstaterar, att utdebiteringarna i många fall har höjts redan innan man kommer in i denna avvecklingsperiod. Faktum är ju att det varit utdebiteringshöjningar i kommunerna under en följd av år, men det borde väl i så fall snarast vara ett skäl för herr Lundström att avstå från att nu begära en reducering av bidragen från statens sida.

Jag vill vidare säga till herr Lundström, att jag inte har kunnat upptäcka att vare sig herr Lundström eller någon annan ställt ett yrkande om att kommunerna skulle befrias från skyldigheten att erlagga omsättningsskatt. Då måste vi väl ändå se frågan i dess helhet. Herr Lundström har varit med om att motivera om en höjning av folkpensionsavgiften, som skulle medföra att flertalet skattskyldiga fick punga ut med 200 kronor mer om året än nu. Han har också varit med om att föreslå punktskatter och en del andra ting, som absolut också måste redovisas, om man skall få ett rättvisande totalintryck av det alternativ som de borgerliga kan tänkas prestera till omsättningsskatten.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Först vill jag säga till herr Holmqvist, att den jämförelse som han här gjorde mellan centerpartiet, högern och folkpartiet då det gäller ställningstagandet till kommunerna, nog måste ha tillkommit i hastigt mod. Om herr Holmqvist erinrar sig vad som behandlats tidigare här i dag, vårt ställningstagande till frågan om kommunernas skatteersättning och över huvud taget vår vakthållning kring kommunernas intressen, måste nog både herr Holmqvist och andra erkänna att det är en väsentlig skillnad mellan vår uppfattning och högerns och folkpartiets när det gäller vakthållningen kring kommunernas intressen.

Till fröken Andersson vill jag säga, då hon returnerade frågan till mig om kommunerna kan spara, att detta ju är en retorisk fråga. Högern har ju tillsammans med folkpartiet i reservationen förklarat, att det finns möjligheter för kommunerna att spara. Den som har sagt detta i reservationen bör väl nu också lämpligen svara på denna fråga. Jag betvivlar inte alls att det på en del håll finns dylika möjligheter, men det är stor skillnad på olika kommuner. Med dagens ansträngda ekonomiska läge ute i kommunerna har kommunalmännen säkerligen redan undersökt alla möjligheter till besparingar. Att så är fallet framgår väl för övrigt av att högerns och folkpartiets representanter ute i kommunerna inte brukar ha ytterligare besparingsförslag att komma med än vad som redan framlagts.

I fråga om tolgersersättningen ligger det annorlunda till. Den utgår till kommuner som har ett mycket godt skatteunderlag — Stockholms stad, Göteborg och Malmö framför allt — under det att skatteersättningen till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen har den största betydelsen för de fattigare kommunerna. Och om man skulle följa 1957 års principer, som herr Lundström talade om, skulle man sänka skatteersättningen och grunda den på den gamla utdebiteringen. Kommunerna skulle då icke få någon skatteersättning för de be-

Anslag till skatteersättning åt kommunerna

lopp med vilka de har tvingats höja sina utdebiteringar. Ofta är det kommunerna med det sämsta skatteunderlaget som har tvingats till de största skattehöjningarna. Det skulle bli dessa som skulle få sitta emellan, och detta gör, fröken Andersson, en väsentlig skillnad mellan vår och reservanternas inställning.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vi har ju i vår motion givit anvisning på vissa besparingsmöjligheter som kommunerna har, exempelvis när det gäller skolbyggandet och annat byggande. Det är ingenting som vi har suttit här och hittat på, utan gamla erfarna kommunalmän intygar att det verkligen finns en del att spara på dessa områden. Jag kan emellertid inte stå till tjänst med ett specificerat besparingsprogram. Det får väl de duktiga kommunalmännen tänka ut själva. De skall väl göra någonting och inte lägga ned sin kraft på att be staten om hjälp.

Jag tror herr Lundström nämnde att det inte bara är statsutskottet som har uttalat att en höjning av utdebiteringen skulle föranleda en omprövning, utan att en enhällig besparingsutredning har intagit samma ståndpunkt.

Att göra detta till en moralisk fråga tycker jag man skall låta bli. Majoritetens representanter framhåller att riksdagen en gång har lovat att skatteersättning skall utgå på vissa grunder och menar att riksdagen inte kan vika från denna utfästelse. Riksdagen har emellertid lovat kolossalt mycket som den sedan har gått ifrån. Den har exempelvis lovat att riksbanken skall inlösa sedlar med guld enligt den och den lagen. Gäller detta? Nej, men man drar sig inte för att ännu i dag trycka detta löfte på sedlarna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Bara ett par ord.

För herr Holmqvist vill jag framhålla att folkpartiet har motionerat om upphävande av omsättningsskatten i dess helhet. Detta förslag gäller naturligtvis

även för den del av omsättningsskatten som belastar kommunerna. Det behövs väl ingen särskild motion som skall gälla kommunerna.

Beträffande folkpartiets förslag om höjning av folkpensionsavgiften och en del annat, som har räknats upp, har jag för mig att detta inte påverkar kommunernas finanser på något sätt som vi här har att diskutera. Det är en helt annan sak.

Till herr Carlsson vill jag säga att kommunerna med den sämsta skattekraften inte alls skulle drabbas av den reduktion som reservanterna föreslår.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! När fröken Andersson säger att kommunalmännen bör försöka spara tycker jag att hon bör rikta det rådet till de kommunalmän som står henne nära.

Om man hade följt 1957 års principer, som herr Lundström talade om, skulle det innebära att de kommuner som har tvingats till skattehöjningar hade blivit utan skatteersättning för dessa höjningar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående mom. 1—3 av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan och särskilt beträffande mom. 4.

I fråga om mom. 1—3, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda moment hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Andersson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Ang. televisionsverksamhetens driftkostnader, m. m.

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten 54 mom. 1—3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. 4 hemställt.

Punkterna 55—63

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. televisionsverksamhetens driftkostnader, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1960/61 under televerkets fond anvisa i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1960 angivna investeringsanslag å tillhopa 305 540 000 kronor.

Beträffande driftkostnaderna för televisionsverksamheten hade Sverige Radio föreslagit, att desamma skulle upptagas med 38,5 miljoner kronor, vilket belopp medgäve en programtid av 22 timmar i veckan. Departementschefen hade emellertid ansett, att driftkostnaderna borde begränsas till 36,5 miljoner kronor — att avse en programtid om 20 timmar för vecka.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* (I: 62) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 68), hade hemställts, att det av Sveriges Radio för budgetåret 1960/61 begärda anslaget på 38 miljoner kronor för televisionens driftkostnader måtte utgå oavkortat för att medgiva en utvidgning av sändningstiden med fyra timmar per vecka och en kvalitetsförbättring av programmen.

I en inom första kammaren av herrar *Eric Carlsson* och *Jonasson* väckt motion (I: 63) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att särskild bilradiolicens ej skulle erfordras efter den 1 juli 1960.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1960/61 under televerkets fond anvisa åtta under momentet angivna, med 1—8 betecknande investeringsanslag å tillhopa 289 540 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 229, av herr *Hedqvist*, för budgetåret 1960/61 under televerkets fond till Inköp och byggande av fastig-

Ang. televisionsverksamhetens driftkostnader, m. m.

heter anvisa ett investeringsanslag av 16 000 000 kronor;

III. att motionen I: 63, av herrar *Eric Carlsson* och *Jonasson*, ej måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 94, av herrar *Mattsson* och *Torsten Andersson*, och II: 136, av herrar *Nilsson* i Tvärälund och *Eriksson* i Bäckmora, samt motionerna I: 165, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 241, av herr *Löfgren m. fl.*, ej måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 62, av herr *Söderquist m. fl.*, och II: 68, av herr *Nelander m. fl.*, ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! I motion nr 62 i denna kammare har herr Johan Persson och herr Anders E. Johansson tillsammans med mig föreslagit, att anslaget till Sveriges radio för televisionens driftkostnader för nästa budgetår skall bestämmas till 38 miljoner kronor. Detta belopp överstiger med 2 miljoner det i propositionen upptagna anslaget för ifrågasvarande ändamål och utgör just den summa, som Sveriges Radio begärt i sitt budgetförslag.

Sveriges Radio och motionärerna motiverar de 2 miljonerna med att därigenom skulle kunna åstadkommas en viss kvalitetsförbättring av programmen och en visserligen liten utvidgning av utsändningstiden, något som motionärerna anser vara synnerligen välbetänkt.

Utskottet förklarar sig också för sin del, att vad motionärerna anfört är värt beaktande och säger vidare, att en förbättring av TV:s verksamhet i dessa avseenden, framstår som eftersträvansvärt. Utskottets avslagsyrkande är emellertid icke förty ett faktum, och motiveringen är av ekonomisk art: vi har inte råd.

Låt mig, herr talman, efter att så här kort ha konstaterat detta, bara erinra om de för varje dag ökande licensinkomsterna på TV och yrka bifall till motionen. Det anslag, som där begärs, har vi alldeles säkert råd med.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Under denna punkt finns en motion behandlad, som gäller bilradiolicensens avskaffande. Detta är ingen ny fråga. Den förelåg också vid fjolårets riksdag. Då ställdes emellertid, med hänvisning till den utredning som telestyrelsen hade i uppdrag att göra, inget yrkande om bifall till motionen. I dag är läget annorlunda. Telestyrelsen har lämnat sitt förslag, innebärande att nu gällande licensskyldighet för radioapparat i bil skall upphöra med utgången av juni 1960. Skälen för telestyrelsens ställningstagande är flera. Jag skall anföra några synpunkter på frågan.

Systemet med en särskild bilradiolicens avviker från principen »ett hushåll och en licens». I övrigt råder i dag också en mycket stor oklarhet beträffande de portabla radioapparaterna, som ökat starkt i antal. Beträffande den särskilda bilradiolicensen gäller också, att när ett fordon avregistreras under vintermånaderna — det är åtskilliga bilägare som gör det — betalas ingen återbäring på den erlagda radiolicensen, och det förhållandet är dock ganska betydelsefullt, när avgiften för radiolicens ökat från 10 till 30 kronor.

Bilen har ju alltmär blivit en bruksartikel inom alla befolkningsskikt. Det är då svårt att förstå, varför en radiomottagare i en bil skall bedömas annorlunda än hushållens övriga radiomottagare. I fråga om hushållen gäller den bestämmelsen, att varje hushållsmedlem kan ha sin radioapparat. Man kan ha en radioapparat eller flera i sin bostad, i sommarstugan på sin hushållslicens o. s. v. Åker man bil mellan bostaden och sommarstugan, måste man ha särskild licens för bilradion. Detta ter sig för många minst sagt egendomligt. För ett stort antal människor i detta land har bilen fått ersätta sommarstugan. Då frågar man sig: Varför skall det bedömas olika, om man har radioapparaten i bilen eller om man har den i sin sommarstuga? En allmän uppfattning bland bilägarna är att den skillnad som här finns när det gäller licens för radioapparat i hushållet och bilradiolicens saknar reell grund.

Ang. televisionsverksamhetens driftkostnader, m. m.

Det betraktas, och med all rätt, som en *beskattningsavvikelse av bilens utrustning*.

Det finns ytterligare en synpunkt i denna fråga, nämligen när det gäller de portabla radioapparaterna, som jag inledningsvis nämnde om. Man får ha en dylik apparat med sig i bilen utan särskild bilradiolicens, om denna radioapparat inte är kopplad till bilens antenn och om den har egen kraftkälla. Dessa portabla radioapparater har också, som jag nyss nämnde, ökat kraftigt i antal. I sin tur har detta fört med sig att försäljningen av de särskilda bilradioapparaterna gått tillbaka, vilket också bör beaktas i detta sammanhang.

Hur verkar då dessa förhållanden rent praktiskt? Ja, vi går nu mot vår och sommar, vi kommer återigen att få bevittna bilturismen och konstatera vad den betyder för människorna. Också här blir licensfrågan av betydelse. Två familjer åker ut i sina bilar, de stannar vid vägkanten, äter sin matsäck och lyssnar på radio. Den ena familjen har portabel apparat och behöver inte betala särskild licens för den, medan den andra familjen har en bilradio och måste betala licens speciellt för den. Man får inte förundra sig, om sådana bestämmelser väcker förvåning bland människorna — den ene skall betala särskild licens, den andre slipper utgiften, helt enkelt beroende på vad slags apparat man har. Det måste te sig både underligt och svårt att förstå vilka principer som här över huvud taget tillämpas. Någon har sagt att lagar skall vara enkla och begripliga. Det är lätt att säga så men svårt att förverkliga, den saken är jag medveten om. Men när så är möjligt bör lagar göras entydiga, och det önskemålet gäller också här.

Alla skäl talar sålunda, herr talman, för att den särskilda bilradiolicensen avskaffas. Med hänsyn till telestyrelsens utredning och förslag ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 63 i denna kammare, som innebär att särskild bilradiolicens ej skall erfordras efter den 1 juli 1960.

I detta anförande instämde herr *Svanström* (cp).

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Herr Eric Carlsson i Vikmanshyttan har pläderat för och yrkat bifall till sin motion om att den särskilda bilradiolicensen skall borttagas från och med den 1 juli 1960. Jag vill visst inte bestrida att skäl för det yrkandet kan anföras — man kan egentligen alltid finna skäl som talar för det man önskar — men i regel har saker och ting som bekant flera sidor, och denna fråga är inte något undantag från regeln. Den av herr Carlsson rekommenderade åtgärden har nackdelen att den skulle minska licensinkomsterna med ca 8 miljoner kronor, och eftersom de pengarna behövs i radioverksamheten måste någon annan än bilisterna betala dem, eller också får den uppkomna bristen täckas genom en allmän höjning av licensavgiften, och det är detta som Kungl. Maj:t har velat undvika.

Departementschefen har bedömt läget så att ökningen av radiolicensinkomsterna över huvud taget kommer att stagnera till följd av televisionens allt hastigare frammarsch. Samtidigt tenderar radions omkostnader att alltmer stegras i takt med de större krav som ställs både på program och på service i övrigt. En allmän översyn av radions finansiella och programmässiga problem har därför ansetts nödvändig. Kungl. Maj:t har också för någon tid sedan tillsatt en utredning med uppgift att granska de aktuella behoven på radions område, även frågan om licensbestämmelsernas utformning, där problemet om bilradiolicenserna ingår. Vi brukar ju inte i riksdagen föregripa utredningar utan vänta med vårt ställningstagande tills fakta ligger på bordet och vi har en bättre överblick över hela problemkomplexet.

Vidare har herr Söderquist pläderat för och yrkat bifall till sin motion, vari hemställts att det av Sveriges Radio för kommande budgetår begärda anslaget på 38 miljoner kronor för televisionens driftkostnader måtte utgå oavkortat för att medge en utvidgning av sändningstiden med fyra timmar per vecka och

Ang. televisionsverksamhetens driftkostnader, m. m.

dessutom möjliggöra en kvalitetsförbättring av programmen. Också detta tillhör naturligtvis de mera angelägna önskemålen, den saken kan inte bestridas. Men även härvidlag möter svårigheter. Departementschefen har av den anledningen prutat ned anslaget med 2 miljoner och därmed begränsat ökningen av programtiden till två timmar, innebärande en ökning från 18 till 20 timmar per vecka.

Man kan naturligtvis instämma med motionärerna i fråga om önskvärdheten att programmen kvalitativt förbättras. Nu tycks dock uppfyllandet av det önskemålet vara beroende inte enbart av anslaget i och för sig, utan också av att det finns tillgång till speciallokaler för ändamålet, att överenskommelser kan träffas med andra intressenter, t. ex. filmbolag och så vidare. Nu tillgängliga lokaler får enligt Kungl. Maj:ts bedömning betraktas som provisorier i väntan på att televisionshuset blir färdigt, vilket såsom framgår av propositionen blir tidigast under budgetåret 1964/65. Under sådana förhållanden är det naturligtvis en avvägningsfråga, hur mycket pengar man skall lägga ner i provisorier när det gäller ökade lokalutrymmen, speciallokaler o. s. v. Utskottet anser att en viss återhållsamhet därvidlag är önskvärd och har därför stannat för Kungl. Maj:ts förslag.

Trots allt har dock televisionen utvecklats på ett sätt som inte ens den mest blåögde optimist kunde räkna med för några år sedan, och även om programmen kan kritiseras, gör televisionen ändå goda framsteg. Det är således all anledning att gå vidare på den väg, som vi nu slagit in på, men göra det med all nödig försiktighet, så att icke onödiga kostnader åsamkas, med sikte på framtiden och de behov som då uppställer sig och som man hoppas skall bli tillfredsställda genom det nya televisionshuset.

Det är kanske också skäl att framhålla, att när motionärerna här talar om att det föreligger ett driftöverskott, är detta nu knappast fallet, om man räknar med alla kostnader som faktiskt

skall betalas. Gör man det, visar det sig nog i stället att det blir ett mindre underskott. Detta är naturligtvis inte oroväckande, men det finns där i alla fall. Den ekonomiska situationen är alltså för ögonblicket inte så gynnsam som motionärerna har antagit.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! I anledning av vad utskottets talesman här anfört vill jag säga att jag är medveten om att detta är en ekonomisk fråga. Men jag är också medveten om att när man redovisar vad bilradiolicensmedlen betyder för Sveriges Radio, så visar det sig att inkomsterna därav sjunker, beroende på att de portabla apparaternas antal ökar i allt större utsträckning. Denna omständighet jämte principen »ett hushåll, en radiolicens» tycker jag talar för den uppfattning som jag fört till torgs och som framförts i motionen.

Låt mig till slut få säga, att därest Sveriges Radio i dag har bekymmer med sin ekonomi, kan det inte vara rimligt och riktigt att bilägarna skall klara ett underskott genom att betala avgifter för sin utrustning. Det kan inte vara riktigt att beskatta bilismen för att finansiera Sveriges Radio.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag har inte bestritt att herr Carlssons synpunkter kan vara riktiga, men jag har sagt att det finns också andra omständigheter som man måste ta hänsyn till i detta fall. En sådan — och den väsentligaste — tycker jag är att Kungl. Maj:t tillsatt en utredning, som har till uppgift att göra en översyn av hela det stora problemkomplex som rör radion, inte bara på licensområdet utan även i övrigt. Jag tycker att detta borde vara till fyllest. Därmed har ju utskottet inte på något sätt tagit ställning till om det i framtiden skall utgå en särskild

Ang. televisionsverksamhetens driftkostnader, m. m.

bilradiolicens eller ej. Det får vi avgöra då utredningens resultat föreligger och man vet vilka möjligheter som kommer att finnas.

Det är ju klart att om bilradiolicensen nu skulle slopas, måste pengarna tas ut på något annat håll, och då blir det väl de enskilda hushållen med endast en apparat, som i mycket hög grad får bidra till detta. Jag är inte alldeles övertygad om att det är så önskvärt att gå den vägen just i det läge vi nu befinner oss i.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Det är just televisionens så markerade stora framgång, som har gjort att när det finns kritik mot programmen, vilken även herr andre vice talmannen Johansson, liksom utskottet, har betecknat som tämligen berättigad, så har vi ansett att det också finns rimlig anledning att bifalla Sveriges Radios krav på anslag till driften och inte pruta 2 miljoner. Det är en liten prutning, säger herr andre vice talmannen. Ja förvisso, men beloppet tycks vara tillräckligt stort för Sveriges Radio. Om man får dessa 2 miljoner, kan en ökning av sändningstiden med fyra timmar genomföras och dessutom åstadkommas en viss kvalitetsförbättring, det senare inte minst önskvärt.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag vill inte bestrida att det kanske finns möjligheter till en utökning och förbättring, men frågan är vad som i nuvarande läge är ekonomiskt klokt, och det är därom meningarna skiljer sig. För att få en kvalitativ förbättring av programmen behövs det nu också större lokaliteter och dessutom speciallokaliteter. Allt detta gör ju att man får gå fram litet försiktigt, och jag hoppas att en förbättring kan ske steg för steg. Jag tror för min del att Kungl. Maj:t har bedömt situationen riktigt, och utskottet har haft samma uppfattning.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Till vad herr andre vice talmannen har sagt i fråga om ökningen av anslagen till televisionen vill jag bara göra ett par påpekanden.

År 1957 avsåg man att programtiden skulle uppgå till 16 timmar bärande program. Den budget som är presenterad och av vilken vi nu diskuterar en del, är beräknad på 20 timmar. Enligt prognosen 1957 skulle Sveriges Radio för budgetåret 1960/61 erhålla 13,9 miljoner kronor. Jag har i stället räknat med 20,9 miljoner kronor, förutom 7 miljoner till inventarier och 2,8 miljoner i täckningsbidrag. Timkostnaden är enligt mitt förslag 19 600 kronor. 1957 räknade man med att timkostnaden för detta budgetår skulle uppgå till 16 700 kronor.

Dessa siffror visar ju precis vad herr andre vice talmannen har framhållit, nämligen vilka avsevärt ökade resurser både programproduktionen och TV i övrigt har att förfoga över. Låt mig också få nämna att utgifterna på TV-budgeten totalt föreslås ökade från 48,9 miljoner kronor till 67,2 miljoner kronor, det vill säga med 18,3 miljoner kronor eller drygt 37 procent. Jag säger som herr andre vice talmannen: Var någonstans i statsbudgeten i övrigt kan man hitta en sådan procentuell ökning?

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Jag har ju liksom motionärerna nöjt mig med att hålla mig till driftanslagen, där det rör sig om en prutning på 2 miljoner kronor, vilka 2 miljoner — såvitt jag förstår — Sveriges Radio anser tillräckliga för att kunna öka utsändningstiden med fyra timmar per vecka och i viss mån, som det heter, höja kvaliteten på programmen. Om önskvärheten av en utökning av programtiden tycks det inte råda delade meningar. Det tycks vidare — om jag har fattat saken rätt — vara så att de tekniska resurser i form av lokaler och annat som redan finns är tillräckliga för att utnyttja ytterligare 2 miljoner kronor.

Så har jag sett det hela, och det är anledningen till att motionen har väckts.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmanen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje moment av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

På särskilda propositioner bifölls till en början vad utskottet i mom. I och II hemställt.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 63; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. IV hemställt.

I fråga om mom. V, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionen I: 62.

Därpå gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. luftfartsfondens underskott

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1960/61 av underskottet för luftfartsfonden, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1, bilaga 17, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1960, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för luftfartsverket vidtaga

Ang. luftfartsfondens underskott i statsrådsprotokollet föreslagna ändringar, dels ock för Luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 13 100 000 kronor.

Som en första åtgärd för att söka nedbringa luftfartsfondens underskott hade departementschefen ansett, att en inrikes passageraravgift om 5 kronor per avresande passagerare borde införas.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Georg Pettersson* och *Schött* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herr *Henningson* i Visby *m. fl.* (II: 312), hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av förevarande förslag måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt dess mening flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet helt borde befrias från den för den inrikes luftfarten ifrågasatta passageraravgiften.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för luftfartsverket uppföra en tjänst som luftfartsinspektör i Ao 25 och ur förteckningen avföra en tjänst som luftfartsingenjör i Ao 23,

II. att riksdagen måtte för Luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 13 100 000 kronor,

III. att motionerna I: 252 och II: 312 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Svensson* i Stenkyrka, som dock ej antytt sin mening.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Bortsett från en blank reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande, tycks man inom statsutskottet ha varit enig om det förslag som här föreligger. Jag har icke desto mindre ansett, att det finns skäl att sätta i fråga, huruvida förslaget i ett avseende i längden är ekonomiskt klokt. Det

Ang. luftfartsfondens underskott

föreslås, att en inrikes passageraravgift av 5 kronor per avresande passagerare skall införas, och det signaleras, att man tänker sig att ta ut en liknande avgift när det gäller godsbefordran.

Min tvekan rör för ögonblicket den ifrågasatta passageraravgiften på fem kronor för varje avresande, oavsett hur lång vägsträckan är. Det är givetvis ett vällovligt syfte att man på det sättet begränsar luftfartsstyrelsens underskott med 3,1 miljoner kronor, men när man tänker på flyget som trafikmedel och jämför det med andra kommunikationsmedel, blir man ändå litet fundersam. Då det gäller t. ex. sjöfarten och sjöfartsstyrelsens kostnader resonerar man inte på ett analogt sätt. Man gör det delvis i fråga om lotsverket, tullverket o. s. v. men inte, såvitt jag känner till, då det gäller sjöfarten i övrigt. Det är annars en allmän uppfattning, att goda kommunikationsmedel är ett incitament till ökad företagsamhet och att man därför i görlig mån bör söka främja kommunikationerna. Därmed är inte sagt att man bör gå så långt, att de resande skall subventioneras. Ett pålägg av tio kronor för en person som reser tur och retur kommer emellertid möjligen att få konsekvenser för vårt inrikesflyg, som vi kanske inte önskar. Vad nu närmast SAS beträffar, vet vi att bolaget för närvarande har en del svårigheter, och jag föreställer mig att den nu föreslagna höjningen av passageraravgifterna ingalunda minskar dessa svårigheter, utan snarare ökar dem.

Redan med hänsyn till önskvärdheten av flygtrafikens utveckling inom landet vill jag därför ifrågasätta, om förslaget är välbetänkt. Jag är t. ex. inte alldeles främmande för tanken att vi som bor i Norrbotten möjligen kommer att — om samma utveckling fortsätter — finna det fördelaktigare att använda det finska flyget när vi skall resa ned till Stockholm. Det finska flyget har koncession på flygtrafik mellan Luleå och Kemi, och det finns flyg också mellan Helsingfors och Stockholm. Det är redan nu förhållandevis gynnsamt för en haparandabo, som skall till Stockholm, att

flyga via Kemi. Antag, att vi i Norrbotten eller Västerbotten skulle få en flygförbindelse också till Vasa. Då bleve frestelsen att flyga den vägen till Stockholm större för dem som bor där uppe. Skulle denna farhåga och liknande visa sig berättigade — här resoneras bara hypotetiskt — är det mycket möjligt att det kommer att kosta mer än de här 3,1 miljonerna, för den händelse vi i framtiden skall upprätthålla ett inrikesflyg.

Allt det här är inga påståenden, det är bara ifrågasättanden. De motiveringar som anförts i propositionen och utskottsutlåtandet är i varje fall inte av den beskaffenheten, att jag för min del kan anse mig övertygad om att det är ett klokt förslag som lagts fram, även om jag livligt behärskar tanken på att få in en merinkomst på 3 miljoner. Vad jag fruktar är att dessa 3 miljoner kan bli ganska dyra inte bara för flyget utan också för skattebetalarna.

I det läge som uppkommit anser jag utsiktslöst att framställa något yrkande, men jag har velat föra fram dessa synpunkter och få dem antecknade till protokollet, så att det i varje fall skall vara utsagt, att man inte genomgående är säker på att Kungl. Maj:t och utskottet har bedömt denna fråga riktigt.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! När det anmäldes från departementschefens sida, att det var hans avsikt att presentera ett förslag till en inrikespassageraravgift om fem kronor per avresande passagerare, vilket skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning, blev vi som bor på Gotland en aning bekymrade. Alla vet ju att vi under några år haft överläggningar beträffande kostnaderna för flyget mellan Gotland och fastlandet, varvid gottlänningarna gjort gällande att kostnaderna är väl höga. Vi vet ju, att om man slår ut priset per flygkilometer, har vi det högsta priset här i landet. Om nu detta nya förslag skulle genomföras, skulle kostnaden stiga med tio kronor — fem kronor i vardera riktningen. Det skulle bli en ytterligare påлага, när det gäller gotlandstrafiken.

Ang. luftfartsfondens underskott

Jag skulle kunna hålla på och berätta en god stund om den lidandeshistoria, som gotlandstrafiken utgör. Redan 1945 var det motioner här i riksdagen i denna sak. De ledde till en utredning för att försöka få förbättrade och förbilligade trafikförhållanden, men denna har ännu inte lett till något resultat.

Vi vet att vi när det gäller båtförbindelserna har en väsentlig merkostnad, i varje fall om vi jämför med motsvarande fraktavstånd på fastlandet. Den s. k. Gotlandsutredningen fann att merkostnaden var 18 kronor per ton gods. När det gäller passagerare är det också en väsentligt högre kostnad.

Dessutom förhåller det sig så, att Gotland befinner sig i ett bekymmersamt läge med en mycket stark minskning av befolkningen — 500 à 600 varje år — och det finns tyvärr rätt stora områden på Gotland, där befolkningens sammansättning är sådan att var fjärde person har folkpension. Man är på Gotland i varje fall övertygad om att om det skall kunna åstadkommas en vändning till det bättre, så är det kommunikationerna som faller utslaget. Därför är man rädd för att få nya sådana här pålagor.

Av denna anledning väckte vi en motion vari vi hemställde, att riksdagen vid behandlingen av detta förslag måtte till Kungl. Maj:t uttala, att enligt dess mening flyglinjerna mellan Gotland och fastlandet helt bör befrias från den inrikes luftfarten ifrågasatta passageraravgiften. Detta har inte utskottet kunnat gå med på, och det är väl inte stor idé att nu försöka yrka bifall till motionen — jag tror inte att det skulle bli många som skulle ställa sig bakom den.

Därför skulle jag vilja ta upp ett annat resonemang i detta sammanhang. Om det är så att man behöver täcka detta underskott, är då en passageraravgift den rätta vägen att slå in på? Det tas ju redan ut avgifter. Det är landningsavgifter och det är avgifter för flygbensin som levereras. Vore det kanske inte riktigare och rättvisare att ändra på landningsavgifterna, så att de kan ge mera, och därmed låta merkostnaden drabba

alla de plan som utnyttjar våra flygplatser, i stället för att bara slå ut merkostnaden på dem som utnyttjar inrikesflyget som passagerare.

Vad händer, om jag nu tar Gotland som exempel? Vi har i runt tal 100 000 flygpassagerare per år. Det betyder alltså att gotlandstrafiken drar in en halv miljon av de 3,1 miljoner kronorna. Om vi då tar hälften, som är avresande från Visby flygplats, så blir det 250 000 kronor. Det tas redan nu ut landningsavgifter för att klara utgifterna för denna flygplats, men jag är icke på något sätt övertygad om att Visby flygplats kostar så mycket, att dessa 250 000 kronor skulle gå dit, utan det blir kanske i stället så att gotlandstrafiken får vara med och betala till Arlanda och andra flygplatser. Det kan inte vara rättvist.

Om det är så att man måste ta in pengar, skulle jag vilja vädja till kommunikationsministern att granska denna fråga ännu en gång och försöka finna en lösning som inte betyder, att man tar av dem, som litet har, för att ge till dem, som kanske redan har det rätt så väl beställt.

Herr talman! Jag skall som sagt inte ställa något yrkande, men jag skulle vilja ha dessa synpunkter som ett litet »medskick» till kommunikationsministern när han skall underställa Kungl. Maj:t denna fråga för prövning.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES,
(fp):

Herr talman! Jag hade inte tillfälle att vara med i statsutskottet när denna fråga behandlades. Nu har jag närmast begärt ordet för att instämma i herr Berghs synpunkter.

Därutöver skulle jag vilja säga, att man knappast kan finna det välbetänkt att belasta inrikesflyget med en sådan ny pålaga under den uppbyggnadstid som det här gäller. Vi vet att det flygbolag, som svarar för inrikestrafiken, har satsat hårt och gjort stora investeringar för att skaffa bättre flygande materiel och så vidare. Man kommer nu i en besvärlig ekonomisk situation genom den

Ang. luftfartsfondens underskott

lär pålagan, och det finns stor risk för att flygbolaget måste vidtaga kraftiga nedskärningar, med påföljd kanske att man helt enkelt tvingas att upphöra att flyga på vissa flygplatser. Detta kan väl ändå inte vara någonting eftersträvansvärt.

Denna avgift kommer ju också — som talesmannen för Gotland här nyss anmärkte — att slå ganska olika för olika flygplatser, och med den nya giv, som kommunikationsdepartementet har infört när det gäller byggandet av nya flygplatser, blir det ju också en orättvisa, när kommunerna på dessa nya flygplatser i stor utsträckning skall betala omkostnaderna för flygplatsen. Samtidigt skall också denna nya avgift tas ut, och för den skall inte göras någon skillnad mellan dessa flygplatser och de flygplatser, till vilkas kostnader kommunerna inte bidrar. Det blir alltså en dubbel belastning för dem, som flyger från dessa flygplatser — vederbörande får först som skattebetalare vara med om att betala dessa omkostnader och dessutom betala den extra avgiften.

Jag ber att få instämma i herr Petterssons uttalande, att man i denna fråga nog borde tänka om och tänka om åtskilligt.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Med anledning av vad herr Andersson i Örnsköldsvik hade att säga beträffande kommunikationsdepartementets »nya giv» när det gäller anläggandet av nya flygplatser vill jag nog säga, att det kanske inte är departementet, som ensamt står för den nya given. Jag tänker därvid på alla de uppvaktningar jag har haft under de sista kvartalen från olika kommuner och där man presenterat för mig vad man är beredd att göra för att över huvud taget få ett flygfält. Jag är blygsam och delar alltså med mig av äran till kommunerna, som ju herr Axel Johannes Andersson representerar i detta sammanhang.

Hela det problem, som vi nu diskuterar, sammanhänger med att vi för närvarande arbetar med ett underskott på

luftfartsfonden på mellan 17 och 18 miljoner kronor — ett underskott som, om vi inte gör någonting, kommer att öka år från år med anledning av de nya flygplatser som byggs i alla väderstreck i landet. Sedan får vi också räkna in storflygfältet i Arlanda, som naturligtvis kommer att medföra en ytterligare accentuering av utgifterna och därmed också underskottet, om vi inte vidtar några åtgärder för att bromsa upp denna ogynnsamma utveckling.

När damerna och herrarna i denna kammare i fjol diskuterade denna fråga, lade de pannorna i veck som ett uttryck för det bekymmer de kände för det underskott, som redan då existerade och som alla förutsåg skulle komma att öka i ganska snabb takt. Då skickade man med en rekommendation till kommunikationsministern och sade, att när han skulle ta upp frågan om luftfartsfonden vid nästa budgetbehandling, fick han lov att se till att åtgärder vidtogs, som innebar att man fick en täckning av underskottet — inte omedelbar men successiv. Man menade nämligen att det var felaktigt att av skattemedel betala passagerarnas resor. Vi subventionerar i dag med skattemedel varje flygpassagerare med ungefär femton kronor. Man tyckte alltså inte att detta var en riktig linje och man sade också — något som vi kanske bör lägga vikt vid nu när det är fråga om denna avgift på fem kronor inom inrikesflyget — att riktpunkten i varje fall skulle vara att sådana åtgärder vidtogs att inrikesflyget täckte sina kostnader över luftfartsfonden.

Den rekommendationen tog jag på allvar och presenterar alltså nu den svenska riksdagen ett förslag, som inte innebär att jag gör vad ni ville — jag har inte ansett mig kunna gå så långt — utan jag presenterar ett förslag som innebär att vi får — som herr Bergh uttryckte saken — ungefär tre miljoner kronor av de åtta miljoner, som är inrikesflygets ungefärliga del i underskottet. Det är alltså fem miljoner kvar att täcka.

När man nu står i denna situation, är det klart att man kan fråga sig, om det

finns några andra vägar att gå. Det är ganska naturligt, att jag har funderat över den frågan. Vägen över ytterligare subventioner fann jag olustig. Men det finns också andra vägar att pröva.

Man har möjligheten att höja start- och landningsavgifterna. Man kan vidare höja genomströmningsavgifterna för den bensin som förbrukas. Detta skulle emellertid komma att direkt belasta det flygande företaget, under det att en höjning av passageraravgiften ju drabbar passageraren som sådan och inte flygföretaget. Jag vågar därför tro, att en höjning av passageraravgiften ur den synpunkten är en riktigare åtgärd än de andra möjligheter som det kunde ha blivit fråga om.

Efter överläggningar inom departementet, där vi försökte göra de olika bedömningarna, stannade vi inför en passageraravgift på fem kronor. Vi ansåg oss därmed åtminstone till en del ha tillmötesgått det av den svenska riksdagen uttalade önskemålet om att få balans i luftfartsfonden, i varje fall när det gäller inrikesflyget. Därför är jag en aning överraskad, när t. ex. herr Bergh, som ju annars är så sparsam med statens medel, här tycks mena att man bör gå andra vägar — jag föreställer mig att det är subventionsvägen, som leker honom i hågen.

Herr talman! På det av mig angivna sättet har vi alltså försökt följa upp riksdagens rekvisition. Man kan alltid diskutera vad förslaget kommer att få för konsekvenser. Det är möjligt att det kan bli en minskning i trafikanttillströmningen. Jag tror det emellertid inte. I varje fall lär minskningen i så fall bli mycket kortvarig. Vad som för mig har varit det centrala är att medverka till att man får en ökad täckning av underskottet i luftfartsfonden.

Herr Pettersson berörde gotlandstrafiken, och i den mån han var ute efter att en passageraravgift på fem kronor skulle vara för hög för visbytrafiken i förhållande till trafiken på andra sträckor, så vill jag erinra om att det ligger inom förslagets ram att kunna göra en bedömning och en gradering av belop-

Ang. luftfartsfondens underskott
pets storlek. Detta är en fråga, som man väl får ta upp till diskussion vid ett senare tillfälle, men möjligheten finns.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h): kort genmäle:

Jag tror, herr talman, att det inte behövs uppkomma någon tvist mellan kommunikationsministern och mig om själva syftet, nämligen att få inrikesflyget självbärande, utan de delade meningar, som vi tycks ha, gäller egentligen vilka vägar man bör gå för att nå detta syfte.

I det avseendet anser jag nog, att man på mycket goda skäl kan ifrågasätta om just den väg, som Kungl. Maj:t har valt, är den lämpliga. Jag kan nämna som ett exempel, som bekräftar mina tvivel, att SAS för ungefär ett och ett halvt år sedan höjde taxorna på i varje fall den längsta av inrikeslinjerna och samtidigt i huvudsak tog bort de rabatter, som tidigare hade kunnat utgå. Resultatet blev av naturliga skäl en mycket påfallande nedgång i resandefrekvensen. Jag flyger ju mycket ofta, och jag vågar med den erfarenhet jag har säga, att resandetillströmningen ännu inte har nått den omfattning, som den hade för ett och ett halvt år sedan, då taxehöjningen trädde i kraft.

Om trafikvolymen minskar mycket avsevärt — som den gjorde särskilt i början — är det ganska naturligt, att nettot måste bli mycket mindre. Läger man nu på ytterligare tio kronor, skulle det vara ytterst förvånande, om vi inte återigen får göra precis samma erfarenheter.

Om man däremot höjt landningsavgifterna och låtit biljettpriserna vara i fred, hade man sannolikt fått flera resande och därmed också mycket större intäkter. Det hade nog varit en lämpligare väg att skaffa täckning för fondunderskottet.

Den beställning, som kommunikationsministern har fått, innebar inte såvitt jag förstår att han borde välja utvägen med höjning av biljettpriserna.

Ang. luftfartsfondens underskott

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Herr Bergh exemplifierade sitt resonemang genom att omnämna, att när man från SAS tog bort rabatterna för trafiken på Luleå, så skedde det en avledning av trafiken. Det skall jag inte diskutera med honom. Jag kan emellertid nämna för att göra bilden en aning fullständigare, att man har genomfört motsvarande och t. o. m. högre höjningar på andra sträckningar utan att det därför skett någon trafikavledning; det har snarare blivit en ökning. Jag vill ju inte påstå att den har kommit på grund av höjning av priserna, men jag tycker att detta exempel kan balansera herr Berghs negativa kritik.

Herr Bergh gör nog uppgiften alltför lätt för sig. Han säger att i den rekvisition, som riksdagen gav, stod det inte utsatt att kommunikationsministern skulle fastställa en passageraravgift på fem kronor. Nej, det har herr Bergh alldeles rätt i. Det stod endast att man skulle se till att täcka underskottet, i varje fall på inrikesflyget. Det finns också andra vägar att gå. Den särskilda utredning vi har haft har emellertid kommit till den mycket bestämda uppfattningen, att vad jag här föreslagit är den riktiga linjen. Herr Bergh — låt mig nu få veta vad det är för väg herr Bergh vill rekommendera mig att gå! Herr Bergh har kritiserat min väg. Vilken är herr Berghs väg ut ur dilemmat?

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h): kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle ha föredragit att inte höja taxorna och i stället, i den mån resandefrekvensen ökat, gått på landningsavgifterna.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANNES**, (fp):

Herr talman! Med anledning av vad statsrådet nyss sade om kommunerna, som stod i kö för att få nya flygplatser, så är det en klädsam blygsamhet hos honom att han vill dela äran för den nya given med kommunerna. Detta för-

ändrar dock inte det faktum att passagerare från de kommuner, som får betala rätt betydande summor varje år för att täcka driftkostnaderna på de flygplatser som de står bakom, skall betala samma passageraravgift för täckande av driftkostnaden som man får göra på de flygplatser, där kommunerna inte betalar fem öre för att täcka driftkostnaderna.

Det blir på det sättet en dubbelbeskattning för de flygplatser, där kommunerna själva i hög grad bidrager till driftkostnaderna.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill endast komplettera vad herr Axel Johannes Andersson yttrade med att säga, att den kommunala prestationen är begränsad till fem år. Man kunde av hans uttalande få den uppfattningen att den varade evärdligt.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANNES**, (fp):

Herr talman! Jag vet inte om en orättvisa blir särskilt mycket mindre bara därför att den räcker i fem år och inte längre. Jag tycker att fem års orättvisa är tillräckligt!

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Det är här tydligen en fråga om vilket system som skall vara det bästa när det gäller att fylla på inkomsterna, men jag förstår inte riktigt kommunikationsministerns resonemang. Han påstår att om man ökar »genomströmningsavgiften» — ett nytt ord för en form av bensinskatt — eller om man höjer start- och landningsavgifterna så drabbar det företagen, under det att passageraravgiften drabbar passagerarna.

Jag förmodar att situationen blir den, att även höjningen av genomströmningsavgiften och även en höjning av start- och landningsavgiften ytterst drabbar passagerarna, ty det är ju ändå passagerarna som bestrider företagens kostnader.

Om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Jag är av den uppfattningen, att det nog skulle vara bättre att gå en annan väg. Jag har inte blivit överbevisad om att man inte skulle kunna ta ut avgiften på bensinen eller på start och landning. Detta system skulle drabba alla plan, som utnyttjar flygplatserna, och det skulle därmed drabba mera rättvist än när man skall försöka ta ut det bara på inrikestrafiken. Vi har ju alla dessa olika charterflyg, som väl kan kallas litet lyxbetonade. Nog skulle man kunna ta av dem mer än vad man nu gör, om man måste höja inkomsten.

Det kanske i alla fall inte går att klara saken på det sättet, och jag vill då notera med den allra största tacksamhet, att den ifrågasatta femman inte är bunden. När jag läste förslaget först uppfattade jag det så, att man inte skulle kunna differentiera, men enligt statsrådets ord nyss är man inte bunden vid fem kronor. Om vi kunde komma ned till en passageraravgift på en krona till Gotland, skulle vi kunna diskutera om vi kunde tåla det!

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Herr Pettersson nämnde charterflyget. Jag vill meddela, att även passagerarna på ett charterplan skall erlägga passageraravgift.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag tänkte på dem som åkte till — ja, vi skall kanske inte tala om Agadir i detta sammanhang, men det finns många som åker söderut i Europa. Och eftersom det inte är fråga om inrikesflyg bidrar de inte till att täcka den förlust som här skall täckas.

Jag vet redan om att det tidigare finns en passageraravgift för utlandstrafiken, men jag tror att man skulle vinna på att ta ut denna nya avgift på något sätt så att den träffade alla plan — kanske kunde man ta ytterligare något även av det charterflyg jag här nämnde.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Efter de anföranden, som här har hållits, finns det väl ingen

anledning för mig att fortsätta debatten. Jag hoppas och tror att den för kammaren har klargjort denna frågas läge och innebörd. Då det dessutom inte ställts något yrkande, nöjer jag mig, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden nr 31, i anledning av väckta motioner angående ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 22) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 29), hade föreslagits att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte dels vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1961/62 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjäns-

Om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar

temän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift borde lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, dels ock i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 22 och II: 29 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Staxäng*, *Heckscher* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 22 och II: 29, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte dels vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1961/62 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift borde lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver, dels ock i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det kan vara trevligt att tala i ett ärende, där inte lidelserna behöver väckas i alltför hög grad, vilket ju var fallet i fråga om ersättningen till kommunerna. Jag skall också försöka, herr talman, att fatta mig så kort som möjligt.

I reservationen yrkar vi, att från och med 1961/62 avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän skall uppföras som förslagsanslag och till extra tjänstemän som obetecknade anslag. Vidare yrkar vi att anslagen till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19 lönegraden skall sammanföras med sakanslag. Vi anser nämligen, att gränsdragningen mellan sak- och personanslag försvårar önskvärda rationaliseringar, t. ex. förenklningar i kontorsarbetet och ersättande av personell arbetskraft med maskiner.

Vi har begränsat verks och myndigheters rörelsefrihet att gälla under 20 lönegraden. Vi menar nämligen, att det inte vore lämpligt att det företogs genomgripande organisatoriska förändringar utan riksdagens hörande; det kan t. ex. gälla inrättande av nya byråer och dylikt. Det är ju, anser vi, rätt anmärkningsvärt, att riksdagen i detalj prövar små sakanslag och lågt avlönade ordinarie tjänster, medan man samtidigt utan riksdagens hörande kan inrätta extra tjänster i rätt hög löneställning.

I utlåtande nr 93 förra året, till vilket utskottet i år hänvisar, sägs: »Huvudsyftet med motionsyrkandena synes vara att åvägabringa en skärpning av riksdagens kontroll över avlöningsanslag.»

Det är nog så sant som det är sagt. Det gäller här en ökning av riksdagens makt — jag understryker detta för dem, som för ett par veckor sedan var mycket förskrämda över att man eventuellt skulle minska riksdagens makt. Utskottet hänvisar vidare till att det gäller omfattande problemkomplex och till att man inte är övertygad om att den föreslagna åtgärden skulle främja en ökad effektivisering. Om nu problemkomplexet är så omfattande som man säger — och det är det kanske — vore det ju lämpligt att man ju förr dess hellre omprövade denna i och för sig viktiga fråga. Jag medger, att frågan är av teknisk beskaffenhet, så att flertalet riksdagsmän kanske inte är så rasande intresserade av den, men även tekniska företeelser kan ha stor praktisk betydelse.

Såvitt jag förstår har utskottet inte

Om räntehöjning å statens bosättningslån

förelagt någon egen motivering för tvivlet på att förslaget skulle främja rationaliseringen. Utskottet hänvisar till remissuttalandena förra året. Det är riktigt att de var övervägande negativa, även om ett eller annat gick i positiv riktning med, som vi tycker, riktig motivering. Reservanterna är emellertid övertygade om att denna anordning skulle vara lämplig, och därför yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! I fjol sändes ju motioner med samma innehåll som de nu förevarande ut på remiss till ett stort antal myndigheter. Jag tror det är ett mildt uttryck att säga, att inställningen till motionerna var ganska negativ. Det tycks inte som om i varje fall verkscheferna hade den uppfattningen, att man skulle kunna vinna så mycket med de redovisningstekniska åtgärder som högern tror skulle ge ett så stort utbyte.

Jag har inte någon anledning att förlänga debatten. Jag vill bara konstatera att sakläget på intet sätt har förändrats sedan i fjol och att det därför knappast finns någon anledning att behandla motionen på annat sätt nu än då.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Om räntehöjning å statens bosättningslån

Kungl. Maj:tt hade föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

I en inom andra kammaren av herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå väckt motion (II:429) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja räntan på bosättningslånen till 5 % för lån, som utlämnades efter den 30 juni 1960.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att motionen II:429 icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman* och *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Hansson* i Skegrie och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II:429 godkänna av reservanternas förordad ändring av räntesatsen för statens bosättningslån.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! Vi har ju diskuterat denna fråga i samband med behandlingen av en tidigare punkt på föredragningslistan i dag. Jag har inte anledning att göra några tillägg till vad som redan har sagts utan ber endast att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr *Boman* m. fl.

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Med hänvisning till den debatt, som har förts i denna fråga tidigare i dag, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jacobsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten 2 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 60.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner angående enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Wedén m. fl.* väckt motion (II: 449) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta 1) att av statens innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kronor för varje sådan aktie, och i övrigt på i motionen angivna villkor; 2) att det genom sådan försäljning till staten inflytande beloppet, som sammanlagt kunde beräknas till över 1 miljard kronor, skulle användas för nödvändiga statliga investeringar och således nedbringa statens upplåningsbehov; samt 3) att försäljningen tills vidare under budgetåret 1960/61 med hänsyn till försökskaraktären skulle begränsas till en femtedel av aktiestocken eller nominellt 100 miljoner kronor, motsvarande ett emissionsbelopp av 450 miljoner kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 361) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 455), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla 1) att Kungl. Maj:t måtte till försäljning utbjuda aktier i LKAB;

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

att vid denna försäljning måtte tillses, att aktieägandet bleve så spritt som möjligt och att sådan valordning utformades, att koncentration av aktieinnehavet till ett fåtal förlorade mening samt att härvid även de i övrigt i motionerna anförda synpunkterna måtte beaktas; ävensom 2) att Kungl. Maj:t måtte undersöka möjligheterna att undan för undan avveckla det statliga ägarintresset och begränsa det statliga företaget så långt detta vore möjligt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 21) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 30), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av formerna för försäljning till enskilda av aktier i statliga företag under sådana betingelser att garantier funnes för att aktierna icke förr eller senare samlades på ett fåtal händer.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 362) samt den andra inom andra kammaren av herrarna *Helén* och *Antby* (II: 450), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte dels anhålla, att pågående utredning om de statliga företagsformerna måtte beakta vad i motionerna anförts angående de statliga aktiebolagens ställning i konstitutionellt hänseende, i syfte att skapa ändamålsenliga former för riksdagens medbestämmanderätt och inflytande i de avseenden statliga aktiebolag ansåges utöva offentligrättsliga funktioner, dels ock begära utredning angående möjligheterna och lämpliga former för en försäljning av aktier till allmänheten i statligt ägda företag, såväl affärsverk som aktiebolag, varvid möjligheten att ombilda nuvarande statliga affärsverk — i första hand televerket, statens vattenfallsverk och domänverket — till aktiebolag måtte beaktas samt sådana former för aktieförsäljningen måtte tillskapas som kunde vara ägnade att öka det långfristiga personliga sparandet hos allmänheten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att motionen II: 449 samt motionerna I: 361 och II: 455, sistnämnda bägge motioner i vad de avsåge försäljning av aktier i LKAB, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att motionerna I: 21 och II: 30 samt motionerna I: 362 och II: 450, i vad de avsåge utredning om försäljning av aktier i statliga företag, ävensom motionerna I: 361 och II: 455, i vad de avsåge avveckling av det statliga ägarintresset och begränsning av det statliga företaget, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionerna I: 362 och II: 450, i vad de avsåge de statliga aktiebolagens ställning i konstitutionellt hänseende och ombildning till aktiebolag av vissa affärsdrivande verk, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) beträffande försäljning av aktier i LKAB

a) av herr *Boman*, fröken *Andersson* samt herrarna *Jacobsson*, *Edström*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxång*, *Ståhl*, *Nihlfors*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna II: 449 samt I: 361 och II: 455, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att av statens till ca 479 miljoner kronor uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor, skulle erbjudas allmänheten i valörer på 50 kronor per aktie till en emissionskurs, motsvarande ett pris av 225 kronor för varje sådan aktie, och i övrigt på av reservanterna angivna villkor, varvid särskilt skulle tillses att köpare av lägre antal aktier ägde förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnes bland allmänheten,

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

b) besluta, att försäljningen under bud-
getåret 1960/61 skulle bestämmas till
nominellt 100 miljoner kronor, motsva-
rande ett emissionsbelopp av 450 miljon-
er kronor,

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid-
taga de förberedelseåtgärder som emis-
sionen erfordrade, varvid särskilt borde
beaktas vad reservanterna anført i fråga
om valordning för bolaget samt om möj-
ligheterna att stimulera allmänheten att
disponera överskjutande skatt för pla-
cering i aktier i LKAB, utbudna av sta-
ten;

b) av herrar *Ivar Johansson, Sundin*
och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att
utskottets yttrande bort i viss angiven
del hava den lydelse, reservationen vi-
sade;

2) beträffande utredning om försälj-
ning av aktier i statliga företag samt
avveckling av det statliga ägarintresset
och begränsning av det statliga företa-
gandet

a) av herr *Boman*, fröken *Andersson*
samt herrar *Jacobsson, Edström, Skog-
lund* i Doversorp, *Staxäng, Ståhl, Nihl-
fors, Gustafsson* i Skellefteå och *Bohman*,
vilka ansett, att utskottets yttrande bort
i viss del hava den lydelse, som i reser-
vationen angivits, samt att utskottet bort
under 2 hemställa, att riksdagen måtte,
i anledning av motionerna I: 21 och II:
30, I: 362 och II: 450 samt I: 361 och
II: 455, sistnämnda fyra motioner såvitt
nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl.
Maj:t anhålla om utredning av lämpliga
former för försäljning av aktier i stat-
liga företag till allmänheten utöver för-
säljningen av statens innehav av aktier
i LKAB, varvid särskilt måtte beaktas
att sådana former för aktieförsäljningen
ordnades, som garanterade en bred
spridning av aktierna bland allmänhet-
en och som kunde vara ägnade att
främja det långsiktiga sparandet;

b) av herrar *Ivar Johansson, Sundin*
och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett,
att utskottets yttrande bort i viss del
lyda så, som i denna reservation angi-
vits, samt att utskottet bort under 2 hem-

ställa, att riksdagen måtte med bifall till
motionerna I: 21 och II: 30 ävensom i
anledning av motionerna I: 362 och II:
450 samt I: 361 och II: 455, sistnämnda
fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i
skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om
utredning av formerna för försäljning
till enskilda av aktier i statliga företag
under sådana betingelser att garantier
funnes för att aktierna icke förr eller
senare samlades på ett fåtal händer;

c) av herr *Larsson* i Hedenäset som
dock ej antytt sin mening;

3) beträffande de statliga aktiebola-
gens ställning i konstitutionellt hänseen-
de och ombildning till aktiebolag av
vissa affärsdrivande verk av herr *Bo-
man*, fröken *Andersson* samt herrar *Ja-
cobsson, Edström, Skoglund* i Dovers-
orp, *Staxäng, Ståhl, Nihlfors, Gustafsson*
i Skellefteå och *Bohman*, vilka ansett,
att utskottets yttrande bort hava den änd-
rade avfattning, reservationen visade,
samt att utskottet bort under 3 hemställa,
att riksdagen måtte, i anledning av mo-
tionerna I: 362 och II: 450 såvitt nu vore
i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att pågående utredning om de
statliga företagsformerna måtte beakta
vad reservanterna anført i syfte att ska-
pa ändamålsenliga former för riksdag-
ens medbestämmanderätt och infly-
tande i de avseenden statliga aktiebolag
ansåges utöva offentligrättsliga funktion-
er.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Också denna fråga är ju
en gammal bekant, så om riksdagen bi-
faller vårt förslag i dag slipper vi att
komma igen ett annat år!

Vi yrkar dels att aktier i LKAB till ett
nominellt belopp av 228 miljoner kronor
i valörer på 50 kronor per aktie skall
försäljas till en emissionskurs motsva-
rande 225 kronor per aktie, dels att för-
säljningen skall omfatta nominellt 100
miljoner kronor, d. v. s. ett emissions-
belopp på 450 miljoner kronor, och dels
att Kungl. Maj:t skall vidta de åtgärder
som föranleds av emissionen.

Jag sade att frågan har behandlats fle-

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

ra gånger tidigare och att förslagen då har avslagits, men vi anser ju inte fördenskull att frågan är mindre viktig, utan vi kommer att hålla på tills vi vinner bifall till våra motioner. Vi anser det nämligen principiellt olämpligt att de statliga företagen skall öka så kraftigt som nu ständigt sker. Vi anser alltså att en successiv avveckling inte bara av nu ifrågavarande företag, utan av en del andra statliga företag över huvud taget, är önskvärd och att en sådan avveckling bör ske genom försäljning av aktier till privata medborgare.

Antalet motioner ökar år från år — i år finns det elva motioner — vilket ju är ägnat att inge vissa förhoppningar för framtiden. Exempel från utlandet visar också, att där man på detta sätt har sålt aktier till enskilda, har detta varit ett lyckat experiment.

Jag skall självfallet inte nu gå in på några detaljer, men jag erinrar om att vi från högerns sida både i motionerna och vår reservation betonat vikten av att största möjliga spridning av aktierna bland allmänheten kommer till stånd. Vi tror nämligen att detta är ett led i strävandena att göra allt fler människor delaktiga i ansvaret för landets ekonomi. Vi tror också att denna aktieförsäljning kunde stimulera nysparande. På denna väg kunde man alltså bidra till att motverka inflationen och skydda småspararna från inflationens verkningar.

Jag är fullt medveten om att man invänder, att staten skulle mista vissa inkomster. Ja, men vi skulle ju också slipa ifrån en del utgifter för statsskuldens förräntning. En fortsatt avveckling av statsverksamheten skulle minska statens lånebehov, som nu ökar år efter år. Alla vet vi ju på vilka vägar man nu täcker detta lånebehov. Man går helt enkelt mer och mer ut på den korta marknaden, och verkningarna härav på penningvärdet och annat känner vi säkert alla till.

Vidare invänder man, att aktieägarnas inflytande måste säkras. Vi anvisar vissa utvägar härför i reservation 1a. Beträffande de konstitutionella problem, som kan sammanhänga med aktiebolagsformen inom statsverksamheten, yrkar vi

att en utredning om de statliga företagsformerna skall ske.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1a, 2a och 3.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Det väsentliga när det gäller företagsamheten i vårt samhälle är att den är så effektiv som möjligt och tar hänsyn till den enskilda människan. Sedan kan man naturligtvis ha olika uppfattningar om vad som är den bästa formen av företagsamhet. Vi för vår del har den uppfattningen, att det enskilda initiativet och den enskilda företagsamheten har de största förutsättningarna att bäst gagna människorna, men vi är fullt medvetna om att det vid sidan därav kan vara riktigt och nödvändigt att pröva även andra företagsformer. Här kommer naturligt in i bilden en kooperativ företagsform, och den tredje i sammanhanget är en statligt driven företagsamhet. Dessa tre olika företagsformer bör på lika villkor få tävla med varandra.

Sedan är det alldeles självklart, att det i vissa områden av vårt land av olika skäl är nödvändigt, att staten engagerar sig i företagsamhet av skilda slag. Jag tänker då alldeles speciellt på de nordliga delarna av vårt land, nämligen Norrbotten, och i detta sammanhang blir LKAB aktuellt.

Vi har från centerpartiet, när man tidigare ansett det nödvändigt att från statens sida stimulera företagsamheten i Norrbotten, varit föregångare åtminstone så till vida att en före detta partiledare för vårt parti har signerat en proposition i frågan. Vi har inom centerpartiet fortfarande den uppfattningen, att när det gäller sociala och befolkningspolitiska förhållanden måste vara riktigt att staten satsar på företagsamheten i dessa områden. Men lika naturligt som det är, att man vid vissa tillfällen förfar på det sättet, kan det anses riktigt att man i den konkurransen mellan de olika företagsformer, som jag talat om, gör en omprövning, även om staten en gång tidigare har engagerat sig. Om

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

det vid en sådan prövning visar sig att enskild företagsamhet bättre skulle tjäna såväl bygden i dess helhet som de enskilda människorna, bör ju en sådan möjlighet övervägas.

Vi har i motionen ansett att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör begära en utredning om de spörsmål som jag här berört.

När det gäller högerens och folkpartiets motion rörande LKAB:s aktier anser vi det inte riktigt att i dagens läge — utan att man kan bevisa att det skulle vara en effektivare åtgärd — med hänsyn till de sociala och befolkningspolitiska spörsmålen släppa ut dessa aktier på den svenska marknaden. Vi vill i stället att denna fråga skall sakligt utredas, och detta gäller inte bara LKAB-aktierna utan även statens innehav i övrigt av reella värden i form av jord och skog eller i ett kapital, som är omsatt i industrier inom skilda delar av vårt land.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen 1 b, som innebär att vi vill ha en annan motivering än den utskottet givit. När det gäller den andra frågan ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 b.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Att det i främsta rummet är principiella skäl, som gör att man från de icke socialistiska partiernas sida önskar en spridning av äganderätten, är ju ganska klart. Vi på vårt håll delar inte socialdemokratiens tro på att statsdriften är den mest effektiva och bästa företagsformen. I den mån man kan dra några slutsatser av de anställdas reaktioner förefaller det inte heller som om de skulle känna någon större delaktighet i företaget därför att staten äger det. Så mycket kan man i varje fall säga, att problemet beträffande företagsdemokrati *inte* löses genom statsdrift.

Men även ur konjunkturpolitiska synpunkter finns det enligt min mening starka skäl som talar för att man säljer en del av statens aktieinnehav i LKAB. Förstatligandet lades ju upp som en av-

betalningsaffär; ett visst belopp skulle betalas per år. Under vart och ett av fem år skulle 160 miljoner kronor betalas, och även för nästa och därefter följande budgetår skall alltså dylika betalningar erläggas. Det innebär en stark belastning på kapitalbudgetens utgiftssida, och detta i ett läge då det föreligger ett stort lånebehov för statliga investeringar, vilket onekligen medför risker för inflation. Vi anser därför att den föreslagna åtgärden att försälja en del av aktierna i LKAB är naturligt motiverad.

Det förefinns onekligen ett ganska starkt intresse från allmänhetens sida av värdebeständiga placeringar. Det har man haft anledning att konstatera inte minst under föregående år, men även nu när vissa andra lån utbjudits. Förslaget att försälja en del LKAB-aktier tillgodoser detta intresse från allmänhetens sida, samtidigt som därigenom trycket för staten och även trycket på fondbörsen lättas. Det sista har visserligen av olika skäl lättat på senare tid, men det finns alldeles säkert anledning att ge allmänheten ytterligare möjligheter att placera sina tillgångar i andra objekt än fondbörsens aktier. Dessutom medför ju den här föreslagna registreringen, att man kan kontrollera att inte ett stort aktieinnehav samlas på en hand, en utveckling som jag inte tror att någon av oss särskilt önskar.

Jag har litet svårt att förstå vad sociala och befolkningspolitiska synpunkter kan ha att göra med frågan om vem som äger en minoritet av LKAB-aktierna, när det i alla fall förutsättes att staten skall äga majoriteten. Därför har jag också svårt att följa med i herr Sundins resonemang när det gäller centerpartiets ovilja mot tanken på en aktieförsäljning. Men jag konstaterar med tillfredsställelse, att centerpartiets principiella syn är densamma som vår och att denna syn har markerats i centerpartiets reservation beträffande utredning om försäljning av aktier i statliga företag.

Jag ber att få instämma i fröken Anderssons yrkande om bifall till reservationerna 1 a, 2 a och 3.

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Fröken Andersson sade att denna fråga är en gammal bekant, och det är alldeles riktigt. Högern har ju i många år ensam kört fram med tanken på inlösen av aktier i LKAB. Sedan anslöt sig folkpartiet till samma uppfattning, och i dag kan man säga att cirkeln har slutits eftersom också centerpartiet nu anser att man skall salubjuda LKAB:s stamaktier.

Jag måste konstatera att det fordras en påtaglig frejdighet för att stiga upp i kammarens talarstol och säga, att den saken skulle innebära en demokratisk åtgärd. Nu bör det erinras om att idén till en försäljning av s. k. folkaktier inte ursprungligen har kommit från det svenska högerpartiet — inspirationen har utgått från det kristligt demokratiska partiet i Västtyskland; det är ju inte precis så meriterande, men det finns skäl att upplysa om detta i sammanhanget. Det är inte tu tal om att högern, folkpartiet och centerpartiet har frihet och rätt att framföra sina synpunkter, men då äger ju också andra friheten och rätten att oförblommerat säga sanningen sådan den är och klargöra vad som ligger bakom denna framstöt. Det är nödvändigt att ha klart för sig bakgrunden till allt som hör samman med LKAB och de borgerliga partiernas gemensamma front för att nu åstadkomma någon-ting destruktivt.

Följande bör slås fast. Lapplandsgruvorna är en stor nationell tillgång, och det är ekonomiskt och politiskt nödvändigt att de äges av staten. Politiskt är det nödvändigt att dessa gruvor inte ligger i händerna på privatägare — vi har ju erfarenhet av att den ordningen kan föra med sig åtskilliga faror.

Det bör erinras om att staten på sin tid satte in sina resurser dels för att hindra att gruvorna kom i utländsk ägo, dels för att över huvud taget göra det möjligt att inom rimlig tid exploatera de väldiga naturrikedomarna i de lappländska bergen. Utan statens effektiva ingripande hade detta inte varit möjligt. Jag skall inte här gå in på frågan

om hur det skedde och om de inslag av kupp, som var förenade därmed, men faktum är att statens ingripande var nödvändigt.

Vidare bör det erinras om att Kreugerkoncernen på 1930-talet hade ett dödligt grepp över LKAB och faktiskt höll på att driva företaget till ruinens brant. Det ledde till att staten tvingades ingripa och satsa 30 miljoner kronor för att undvika en krasch med alla de följder en sådan skulle haft främst i Norrbotten, men inte bara där utan i hela landet.

I 50 år har gruvorna likväl realiter utnyttjats för att berika enskilda. Jag skall villigt medge att också staten haft stora inkomster av gruvorna, men det är känt och uppenbart att enskilda i oerhört stor utsträckning har berikat sig på den nationella tillgång som gruvorna är. Och man har cyniskt och kallhamrat använt vinsterna för att ytterligare berika sig men inte gjort någonting alls för att bygga ut näringslivet i Norrbotten och utnyttja de stora naturtillgångarna där; den saken kan ingen av de borgerliga partiernas representanter här i kammaren bestrida. Det är staten som har fått satsa de erforderliga pengarna. Riktigheten av det underströk herr Sundin, men likväl förenar han sig nu med det sällskap som vill rycka undan möjligheten för staten att på ett riktigt sätt exploatera malmgruvorna uppe i Norrbotten.

Grängesbergsbolaget fick som bekant en miljard kronor i inlösen. Jag måste säga att det var orättfärdigt att ge det en miljard, men man gjorde det, och bolaget ville inte vara med om att pruta. Den miljarden använde bolaget dels till investering i Oxelösund, dels till investering i en annan världsdel, vilket visar cynismen hos den regim som under femtio år har rätt över malmgruvorna. Ändå är vederbörande inte nöjda. De är inte nöjda med alla miljardvinster som Grängesbergsbolaget har gjort, de är heller inte nöjda med att ha fått denna miljard i inlösen. Det visar ju de tre borgerliga partierna här i dag genom sin framstöt. Jag måste framhålla att det är

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

en destruktiv politik att upplåta de lappländska gruvorna åt kapitalistiska spekulanter.

Vi har nu en borgerlig samling, bestående av högern, folkpartiet och centerpartiet. Man måste fråga: representerar inte centerpartiet det mest omoraliska i politiskt avseende, som kan tänkas när det gäller den här frågan? Först var centerpartiet med i koalitionsregeringen som lade fram förslag att staten helt skulle äga och driva gruvorna, sedan de inlösts. Centerpartiet talade och kämpade för det. Nu några år senare företräder det en helt annan linje, som innebär en helomvändning. Av detta drar jag den slutsatsen att högern tydligen haft en påtaglig framgång med sina envetna, ständigt återkommande förslag. Först fångade den ju in folkpartiet i fållan, och nu har även centerpartiet kommit dit. Nu kan det ju sägas framgå av reservationerna att det är folkpartiet som vill vara värst, och därefter kommer centerpartiet. Folkpartiet vill utsträcka förslaget att gälla också televerket och vattenfallsverket, vilka skulle förvandlas till aktiebolag. De aktierna skulle också komma ut på marknaden. I korthet sagt är detta en anarkistisk, en destruktiv linje. Det ligger egentligen inget politiskt ansvar bakom de handlingar man vill påtvinga den svenska riksdagen.

Huvudmotiveringen för förslaget är att man vill sprida ägandet. I anledning av det vill jag säga: Sätt då i gång och sprid ägandet! Ni har här angett i vilka former LKAB:s aktier skall spridas. Gå då till Enskilda banken, som är en sådan mäktig inrättning och där det råder fåtalsvälde, den ekonomiska diktaturen förkroppsligad, och säg till den att föregå med gott exempel och på det sätt ni här har angett sprida ut 51 procent av sina aktier på marknaden för att, såsom herr Sundin säger, skapa större demokrati. Jag kan peka på en annan sak, som intimt berör centerpartiets politik, nämligen bolagsskogarna. Jag kommer för tillfället inte ihåg hur många miljoner hektar bolagen äger i detta land av skog, men det vet jag och det kan jag

hävda med bestämdhet, att ursprungligen var dessa skogar böndernas och statens. Men inte vill högern sprida ägandet när det gäller bolagsskogarna, och inte heller folkpartiet. Centerpartiet har i årtionden talat om att bönderna behöver få skog, men inte har det gjorts någon allvarlig ansats för att på rimliga villkor ge dem dessa skogar som ursprungligen var böndernas och statens.

Om man litet närmare granskar de borgerliga partiernas avsikter så visar det sig att det egentligen inte handlar om att sprida ägandet. Det handlar om någonting annat. Jag har emellertid ett förslag till att göra. Om man nu vill skapa ett gott exempel på hur ägandet i praktiken skall spridas, varför kan då icke rikemännen i det här landet skapa ett stort järn- och stålkombinat i Norrbotten, tillskjuta kapital och så låta aktierna däri spridas ut på marknaden? På det sättet skulle de kunna ge oss ett mönster för hur ägandet skall spridas. Jag är övertygad om att när det gäller malmleveranser och elleveranser kommer ett sådant företag att få samma villkor som exempelvis Norrbottens järnverk nu har.

Jag vill till sist, herr talman, säga följande. De norrbottniska gruvfälten har i femtio år varit spekulationsobjekt. Man har hänsynslöst utnyttjat dessa naturrikedomar. Nu är en bättre ordning skapad, och vi har genom den åtgärden tagit ett steg på vägen mot folkets ägande genom staten — naturligtvis med alla de brister, som här föreligger, det måste jag understryka. Är det då inte anledning att bestämt vända sig mot dem som nu vill skapa anarki, som vill att dessa stora nationella tillgångar återigen skall bli spekulationsobjekt? Om något sådant händer står det i strid mot nationens intresse, och det står främst i strid mot det norrbottniska folkets intresse.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Skulle man inte känna herr Helmer Persson och inte veta nå-

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

gonting om hans politiska hemvist, så skulle man väl, när man hör honom på ett demagogiskt sätt använda sig av ett annat partis talesätt i den här frågan och samtidigt tala om politisk moral, ta för givet att han talar på sina egna vägar i den politiska moralens namn.

Centerpartiets ställningstagande nu i den här frågan innebär att vi nu, på det sätt som vi vet brukas här i riksdagen när det gäller antingen att avskaffa någonting som enligt en del ledamöters utsago inte är som det borde vara eller att införa någonting nytt, har önskat att det skall företagas en utredning. I det här sammanhanget har vi från centerpartiets sida velat få frågan belyst. Vi har ansett det vara naturligt och riktigt att frågan får bli föremål för en saklig utredning, och det kan väl ändå inte finnas någon som har någonting emot att man utreder en fråga och att riksdagen sedan får ta ställning till resultatet.

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort genmäle:

Herr talman! Det är många år sedan beslutet fattades om LKAB:s förstatligande, och då höjdes icke en enda röst från centerpartiet för att denna fråga måste utredas. Att en utredning borde tillsättas är någonting som man har hittat på nu, och det är, som jag sade tidigare, ett uttryck för centerpartiets marsch åt höger.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det kan kanske tyckas opåkallat av en sörlänning att blanda sig i debatten när norrlänningarna nu på allvar har kommit i gång att diskutera en fråga som berör deras egen landsända, men någon bör väl ändå tala för utskottet i detta sammanhang.

Jag läste härom dagen i en stor höretidning en kommentar till spekulatio-

nen om ett nytt statligt obligationslån. Det stod så här: Tro nu inte att finansministern tänker sänka skatterna med motsvarande belopp! Så ville man liksom kyla ned läsarna. Det skulle väl bara fattas att man sänkte skatterna genom att ge ut ett obligationslån! När jag hörde fröken Andersson, herr Helmer Persson och andra tala om moral kom jag att tänka på att högern faktiskt när det gäller bedömningen av de samhällsekonomiska frågorna under de senaste åren har genomgått någonting som kanske kunde betecknas som en viss moralisk uppluckring, ty det är väl ganska långt gången när man föreslår att staten skall realisera sina säkra samhällstillgångar! För att nå en så kortfristig favör som att disponera några hundra miljoner mera under ett budgetår än vad man eljest kan, så skulle man avstå från de framtida tillgångar som just ägandet av malmgruvorna uppe i Norrbotten representerar. Jag måste säga att det har skett en utveckling härvidlag inom högern.

Så säger man — och det tröstar sig herr Lundström med, när han biträder högern — att aktiemajoriteten ändå skall ligga kvar hos staten även i fortsättningen, och vad är det då att tala om, menar han. Då vill jag säga till herr Lundström att i så fall skall man kanske inte heller göra alltför stor affär av möjligheten för enskilda medborgare att få inflytande i bolaget.

De här 10 000, kanske 100 000, nya aktieägarna man kan få fram, som äger en femtiolapp var där uppe i Norrbotten, kommer självklart inte att få nämnvärt inflytande över verksamheten. Nej, men de skall väl i varje fall ha utdelning på sitt kapital. Det är klart att den stora avkastning som malmgruvorna ger i så fall också bör delvis tillfalla dem. Vad blir resultatet av det hela? Jo, att vi när det gäller tillgångar som nu hela folket har glädje av skulle förbehålla en betydande del av avkastningen åt kanske något tiotusental medborgare. Jag kan inte inse att detta skulle representera ett särskilt stort steg vare sig i fråga om ekonomisk utjämning eller i fråga om

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

att öka människors möjlighet till intresse för de ekonomiska samhällsfrågorna, som fröken Andersson menade att det skulle betyda i det här sammanhanget.

Förlåt om jag säger att jag tycker det är dålig hushållning att sälja ut de tillgångar som man har. Jag tycker att det är förvånande att både centerpartiet och folkpartiet ger sig in på spekulationer om sådana åtgärder. Det är klart att det är en doktrin hos högern att man skall begränsa samhällsägandet och att man på det sättet skall öka privatiseringen inom vårt näringsliv. Men jag tror för min del att ytterst få människor i detta land — om man undantar högerledningen — verkligen eftersträvar en sådan utveckling och föreställer sig att den skulle innebära något väsentligt framsteg. Jag tror allra minst att de människor som har sina erfarenheter från den statliga verksamheten i Norrbotten och kan jämföra med den enskilda företagsamhetens uppträdande, kan ha anledning att önska att de enskilda människorna skulle få större inflytande i detta sammanhang.

Är det så att man verkligen vill försöka verka för utbredandet av ett system med folkaktier, tycker jag det vore välbetänkt av dem som makten har inom högern och folkpartiet och som har goda kanaler till det enskilda näringslivet om de ville ta upp ett resonemang med aktieägarna och ledningarna för våra stora bolag samt ifrågasätta om det inte skulle vara möjligt att man när man behövde kapital inom företagen i ökad grad vände sig till allmänheten för aktieteckning. Nu löser man kapitalanskaffningsproblemet på andra vägar genom att bygga upp ett kapital inom företagen eller gå ut på lånemarknaden. Men nog vore i och för sig den allra enklaste åtgärden att intressera de redan befintliga enskilda bolagen för att i högre grad appellera till människors ekonomiska intresse och utbjuda aktier, ty dessa pengar komme att bli lika värdefulla inom företagen som det lånta kapitalet. Såvitt jag förstår vore det en mycket enklare väg att söka verka för denna sak, vilken enligt vad man påstår med så gott resultat tillämpas på andra håll i världen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GRYM (s):

Herr talman! När motioner av ungefär liknande innehåll väcks i riksdagens kamrar såsom t. ex. från högerhåll motionerna nr 361 i första kammaren och 455 i andra kammaren, så har åtminstone jag för vana att studera dem rätt ingående, så långt det är möjligt. Många gånger kan det vara av intresse, och så är givetvis fallet även nu. Jag skall be att få citera vad som står skrivet på ett ställe om försäljning av statens aktier i LKAB. Det står i högermotionen: »Den här föreslagna utförsäljningen av statens LKAB-aktier må blott betraktas som en första etapp i en härfter fortsatt avveckling av det statliga företagandet.» Det är klara ord. På ett annat ställe får man läsa följande: »Genom en dylik avveckling av de statliga affärsintressena blir det möjligt att bana väg för en verklig och personlig demokratisering av äganderätten.» Vidare får vi läsa:

»För att möjliggöra den antydda spridningen bör antalet aktier, som en och samma enskild person må teckna, begränsas till 200.»

Enligt högerns och folkpartiets reservationer föreslås att aktierna skulle säljas till ett pris av 225 kronor per styck. Om nu som högern föreslagit i sin motion en person vill köpa en aktiepost på 200 aktier, så blir det ändå fråga om rätt stora belopp. Det gäller i detta fall 45 000 kronor. Detta är inte alls någon obetydlig förmögenhet, i varje fall inte om man mäter med norrbottniska mått. Nu föreslår högern och folkpartiet i sin reservation att rätten att inköpa LKAB-aktier skall begränsas till 40 aktier per person. Efter ett pris av 225 kronor per aktie skulle summan bli 9 000 kronor. Men, ärade kammarledamöter, även 9 000 kronor är pengar.

Jag för min del tvivlar starkt på att den stora allmänheten — vi kan ju säga vardagsmänniskorna — har någon större möjlighet att avstå och fastläsa en lägre belopp än 9 000 kronor till inköp av aktier. De breda folklagren är inte så

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m

penningstarka som en och annan föreställer sig.

För resten tror jag inte så mycket på att de s. k. småspararna har så stark längtan efter att få köpa aktier, det må nu vara LKAB-aktier eller andra. Har dessa människor en slant över sätter de in den i sparbanken, postsparbanken, jordbrukskassan eller någon annan säker penninginrättning. Det är min fasta övertygelse.

Att tala om — som det görs i motionen — att man genom en avveckling av de statliga affärsintressena banar väg för en verklig demokratisering av äganderätten är en överdrift av synnerligen stora mått. LKAB ägs ju som vi alla vet så gott som helt av staten och är därmed också en hela rikets angelägenhet. Men vi skall inte glömma bort att denna naturrikedom är belägen i Norrbotten. Ingen skall förundra sig över att vi, som bor i denna landsända, är speciellt intresserade av LKAB och dess framtid. Jag hoppas att de ärade kammarledamöterna tror mig då jag säger att den alldeles övervägande delen av Norrbottens befolkning är helt tillfredsställd med att staten är praktiskt taget ensam ägare av LKAB. Mycket längre i demokratisering av äganderätten kan man väl inte komma.

Det är en hela folkets egendom som malmfälten där uppe i norr representerar. Det sades redan för mer än 50 år sedan i en proposition till riksdagen, att malmfälten är en nationalrikedom som bör ägas av svenska folket, d. v. s. staten. Jag har svårt att tänka mig, att framtida generationer kommer att klandra statsmakterna för att de på sin tid förvärvade riksgrensbanan eller Ofotenbanan, som den också kallas. Alla vet vi att det var en synnerligen god affär för staten. Vi kommer inte heller att i framtiden klandras för att vi här i riksdagen beslutat om statens förvärv av malmfälten, att staten byggt upp skogsindustrien i Norrbotten eller att staten har uppfört Norrbottens järnverk i Luleå. Däremot får vi vara förvissade om att klander inte skulle utebli om vi, såsom nu föreläs från borgerligt håll,

skulle medverka till att realisera våra gemensamma rikedomar. Nej, det bästa är att staten må sitt behålla och besitta.

Jag skall inte säga mycket om centerpartiets motion i denna fråga. En centerpartiledamot i andra kammaren har betecknat motionen som fullkomligt onödig. Det må räcka. Han har, såvitt jag förstår, värdesatt motionen och dess tillkomst på ett riktigt sätt. Att den var onödig kan vi alla vara fullt överens om. Motionen ger dock en viss fingervisning om att centerpartiet håller på att glida åt höger.

Folkpartiet tycks inte bli vist av skadan. Det verkar som om detta parti, åtminstone när det gäller Norrbotten, skulle vilja kämpa sig till döds.

Att folkpartiets politik inte är uppskattad i Norrbotten bevisas kanske bäst av följande exempel. I 1958 års sommarval förlorade folkpartiet sitt andrakammarmandat för Norrbotten. Det togs av en socialdemokrat. Före 1958 års landstingsval hade folkpartiet sex mandat i Norrbottens läns landsting. Vid valet förlorade folkpartiet fyra mandat eller två tredjedelar av sin representation. I min hemkommun hade folkpartiet tidigare tre ledamöter i kommunalfullmäktige. Nu representeras partiet av en enda person eller en tjugufemtedel av antalet fullmäktigeledamöter.

Jag skall inte dra några flera exempel. Det sagda får räcka.

Ser man frågan enbart ur valtaktiska synpunkter, är för vårt parti sådana förslag som här framlagts i de ifrågavarande borgerliga motionerna givetvis synnerligen välkomna. Det går inte att slå i människorna vad som helst. Att tala om att den enskilda företagsamheten är effektivare än den offentliga är i mångtaliga fall inte överensstämmande med verkligheten. Vi har synnerligen bittra erfarenheter därav, framför allt i Norrbotten. Man får nog hålla med Af-tonbladet, som i dagens ledare bl. a. skriver, att för Töre kommun i Norrbotten klingar den borgerliga lovsången till det privata initiativet sällsynt falskt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! För att undvika alla missförstånd skall jag be att få säga ett par ord rörande påståendena att folkpartiet här har intagit en ståndpunkt som innebär anslutning till högerens. Det är inte alls fallet. Att ägandet skall vara spritt på så många händer som möjligt och inte vara »socialiserat» är ju en av de grundidéer som ingår i folkpartiets program. Detta är inte någonting nytt — de talare, som varit inne på denna fråga, borde veta det.

Under fjolårets riksdag utvecklades f. ö. denna synpunkt rörande de statliga företagen rätt utförligt i en motion från folkpartiets sida — jag skall inte trötta med att här gå närmare in på detta. För att nu uppehålla mig vid LKAB vill jag bara säga, att den första motionen rörande försäljning av LKAB-aktier framfördes från folkpartihåll redan 1956, alltså året innan högern kom med sin motion. Vad som har påståtts om motsatsen, är alltså oriktigt.

Jag skall inte förlänga debatten utan vill bara konstatera att herr Holmqvist tycks hysa bekymmer för att det skulle komma enskilda aktieägare till bolagsstämman. Jag har inte alls den uppfattningen, att bolagsstämman och bolagets drift bäst skötes om det bara kommer en byråchef från Stockholm och utövar all rösträtt. Skulle det infinna sig en del enskilda aktieägare — inte sådana som har stora aktieposter utan sådana som endast äger några få aktier — skulle det nog vara av värde, både för intresset för företaget och dess drift och för bolaget självt.

Till sist vill jag säga att när man här gör gällande att staten fränhänder sig en inkomst genom att försälja en viss del av aktierna, så är det en sanning med stor modifikation. Det är väl inte meningen att det kapital som frigöres skall ligga nedlagt räntelöst i en kassakista. Statens kapitalbehov beror ju till stor del på att man måste företa nödvändiga investeringar. Ett stort antal av dessa är i hög grad räntabla. Man kan genom att lätta en del på aktieportföljen skaffa pengar till investeringar utan att behö-

va låna i den öppna marknaden. Det föreställer jag mig vara en fördel för svenska staten.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 a betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken Andersson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 34 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna med 1 a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken Andersson begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

Ang. enskildas aktieförvärv i statliga företag m. m.

tering medelst omröstningsapparat; och de ärenden på föredragningslistan skulle befunnos vid omröstningens slut röster- uppskjutas till aftonsammanträdet.
na hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 44.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen i punkten 1, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas oförändrat, dels ock att kammaren skulle godkänna utskottets yttrande med den ändring, som föreslagits i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 b betecknade reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande oförändrat vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende på punkten 2, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 2 b, av herr Ivar Johansson m. fl.

Därpå gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen gjordes enligt de beträffande punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återståen-

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag meddela att plena kommer att hållas tisdagen den 15 mars kl. 16.00 (bordläggningsplenium), onsdagen den 16 mars kl. 10.00 (arbetsplenium) samt fredagen den 18 mars kl. 14.00 (bordläggningsplenium).

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 84, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans ställföreträdare; samt

nr 87, angående val av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 85, för före detta lagmannen Tor Alfred Bexelius att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 86, för hovrättsrådet Carl Ulf Vilhelm Lundvik att vara riksdagens justitieombudsmans ställföreträdare;

nr 88, för före detta rådmannen Erik Anton Wilhelmsson att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 89, för härads hövdingen Karl Hugo Henkow att vara riksdagens militieombudsmans ställföreträdare.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 90, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Anmäldes och bordlades en av herrar *Sveningsson* och *Kronstrand* under tecknad motion, nr 534, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58, med

förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.59.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 9 mars eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Om restriktiv användning av tillgängliga anslag m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om restriktiv användning av tillgängliga anslag m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 255) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 314), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, a) att Kungl. Maj:t måtte, under hänvisning till den statsfinansiella situationen, före ingången av budgetåret 1960/61 dels anbefalla ämbetsverk och styrelser en restriktiv användning av alla tillgängliga anslag, av vad slag det vara må, dels inskräpa, att anslagsöverskridanden ej finge förekomma samt b) att medelsförbrukningen beträffande avlöningsanslagen måtte hållas inom en ram, som med 25 000 000 kronor understege vad i statsverkspropositionen äskats.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 255 och II: 314 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Dorverstorp*, *Staxäng* och *Bohman*, vilka an-

sett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 255 och II: 314, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,

a) att Kungl. Maj:t måtte, under hänvisning till den statsfinansiella situationen, före ingången av budgetåret 1960/61 dels anbefalla ämbetsverk och styrelser en restriktiv användning av alla tillgängliga anslag — av vad slag det vara må — dels inskräpa, att anslagsöverskridanden ej finge förekomma;

b) att medelsförbrukningen beträffande avlöningsanslagen måtte hållas inom en ram, som med 25 000 000 kronor understege vad i statsverkspropositionen äskats.

Fröken *ANDERSSON* (h):

Herr talman! Det kan ha sina fördelar att vara middagstalare, eftersom man då inte störs av så många fler röster än sin egen.

Den här frågan gäller, som nämndes nyss, en restriktiv användning av tillgängliga anslag. Alla talar om att rationalisering bör genomföras i största möjliga utsträckning. Vi menar, att den rationaliseringen bör bedrivas systematiskt och ständigt. Arbetsuppgifterna bör omprövas, och man skall ha till syfte en begränsning av dessa arbetsuppgifter.

En väg som vi här anvisar är ett temporärt partiellt anställningsstopp. Vi hänvisar till att det årligen avgår ca

Om restriktiv användning av tillgängliga anslag m. m. 6 000 inom statsverksamheten, och vi anser att en tredjedel av nyanställningarna bör kunna uppskjutas utan att verksamheten alltför mycket påverkas därutav. En sådan begränsning bör utformas så att nyanställning av vård- och lärarpersonal får företrädesrätt. Det partiella anställningsstoppet bör sålunda i främsta hand gälla administrativpersonal.

Utskottet säger, att årligen går ut cirkulärskrivelser rörande nödvändigheten av sparsamhet inom den statliga verksamheten. Det är alldeles riktigt, och det är nog gott och väl men jag undrar om inte den där lilla skrivelsen utgått så många gånger, att man börjar bli litet avtrubbad inför den. Därför anser vi, att man bör inskräpa, att anslagsöverskridanden över huvud taget inte får förekomma.

Med detta korta inlägg, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Vi är naturligtvis alla överens om att god hushållning med medel som anvisats för olika ändamål är högst angelägen. Jag vill erinra om att det instruktionsenligt åligger ämbetsverk och tjänstemän att utföra ett effektivt arbete och tillvarata alla möjligheter till besparingar. Det kan kanske förtjäna erinras om vad som står i allmänna verksamstadgan, att för fullföljande av myndighets arbetsuppgift är dess chef i första hand ansvarig. Det sägs att han skall tillse att personalen med nit och noggrannhet fullgör sina åligganden, och det heter vidare i 6 § i samma stadga, att verksamheten hos myndigheten skall bedrivas så enkelt, snabbt och ekonomiskt som är möjligt utan att säkerheten efter-sättes. Därtill skall eftersträvas att ärendena inte handläggas av mera kvalificerad personal än deras beskaffenhet kräver. Chefen bar att se till att lämpliga förenklingar och förbättringar vidtas i fråga om arbetets utförande.

Det är riktigt, som fröken Andersson säger, att under en följd av år från finansdepartementet sänts ut en maning till myndigheterna att i petitaarbetet

iakttaga återhållsamhet. Jag tycker att det är i och för sig naturligt att regeringen orienterar ämbetsverken om hur man ser på den ekonomiska situationen och vilka möjligheter som föreligger inför ett kommande budgetår. Men jag tycker det är en smula beskäftigt, om man sedan statsverkspropositionen är presenterad, förslagen är lagda på bordet och riksdagen har behandlat dem och fastställt dem, skall komma efteråt med en maning om att spara på dessa anslag. Anslagen är ofta hårt prutade i förhållande till de önskemål som har framkommit.

När fröken Andersson gör gällande att man skall tänka sig att spara personal, så vill jag erinra om att det skall rätt drastiska åtgärder till för att spara in 25 miljoner kronor. Om vi räknar med att varje tjänsteman har tolv à tretton tusen i genomsnitt i lön per år, måste dock två tusen årsanställda tas bort om man skall nå den siffran. Jag tror inte det behöver sägas mer. Det ligger utom möjligheternas ram att med en sådan rekommendation nå de verkningar man föreställt sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga, att vi inte bara rekommenderar en minskning av personalen, utan vi önskar samtidigt en omprövning som skall gå ut på en begränsning av arbetsuppgifterna.

Sedan tycker jag det är lågt räknat med tolv tusen kronor per anställd. Det beror på om man skall hålla sig till att i stor utsträckning spara på de lägre betalda, som man gjort hittills. Jag tror att det finns rätt mycket att göra också litet högre upp på skalan.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag måste säga att fröken Andersson har mycket stor tilltro till regeringens förmåga att åstadkomma någonting på detta område. Här har

Om begränsning av statsutgifterna i vissa hänseenden

riksdagen möjligheten att pröva alla de olika ärendena. Vi kan se på det ena verket efter det andra och försöka peka ut var någonting kan göras, men fröken Andersson vill inte säga var vi skall pruta utan säger att det får regeringen klara upp; regeringen får i uppdrag att pruta 25 miljoner kronor.

Det är alltför lättvindigt att komma ifrån det hela på det sättet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om begränsning av statsutgifterna i vissa hänseenden

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om begränsning av statsutgifterna i vissa hänseenden m. m., i vad motionerna avser begränsning av statsutgifterna för budgetåret 1960/61 och anslagsminskningar för budgetåret 1961/62.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 359) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 510), hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte anmoda ämbetsverken att för budgetåret 1960/61 söka begränsa utgifterna, så att anslagsöverskridanden kunde undvikas och om möjligt ökade reservationsmedelsbehållningar uppnås, samt inför budgetarbetet till budgetåret 1961/62 inkomma med förslag om minskning av omkostnadsanslagen med 10 procent och av avlösningsanslagen med 5 procent.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att

motionerna I: 359 och II: 510, i vad desamma avsåge begränsning av statsutgifterna för budgetåret 1960/61 samt anslagsminskningar för budgetåret 1961/62, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 359 och II: 510, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte dels anbefalla ämbetsverken att för budgetåret 1960/61 begränsa utgifterna, så att anslagsöverskridanden icke skedde och om möjligt ökade reservationsmedelsbehållningar uppnåddes, dels ock anmoda ämbetsverken att för budgetåret 1961/62 inkomma med förslag om en väsentlig minskning av omkostnads- och avlösningsanslag;

2) av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, *Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Ståhl*, *Nihlfors*, *Gustafsson* i Skellefteå, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 359 och II: 510, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte anmoda ämbetsverken att för budgetåren 1960/61 och 1961/62 verka för besparingar i den statliga verksamheten i enlighet med vad reservanterna anförde.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som vi nu har att behandla emanerar ifrån två motioner, som berör möjligheterna till begränsning av de statliga utgifterna. I annat sammanhang har det från oppositionens sida framförts motioner med krav på att varuskatten skall upphöra från och med den 1 januari 1961. För att detta skall kunna ske är det bland annat nödvändigt att vidtaga

Om begränsning av statsutgifterna i vissa hänseenden

alla de sparsamhetsreformer som är möjliga och så långt som möjligt är begränsa utgifterna för den statliga förvaltningen. I anledning härav har också reservanterna i detta sammanhang, centerpartiet och folkpartiet, sagt ifrån, att man vill att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära att de statliga verken om möjligt skär ned sina omkostnader med tio procent. Motionen kräver också att lönekostnaderna skall skäras ned med fem procent. Detta är inte upptaget i reservationen, men en följdverkan av att omkostnaderna skärs ned måste också bli att lönekostnaderna på lång sikt följa omkostnaderna nedåt.

Vi vill alltså med detta säga ifrån om nödvändigheten av sparsamhet och restriktivitet när det gäller den statliga förvaltningen över huvud taget, och jag ber, herr talman, med dessa få ord att få yrka bifall till den reservation som är betecknad med nr 2.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag lovar att tala för sista gången i dag.

Vi har på denna punkt en reservation från vårt håll. Om man tittar hastigt på de båda reservationerna är de till synes ganska lika. Att vi från högerpartiet har en egen reservation sammanhänger därmed att vi inte kunde, tyckte vi, göra ett mera platoniskt uttalande när vi i reservationen i statsutskottets utlåtande nr 35 hade begärt ett bestämt förbud mot anslagsöverskridanden. Det föreligger sålunda inte så stor skillnad mellan oss. Vad jag inte förstår är att en av reservanterna under reservation nr 2 står under utlåtandet i nummer 35, men det får väl vederbörande klara upp för sig själv.

När alltså nu, herr talman, vår propä i nummer 35 är avslagen, kommer vi i det borgerliga samarbetets namn att kunna i sista hand ansluta oss till reservation nummer 2 i utlåtande nummer 36, varför jag icke nu yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara notera som glädjande att centerpartiet i varje fall tycks ha övergivit sitt hurtfriska förslag att permittera fem procent av de statsanställda från och med budgetåret 1961/62 vilket väl hade blivit följden om man dragit ned avlöningsanslaget så pass kraftigt. Jag vet inte om det är något slags gynnsam påverkan från folkparti-håll, som har gjort att man har modifierat sig en smula på den punkten. I varje fall har det gått att få enighet här.

Fröken Andersson sade i sitt förra inlägg, att hon tyckte man inte behövde tjata så mycket i denna sak, och hon tyckte att detta sätt att skicka ut en rekommendation från finansdepartementet faktiskt innebar att man tjatade för mycket. Jag gjorde den reflexionen, när jag läste detta utlåtande, att även fröken Andersson nog vill tjata litet, eftersom reservationen väldigt mycket liknar den föregående i samma sak. Om vi hade följt högern, hade riksdagen måst skriva till Kungl. Maj:t i samma sak två gånger, och det hade väl varit tjatighet i överkant.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Om upphävande av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965 — Ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som in-
nefattas i den av herr Boman m. fl. vid
utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
sina platser samt voteringspropositio-
nen ånyo upplästs, verkställdes till en
början omröstning genom uppresning.
Herr talmannen förklarade, att enligt
hans uppfattning flertalet röstat för ja-
propositionen.

Då emellertid herr *Sundin* begärde
rösträkning, verkställdes nu votering
medelst omröstningsapparat; och befuns-
nos vid omröstningens slut rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 62;
Nej — 53.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagi-
vit, att han avstode från att rösta.

Om upphävande av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 19, i anledning av väck-
ta motioner om upphävande av lagen
med särskilda bestämmelser om kom-
muns, landstingskommuns och annan
samfällighets utdebitering av skatt för
åren 1958—1965.

Utskottets hemställan föredrogs; och
yttrade därvid:

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Även om detta bevill-
ningsutskottets betänkande inte kan an-
ses helt och hållet vara en följd av stats-
utskottets utlåtande nr 7 punkten 54,
sammanfaller dock betänkandet och
punkten så pass mycket, att jag avstår
från att nu framställa något särskilt yr-
kande.

Efter härmed slutad överläggning bi-
fölls vad utskottet i förevarande betän-
kande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkanden:

nr 22, i anledning av väckt motion
om tillverkning av ciderdrycker med
viss alkoholhalt; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till förordning
angående ändring i förordningen den
30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa
pälsvoror.

Vad utskottet i dessa betänkanden
hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av banko-
utskottets utlåtande nr 6, i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition med för-
slag till förordning angående ändring
i förordningen den 27 mars 1953 (nr 95)
om konungariket Sveriges stadshypoteks-
kassa och om stadshypoteksföreningar,
m. m., bifölls vad utskottet i detta ut-
låtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punkt-
vis till avgörande bankoutskottets utlå-
tande nr 7, angående verkställd gransk-
ning av riksbankens och riksgäldskon-
torets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av ban-
koutskottets utlåtande nr 8, i anledning
av väckt motion om pension åt förre
portvakten vid riksdagshuset Anton
Lundgren, bifölls vad utskottet i detta
utlåtande hemställt.

Ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

Föredrogs ånyo första lagutskottets
utlåtande nr 11, i anledning av väckta
motioner om utredning rörande dom-
stolsmässig prövning av rättsfrågor i
förvaltningen.

Första lagutskottet hade till behand-
ling förehäft två inom riksdagen väckta,

Ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

till lagutskott hänvisade motioner, nr 212 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 251 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning av frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 212 och II: 251, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av fru *Gärde Widemar*, herrar *Gezelius*, *Akesson*, *Fröding* och *Gustafsson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 212 och II: 251, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning av frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Herr **LUNDSTRÖM (fp)**:

Herr talman! Vi har nyss firat JO-institutionens 150-årsjubileum och kunnat konstatera, att vårt land i det avseendet har varit ett föregångsland. Från olika håll kommer nu delegationer hit för att titta på denna samhällseliga institution, som vi har haft så länge men som på åtskilliga håll ännu saknas.

Beträffande författningsdomstolar däremot ligger vi på efterkälken. I så gott som alla länder med västerländsk rättsordning har möjligheter till domstolsmässig prövning av administrativa avgöranden tillskapats i någon form. I Sverige finns däremot en betydande brist i det avseendet.

Vi som har motionerat i denna sak och reservanterna i utskottet — om jag nu får tala på deras vägnar — tror emellertid, att det är en tidsfråga när även i vårt land förvaltningsdomstolar i större utsträckning måste komma till stånd och de brister som jag nyss erinrade om blir reparerade. Vi är övertygade om att denna reform kommer att arbeta sig

fram med åren. Vi har emellertid ansett det nödvändigt att hålla frågan levande, och av det skälet har vi år efter år återkommit med en motion i ärendet.

Det är nu, om jag räknar rätt, sjätte gången som frågan är uppe här i riksdagen. I utskottsutlåtandet redogörs mycket utförligt för de argument som vid flera tidigare tillfällen har anförts från utskottets sida liksom också för reservanternas synpunkter. Frågan är faktiskt så grundligt penetrerad och redovisad i utskottets utlåtande att det är onödigt med någon längre argumentation från min sida. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att yrka bifall till reservationen.

Herr **JOHANSSON, ROBERT, (cp)**:

Herr talman! Denna fråga är liksom många andra av de ärenden som har behandlats under dagens plenum en gammal bekant, som återkommit år efter år. Det nya i år är egentligen bara att motionärerna med utgångspunkt från juristkonferensen i New Delhi anser, att vårt land håller på att komma vid sidan av den västliga världens rättsskapande ordning på detta område. Därför har utskottet, som motionären redan påpekat, i sin skrivning mycket utförligt redogjort för gällande rättsregler. Motionären erinrade också om att JO-institutionen nyligen har jubilerat och att denna institution har väckt berättigat uppseende utomlands.

Faktum är emellertid att i vårt land saknas inte möjlighet att få till stånd rättslig prövning av förvaltningsfrågor. Vi har olika besvärsinstitut, regeringsrätten, kammarrätten o. s. v., där man kan få olika frågor prövade.

Rättssäkerheten i dessa sammanhang är ju av vital betydelse, och omsorgen om dess bevarande måste hållas levande. Det är alltså inte därom vi tvistar — på den punkten har alla varit ense — utan oenigheten gäller vägarna. I motionen begär man en allsidig utredning om hela detta problemkomplex, och man förutsätter att denna utredning skall få god tid på sig. Samma mening har uttryckts

Ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

av reservanterna i utskottet. Majoriteten inom utskottet menar att vi liksom hittills skall försöka reformera steg för steg för att på så sätt bygga ut rättssäkerheten i enlighet med vad som vid varje tillfälle kan vara möjligt. På detta område rör det sig, den saken är vi på det klara med, men varje riksdagsman har säkerligen gjort den erfarenheten, att om man tillsätter en utredning, så är det mycket svårt att få igenom ett reformkrav i riksdagen, eftersom kravet i stället hänvisas till behandling av utredningen.

Utskottsmajoriteten har varit av den uppfattningen, att en reform på detta område kan ske inom ramen för det nuvarande systemet. Vi riskerar eljest att genom en så genomgripande reform som motionen i år begär — tidigare har ännu mera genomgripande förändringar föreslagits — bildligt talat göra rent bord i fråga om vad vi redan har.

Inom utskottet har vi inte blivit övertygade av reservanternas ställningstagande. Det har egentligen inte framkommit någonting nytt, utan den gamla argumentationen är kvar. Den är, som sagt, utförligt redovisad i utskottets utlåtande, och jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 37.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om en undersökning huru svensk rätt förhåller sig till de i internationella juristkommissionens Delhi-deklaration av januari 1959 uppställda kraven m. m.; och

nr 13, i anledning av väckta motioner angående beräkningen i visst fall av preskriptionstiden för brott.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner angående reseersättning till föräldrar med barn å vissa anstalter; och

nr 4, i anledning av väckta motioner om utredning rörande stöd åt ofullständiga familjer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 55, angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m.; och nr 75, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 20.11.

In fidem

K.-G. Lindelöw